

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 915

30. LISTOPADA 2020. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

**Nova Vlada Srbije
ograničenog trajanja**

4

Smjena i otkaz Darku Sariću Lukendiću s pozicije člana IO HNV-a
**»Politička odmazda«
ili »oslobađanje
od pipaka hobotnice«**

8

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog
**Očekivanja velika
i mala**

12

Aleksandar Tolnauer, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH
**Integracija manjina sa
svojim identitetom**

22

Farma magaraca u Mirgešu
Blagotvorno mlijeko

30

»Godina hrvatskih velikana u Vojvodini«: 100 godina od rođenja likovnog umjetnika Željka Kujundžića (1920. – 2003.)
**Svestrana umjetnička
osobnost**

34

Najava biskupskog ređenja mons. Slavka Večerina
Pripreme u tijeku

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stanić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Zvonko Sarić
(koordinator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sić

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Sajnos DOO Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

VLADA

na određeno vrijeme

Rodila se, treba ju ljujati. Oročenog je trajanja, do prijevremenih izbora 2022. godine. Čekalo se na nju četiri mjeseca. Za to vrijeme sastavljali su je mediji, analitičari (režimski i oni drugi), nagađalo se o imenima, onima koji će ispasti iz političko-interesne kombinatorike, imenima koje će ta ista interesno-politička kombinatorika dovesti u Nemanjinu 11. I kada smo se od svega toga zamorili, zaboravili da nam Vlada uopće i treba, desilo se. Iznenadilo me u svemu tome nekoliko stvari. Ne to što formalno obrazovanje i dosadašnje iskustvo nisu preporuka za »osvajanje« nekog od ministarskih resora (ništa novo), ne ni to što su socijalisti i ovoga puta »opstali« (kažu analitičari da se ne bi zatezali odnosi s Rusima), već imena i pozicije. Da se organizirala nekakva kladionica, ne vjerujem da bi itko igrao na bivšeg šefa diplomacije koga je politička rokada odvela na mjesto prvog čovjeka srbijanske skupštine. Nakon tog postavljenja stvari su postale već malo jasnije, jer dvojbe više nije bilo: socijalisti o(p)staju u Nemanjinoj. Istina, malo drugačije razmješteni, ali tu su.

(Ne)očekivano miješanje karata desilo se u dva, za državu važna resora – pa će donedavno ministar vojni umjesto vojničke obući policijsku uniformu.

I još jedno ime koje je iznenadilo. **Gordana Čomić** ministrica u **Brnabićkinjoj** (ili ako hoćete **Vučićevoj**) Vladi. Njezino ime na ministarskom popisu izazvalo je i prije službenog imenovanja polemike, oprečne stavove, osude. Od toga kako je Čomićka izdala principe za koje se borila 30 godina, pa do stava da je ona idealna osoba za novo ministarstvo kojem u opisu posla trebaju biti dijalog i manjinska i ljudska prava. Može se ovo novo ministarstvo i kadrovsko rješenje tumačiti i kao ustupak Europskoj uniji koja je u svom posljednjem, godišnjem Izvješću o napretku Srbije istaknula da Srbija ima ozbiljnih problema sa stanjem demokracije. Oni skloni kritici ipak se pribojavaju da će novo ministarstvo biti puko zadovoljavanje forme, bez iskrene namjere da se u srbijanskom društvu pokrene suštinski dijalog. I tako je sve na određeno vrijeme. Na godinu, godinu i pol. Do novog kruga. Kakve smo sreće, opet s istim licima.

Z. V.

»Politička odmazda« ili »oslobađanje od pipaka hobotnice«

Nakon tri tjedna od smjene, na telefonskoj sjednici, s mjestu člana Izvršnog odbora zaduženog za kulturu i uručeno otkaza s tog radnog mjesta **Darko Sarić Lukendić** je prošlog četvrtka u medijima (*Hina* i *Hrvatske novine*) iznio svoje viđenje razloga i motiva za pokretanje i donošenje takve odluke Hrvatskog nacionalnog vijeća.

»Nisam htio davati izjave u vrijeme dok je postupak moje smjene trajao, jer sam smatrao nekorektnim da se javno očitujem i iznosim u javnost kritičke stavove o sustavu kojega sam u tom trenutku još uvijek formalno bio dio. Sada, budući da više nisam dio tog sustava, nemam tu vrstu moralne rezerve«, kazao je Sarić Lukendić za HR.

Povod i razlozi za smjenu i otkaz

U svojoj izjavi rekao je da se radi o »činu političke odmazde zbog jednog internog dopisa« koji je 3. kolovoza uputio predsjednici Vijeća **Jasni Vojnić**, a svoje viđenje je potkrijepio rečenicom iz obrazloženja za njegovu smjenu (i posljedično otkaz) u kojem se, među ostalim, navodi kako je »najveći problem što prijedlog sadrži tzv. pregovaračku platformu u kojoj se delegitimizira politička stranka hrvatske zajednice (Demokratski savez Hrvata u Vojvodini), a HNV stavlja u poziciju političkih pregovora oko uključivanja predstavnika naše zajednice u vlast na pokrajinskoj i lokalnoj razini, čime se HNV stavlja u poziciju djelovanja izvan Zakonom definiranih nadležnosti (članak 10. Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina)«.

U svojoj izjavi Sarić Lukendić kaže kako »što god napisao, izgovorio, predložio, a u vezi s DSHV-om, nikako ne može biti razlog ili osnov za smjenu bilo koga u HNV-u. To su dvije odvojene institucije i trebale bi samostalno djelovati. Na žalost, čini mi se da je Jasna Vojnić podlegla pritiscima **Tomislava Žigmanova**, dopustila mu je da uzurpira sve mehanizme procesa donošenja odluka u HNV-u, stavljajući ga na takav način isključivo u funkciju reanimacije njegove političke karijere koja je ozbiljno poljuljana nakon izbornog debakla na izborima u Srbiji. Mislim da je ovakvo stanje veoma loše po nas Hrvate koji živimo u Srbiji, ali je isto tako loše po Srbiju i po Hrvatsku. Iz tog razloga mislim da su promjene nužne i neizbježne«, kaže on.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić je, reagirajući na ovu izjavu, odgovorila da se smjena dogodila u povodu zlouporabe polo-

žaja na način slanja službenog dopisa na memorandumu HNV-a za vrijeme njenoga odsustva bez toga da je sadržina prošla ijednu instancu tijela HNV-a. »Dopis je poslan na adrese članova IO, dopredsjednika, diplomatsko-konzularnih predstavnika, instituciju Republike Hrvatske, pojedinih vijećnika i predstavnika medija sa sadržinom koja izlazi ne samo izvan okvira kulture za koju je vijećnik Sarić bio zadužen, nego i iz okvira nadležnosti Vijeća«, kaže ona.

Nadalje, u svom odgovoru Vojnić kaže kako je to bio povod, »a razlog jest bila obveza zaustavljanja aktivnosti koji već više od pola godine opterećuju Hrvatsko nacionalno vijeće i koje su usmjerene iz nekog razloga na usporavanje ili onemogućavanje svih većih projekata i aktivnosti koje je HNV započeo u suradnji s DSHV-om. U ove aktivnosti uključeni su bili, na žalost, ne samo subjekti koji predstavljaju Srbiju što je oduvijek bio slučaj, nego ovoga puta i pojedinci koji predstavljaju Hrvatsku. Stoga je ovakav korak i potez bio neminovan i nužan – ostaviti po strani korektan odnos s vijećnikom Sarićem, dugogodišnje prijateljstvo, njegovu pomoć i podršku u mnogim situacijama i posvećenost u radu s udrugama kulture i sve to žrtvovati zarad teške borbe oslobađanja naše zajednice od brojnih pipaka hobotnice koja dobrobit, jačanje i rast naše zajednice nema za cilj.«

S druge strane, Sarić Lukendić tvrdi kako je upravo on svojim »internim dopisom« pokušao ukazati na »svojevrsnu prekretnicu za hrvatsku zajednicu u Srbiji, ali koja nije na taj način u dovoljnoj mjeri percipirana od čelnih ljudi hrvatske zajednice«.

»Pokušao sam tim internim dopisom skrenuti pozornost na ozbiljnost situacije. Očekivao sam da ćemo o onome što sam napisao otvoriti dijalog unutar onog kruga ljudi kojima sam dostavio dopis. Nije dostavljen ni svim vijećnicima ni medijima. Smatrao sam i tako napisao u pismu da je krug ljudi dovoljno ozbiljan, dovoljno uzak, a pritom dovoljno širok da o tome kvalificirano može zauzeti neki stav. Interni je, jer nije išao u javnost i nije išao kao otvoreno pismo. Da sam imao namjeru rušiti HNV ili DSHV ili bilo koga drugoga, to bi bio javni dokument i pravio bih cirkus. Međutim, nisam htio i niti sada ne želim rušiti instituciju u kojoj sam deset godina radio, ali me to ne abolira od obveze da kao dio tog sustava i te institucije ne ukažem na nepravilnost ako takvu vidim i da je pokušam djelovanjem unutar sustava ispraviti«, kaže Sarić Lukendić.

Povodi i razlozi za pismo

U razgovoru za HR Sarić Lukendić kaže kako je pokušao ukazati i pokrenuti dijalog, jer je procijenio da se hrvatska zajednica nalazi na prekretnici u pogledu participacije u izvršnoj vlasti.

»Zbog razvoja političkih događaja nakon izbora u Hrvatskoj sam pretpostavio da će biti želja i volja predstavnika vlasti u Srbiji da inkorporiraju u izvršnu vlast i predstavnike Hrvata. Godinama govorimo o potrebi da participiramo u značajnijem broju i u izvršnoj vlasti, što se nije dešavalo. Ostali smo bez zastupničkih mjesta u pokrajinskoj i republičkoj skupštini. Istovremeno se desila usmena ponuda, neka vrsta čina dobre volje **Igora Mirovića** u to vrijeme, a očekivano i novog mandatar pokrajinske Vlade da u pokrajinsku izvršnu vlast inkorporira i predstavnike Hrvata.«

Po njemu je od ključnog značaja bilo da tu vrstu poziva hrvatska zajednica iskoristi kako bi se sudjelovanjem u vlasti i političkim dogovorom ishodovao nastavak i uspješan završetak pojedinih strateških projekata hrvatske zajednice kao što su Hrvatski školski centar, Drama na hrvatskom jeziku, zaštita kulturne baštine i drugi.

»U momentu kada sam pismo sastavio nije bilo spremnosti da se uđe u taj proces. Ja sam time pokušao inicirati razgovor o potrebi da se u taj proces uđe. Na žalost, razgovora nije bilo. Žigmanov je u nekoliko navrata u medijima pozivao, zapravo, nudio se da ga pozovu na razgovor o sudjelovanju u vlasti tijekom cijelog kolovoza i rujna. U tom svojstvu ga nitko nije kontaktirao, u nekoliko navrata se o tome razgovaralo s predstavnicima hrvatske zajednice. To je važan moment. Dakle, sve vrijeme ponuda je na stolu prema hrvatskoj zajednici, te je adresa Jasna Vojnić kao predsjednica HNV-a, a ne Žigmanov kao predsjednik stranke koja je na izborima doživjela debakl. Mi smo kao zajednica u ovom trenutku taoci potrebe da se izvrši reanimacija političke karijere Tomislava Žigmanova i koristeći svoj utjecaj koji ima na Jasnu Vojnić on je ishodovao da ona odbija razgovarati

o sudjelovanju u vlasti s pozicije HNV-a i na taj način pokušava natjerati državu Srbiju i državu Hrvatsku da zovu onoga koga za stol ne žele zvati. A to je Tomislav Žigmanov«, kaže sugovornik.

On tvrdi da njegov prijedlog nije bio štetan ni po DSHV, ni po hrvatsku zajednicu jer u vrijeme kad ga je pisao DSHV nije sazivao izbornu skupštinu koja je trebala biti održana, niti je imao legitimno Vijeće koje je moglo donijeti odluku o koalicijskim odnosima jer mu je istekao mandat, te da nije imao legitimno predsjedništvo niti predsjednika jer im je istekao mandat.

»U ovom trenutku svi predsjednici mjesnih organizacija DSHV-a, a i ja sam još uvijek jedan od njih, i svi predsjednici podružnica imaju veći legitimitet govoriti u ime DSHV-a nego predsjednik Žigmanov kako on sebe naziva, a ja kažem v. d. predsjednika ili predsjednik u tehničkom mandatu jer mu je mandat istekao – po jednoj odredbi Statuta koncem listopada prošle godine, a po drugoj odredbi koncem ožujka ove godine. DSHV nema validno tijelo koje može odlučiti o tako ozbiljnom pitanju kao što je ulazak u koalicijski odnos u vrijeme kada se vlada formira. Tvrdim kako ponuda nije upućena prema DSHV-u nego prema hrvatskoj zajednici. U pokušaju premoštavanja te situacije, a vođen isključivo interesom hrvatske zajednice, ja sam predložio kako je rečeno, a onda se zbog toga smjenjujem.«

Sarić Lukendić ističe kako će nastaviti biti aktivan u hrvatskoj zajednici:

»U svojstvu vijećnika HNV-a svakako sam voljan aktualizirati svako pitanje i temu koju od mene zatraže, bilo oni koji su aktivni u udrugama, bilo pripadnici zajednice koji se izjašnjavaju etničkim Hrvatima, a koji vide ili ukazuju na neki problem.«

Sarić Lukendić je vršio dužnost predsjednika Izvršnog odbora HNV-a od 2012. do 2018., a od 2018. je bio član IO zadužen za kulturu. Trenutačno je uposlen u Gradskoj upravi.

»Iskoristio sam svoje pravo da aktiviram radni odnos u mirovanju koji sam imao, koji je na moju sreću riješen pozitivno i od 26. listopada sam uposlenik Gradske uprave u svojstvu tehničkog tajnika u tri mjesne zajednice.«

J. D.

Mirović novi mandatar

Odlukom Predsjedništva Srpske napredne stranke **Igor Mirović** predložen je za mandatar nove Pokrajinske vlade.

Mirović je 26. listopada održao razgovore o sastavu buduće Pokrajinske vlade s predstavnicima političkih stranaka – Saveza vojvođanskih Mađara, Pokreta socijalista, Partije ujedinjenih penzionera Srbije, Socijaldemokratske partije Srbije i Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini.

Mandatar Mirović je nakon obavljenih razgovora, predsjedniku Skupštine AP Vojvodine **Istvánu Pásztoru** potpisao suglasnost da bude predložen za predsjednika Pokrajinske vlade.

Četiri mjeseca od parlamentarnih izbora sastavljena nova srbijanska Vlada

Nova Vlada Srbije ograničenog trajanja

Kabinet Ane Brnabić imat će 21 resor, među kojima su tri nova – Ministarstvo za brigu o selu, Ministarstvo za brigu o obitelji i demografiji i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog * Lider SNS-a i predsjednik Srbije Vučić rekao je poslije sjednice Predsjedništva stranke da će nova Vlada Srbije biti ograničenog trajanja i da će predsjednički i novi parlamentarni izbori biti održani najkasnije 3. travnja 2022. godine

Aktualna srbijanska premijerka **Ana Brnabić**, koja je dobila mandat i za sastav buduće vlade, priopćila je u nedjelju, 25. listopada, poslije sjednice Predsjedništva vladajuće Srpske napredne stranke imena novih i novih-starih ministara i ministrica i najavila da će se na ministarskim pozicijama prvi put naći čak 11 žena. Kabinet Ane Brnabić imat će 21 resor, među kojima su tri nova: Ministarstvo za brigu o selu, Ministarstvo za brigu o porodici i demografiji i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. Zastupnici Skupštine Srbije usvojili su prošloga ponedjeljka Zakon o ministarstvima koji propisuje uvođenje ta tri nova resora. Formiranje nove Vlade očekuje se u srijedu, 28. listopada, na dan zaključenja ovog broja našeg tjednika.

Tako poslije četiri mjeseca od održanih parlamentarnih izbora, 21. lipnja, konačno znamo imena ljudi koji će predstavljati izvršnu vlast, a predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** mandat za sastavljanje nove Vlade povjerio je aktualnoj premijerki Brnabić 5. listopada. Lider SNS-a i predsjednik Srbije Vučić rekao je poslije sjednice Predsjedništva stranke da će nova Vlada Srbije biti ograničenog trajanja i da će predsjednički i novi parlamentarni izbori biti održani najkasnije 3. travnja 2022. godine. Poslije 30 godina parlamentarizma u Srbiji danas imamo parlament u kome nema oporbe.

Novi i novi-stari ministri i ministrice

Mandatarka Brnabić izjavila je, kako prenose srbijanski mediji, da će ministar vanjskih poslova biti **Nikola Selaković**, unutarnjih poslova **Aleksandar Vulin**, a ministar obrane **Nebojša Stefanović**.

Dakle, budući šef diplomacije bit će dosadašnji glavni tajnik predsjednika Republike Nikola Selaković, član SNS-a, a na čelu ministarstva obrane i policije, po prijedlogu predsjednika Srbije Vučića, rotirat će se aktualni ministri Aleksandar Vulin i Nebojša Stefanović. Vulin je član Pokreta socijalista, koji je na posljednjim izborima podržao listu predvođenu SNS-om. Stefanović je za ministra unutarnjih poslova izabran 2014., a od 2016. godine ujedno je bio i potpredsjednik Vlade. Član je SNS-a.

U novoj Vladi ostat će i dosadašnji ministri: **Zlatibor Lončar** u resoru zdravstva, **Siniša Mali** u Ministarstvu financija, te **Jadranka Joksimović** kao ministrica za eurointegracije. Za sport i mlade i dalje će biti zadužen nekadašnji vaterpolski reprezentativac **Vanja Udovičić**, a za poljoprivredu **Branislav Nedimović**.

Dosadašnji i novi ministar zdravstva Lončar član je SNS-a, kao i novi-stari ministar financija Mali, bivši gradonačelnik Beograda od 2014. do 2018. godine, dok je formiranjem Ministarstva za europske integracije 2017. godine Joksimović izabrana za ministricu za europske integracije u Vladi Srbije. Također je članica SNS-a, a radila je i u redakciji **Šešeljeva** glasila *Velika Srbija*.

Udovičić nastavlja voditi Ministarstvo omladine i sporta koji je preuzeo još 2013. godine, dok Nedimović ostaje na čelu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede koje je vodio od prethodnih parlamentarnih izbora 2016. godine. Član je SNS-a.

Područje privrede vodit će nova ministrica **Anđelka Atanasković**, dosadašnja direktorica tvornice vojne industrije *Prva petoletka* – namjenska iz Trstenika, članica SNS-a, a u resoru zaštite životnog okoliša glavnu riječ će ubuduće imati **Irena Vujović**, također članica SNS-a, trenutno na funkciji predsjednice beogradske općine Savski venac. Bila je zastupnica u Skupštini nakon izbora 2012. i 2014. godine. Ministar građevinarstva, prometa i infrastrukture bit će **Tomislav Momirović**, vlasnik i predsjednik kompanije *Mona hotel menadžment*.

Na čelu Ministarstva pravde bit će **Maja Popović**, bivša sutkinja i nekadašnja šefica kabineta prvog čovjeka srbijanske Bezbednosno-informativne agencije **Aleksandra Đorđevića**.

Članica SNS-a **Zorana Mihajlović** u Ministarstvo rudarstva i energetike dolazi s mjesta ministrice građevinarstva, prometa i infrastrukture, a **Tatjana Matić**, dosadašnja državna tajnica u Ministarstvu trgovine, turizma i telekomunikacija, naslijedit će **Rasima Ljajića** u novoj Vladi Srbije. Članica je Socijaldemokratske partije Srbije.

Predstavljajući sastav nove Vlade Srbije, mandatarka Ana Brnabić je najavila da će u njenom kabinetu mjesto ministrice za državnu upravu i lokalnu samoupravu zauzeti njena partijska kolegica **Marija Obradović**, potpredsjednica SNS-a.

Nova ministrica je i bivša dužnosnica oporbene Demokratske stranke **Gordana Čomić** u novouspostavljenom resoru za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, kao i aktualna članica Kriznog stožera za borbu protiv covida-19 **Darija Kisić Tepavčević** koja je dobila portfelj za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. Ministarstvo prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja vodit će **Branko Ružić** iz Socijalističke partije Srbije, koji će biti i prvi potpredsjednik Vlade. **Novica Tončev** iz SPS-a će biti ministar bez portfelja.

Ministarstvo za brigu o obitelji i demografiju vodit će **Ratko Dmitrović**, novinar i predstavnik pokreta SPAS na čijem čelu se nalazi **Aleksandar Šapić**. Dmitrović je nedavno objavio knjigu *Krst na križu*. U knjizi se nalaze tekstovi o Srbima u Hrvatskoj i srpsko-hrvatskim odnosima koje je Dmitrović objavljivao u mnogim časopisima i novinama, a u pojedinim reklamama za ovu knjigu se navodi kako je: »autor na osnovu podataka i činjenica koje je prikupljao dugi niz godina baveći se ovom temom htio objasniti zbog čega postoji tolika mržnja Hrvata prema Srbima«.

Maja Gojković, dosadašnja predsjednica Skupštine, koja je bila i jedna od osnivača Šešeljeve Srpske radikalne stranke, te promijenila čak šest stranaka u samo 30 godina, preuzima Ministarstvo kulture i informiranja.

Novo Ministarstvo za brigu o selu vodit će šef stranke umirovljenika (PUPS) **Milan Krkobabić**.

U prethodnoj Vladi bio je ministar bez portfelja zadužen za regionalni razvoj i koordinaciju rada javnih poduzeća. U periodu od 2008. do 2012. godine obavljao je funkciju zamjenika gradonačelnika Beograda.

Što je važno i ljekovito za društvo?

Najavljujući novu Vladu, Vučić je rekao da će ona biti »reform-ska, za krizna vremena«, istaknuvši da će joj ključne zadaće biti briga o zaštiti zdravlja u vrijeme koronakrize, daljnje ekonomsko jačanje Srbije, te snaženje gospodarstva i nastavak započetih infrastrukturnih projekata – gradnje autocesta i rekonstrukcija željezničke mreže.

Predsjednik Srbije i SNS-a Aleksandar Vučić izjavio je da SNS, ali i on osobno, od Vlade traži da se država, time i Vlada, energičnije nego ikad prije suprotstavi organiziranom kriminalu i korupciji, te da srpska ekonomija napreduje ogromnom brzinom, a Srbija treba sačuvati samostalnost i nezavisnost i ostati na europskom putu.

»Ja sam siguran da nije samo jedno ministarstvo, već više ministarstava koja trebaju zadati udar mafiji«, poručio je Vučić, odgovarajući na novinarsko pitanje upućeno mandatarki Ani Brnabić zašto su zamijenjeni ministri obrane i unutarnjih poslova.

Vučić je rekao da »udarac organiziranom kriminalu moraju zadati MUP, Bezbednosno-informativna agencija, Ministarstvo financija i brojne inspekcije«, jer je to »suvremeni kriminal«. Vučić je, govoreći o novim ministarstvima, rekao da dijalog ne znači samo da se razgovara među političkim strankama već i s civilnim sektorom i državnim institucijama.

»To je važno i ljekovito za društvo i uvjeren sam da će donijeti neku vrstu promjene atmosfere i nečega novog«, rekao je Vučić.

Zvonko Sarić

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog

Očekivanja velika i mala

*Ministarstvo će obavljati poslove koji se odnose na položaj i ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih manjina, ravnopravnost spolova i dijalog s civilnim društvom * Nova ministrica Gordana Čomić*

U novoj Vladi Srbije jedno od tri novouspostavljena, je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. Za ministricu je izabrana **Gordana Čomić**, koja je bila dugogodišnja članica i dužnosnica Demokratske stranke na različitim visokim pozicijama. Uoči proteklih izbora, usprkos bojkotu skupštinskog rada DS-a, u parlamentu je predložila Zakon o izboru narodnih zastupnika prema kojem žene čine najmanje 40%, koji je i usvojen. Nakon toga je uslijedilo isključenje iz DS-a i izlazak na izbore u novoosnovanoj koaliciji Ujedinjena demokratska Srbija, koju je činio i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini. UDS nije ušao u parlament, jer je osvojio svega 0,32 posto glasova, a Gordana Čomić je na prijedlog Predsjedništva Srpske napredne stranke izabrana za ministricu u novoj Vladi koja ima oročeni mandat do travnja 2022. godine.

Prema Zakonu o ministarstvima, kojeg je Narodna skupština usvojila 26. listopada, ovo će ministarstvo obavljati poslove državne uprave koji se odnose na položaj i ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih manjina, položaj i ostvarivanje ovlaštenja nacionalnih vijeća. Vodit će registar i izbore nacionalnih vijeća kao i poseban birački popis, te će se baviti ostvarivanjem veza nacionalnih manjina s matičnim državama. U nadležnosti su mu i poslovi koji se odnose na ravnopravnost spolova, antidiskriminacijsku politiku te rodnu ravnopravnost. Osim toga, pripremat će propise i stratejske dokumente te inicirati dijalog s civilnim društvom, a s ciljem daljeg razvoja suradnje javnog, privatnog i civilnog sektora. Obavljat će i dio poslova koji se odnose na programiranje i upravljanje pretpripravnim i drugim fondovima Europske unije za potporu civilnom društvu.

Umjesto integracije – dijalog

Već sama najava formiranja ovog ministarstva izazvala je brojne polemike u medijima, s fokusom na »dijalog«, dok je sektor ljudskih i manjinskih prava ostao u drugom planu, premda su pojedine civilne organizacije kao i nacionalnomanjinska vijeća već kod formiranja prošle Vlade 2016. godine tražili da se ono osnuje. Naime, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je ukinuto 2011. godine i umjesto njega je uspostavljen Ured za ljudska i manjinska prava.

Jedan od inicijatora 2016. godine je bio Forum za etničke odnose, čiji predsjednik **Dušan Janjić** kaže kako su se on osob-

no i njegova nevladina organizacija godinama zalagali »da se konačno odredi koja je to institucija koja se bavi manjinskim i ljudskim pravima«.

»U Srbiji je to mijenjalo status – ured, ministarstvo, direkcija. Mi smo tada napravili i prijedlog koji je izgleda sada usvojen, s tim da kod nas nije bio dijalog već integracija«, kaže Janjić.

Na pitanje zašto su se svi novinari i komentatori koncentrirali na dijalog i je li javnost u Srbiji senzibilizirana u dovoljnoj mjeri za manjinska pitanja, Janjićev je odgovor sljedeći:

»Javnost je apsolutno fleksibilna. U jednom momentu 2000. godine kada je DOS krenuo putem manjinskih samouprava visokog standarda liberalne demokratske politike javnost je prihvatila taj zakon, nije bilo nekih većih problema. Ali je onda došao taj prevrat na čijem valu je pobijedio i SNS, došlo je do prodora i obnavljanja ekstremnog nacionalizma, desnice i oni su imali drugi pogled na svijet. Oni su vratili ovu politiku reciprociteta, što bi rekli 'manjine su nužnost', i to je u Srbiji vrlo pogubna politika. U Srbiji su manjine teritorijalizirane i zapravo većinska nacionalistička politika potiče manjine na teritorijalno samoorganiziranje i okretanje k matičnim državama. I s tog stanovišta taj pojam integracije treba dati nešto što manjine vezuje između sebe, na primjer da nastupaju zajedno. A one u stvari ne nastupaju zajedno, česti su konflikti tko je veći, tko je jači. Mađari su sada, budući da vlada apsolutna ljubav između populista u Budimpešti i Beogradu, država za sebe i nije ih briga za druge manjine. I većinom drugim manjinama nitko se ne bavi, osim naravno ako nije riječ o nametanju. S tog stanovišta je javnost trenutno okrenuta, i tako i glasa, k populizmu. Vrlo je netolerantna prema manjinama, osobito što ne razumije nove manjine, one koje su nastale raspadom Jugoslavije i koje su prije imale status naroda. Tako da, nažalost, nije ambijent za dijalog, ako govorimo o tom dijelu naziva«.

Poglavlja 23 i 24

Predsjednik Centra za regionalizam iz Novog Sada **Aleksandar Popov** kaže kako, što se tiče fokusiranosti javnosti na treći segment ministarstva, dijalog i zanemarivanje manjinskog dijela »govori da je intrigantan bio ovaj drugi dio i zapitanost što bi to moglo značiti«, jer se pretpostavilo da bi to »mogla biti samo još jedna simulacija dobre volje da se nešto uradi«.

Ministarstvo umjesto Kancelarije

Na pitanje zašto niti stranke koje sebe smatraju demokrat-skim, i tako se i nazivaju, ne posvećuju previše pažnje pravima nacionalnih manjina i formiranju ovakvog ministarstva, Popov kaže:

»To me previše ne čudi, jer ima samo jedan manji broj strana-ka ili pokreta koji su na građanskoj osnovi koji imaju senzibilitet za taj dio društvene problematike, tako da nisam tu previše ni očekivao. Jedino su organizacije civilnog društva, koje se tradici-onalne bave tim pitanjima, niz godina vršile pritisak i potpisivale zahtjeve da se formira to Ministarstvo i za njih se podrazumije-valo da ono mora postojati.«

Kada je riječ o »dijalogu« i ministarstvu, Popov kaže:

»Onaj drugi dio njegovog naziva baš i ne razumijem potpuno, mada mogu pretpostaviti na što se odnosi ako imamo u vidu da je bio neki pokušaj dijaloga uoči izbora. Ali kada je riječ o Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, ono je apsolutno po-trebno jer mislim da je nelogično bilo da se taj sektor pokriva u okviru Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu kao što je do sada bio slučaj. To je jedno veoma značajno po-dručje, prije svega kad imamo u vidu dvije stvari – prvo: imamo jednu situaciju da su mnoga ljudska i manjinska prava ugrožena ili se o njima ne vodi dovoljno računa i drugo: ako uzmemo pro-ces europskih integracija gdje su poglavlja 23 i 24 prva koja se otvaraju i posljednja koja se zatvaraju, a mislim da smo tu dobili najlošiju ocjenu u izvještaju o napretku Srbije za prošlu godinu, onda je to Ministarstvo više nego nužno.«

Popov dodaje kako je u ranijim periodima ono igralo značaj-nu ulogu u unaprjeđivanju ljudskih i manjinskih prava, ali i da to »može biti jedno formalno zadovoljavanje potreba i zahtjeva organizacija civilnog društva i EU, ili ako su u ministarstvu i na njegovom čelu ljudi koji su posvećeni toj materiji ono može zna-čajno pridonijeti«.

»Međutim, imajući u vidu rigidnost ovog režima i nespre-mnost na dijalog i uopće kritike bilo kakve, iskreno mogu izraziti sumnju u mogućnost efikasnosti jednog takvog ministarstva«, kaže Popov.

Dušan Janjić također smatra kako je dobro da postoji jedno mi-nistarstvo sa širim ovlaštenjima nego što su samo ljudska prava i manjine, ne samo nacionalne, i koje bi se bavilo ne samo mjerama pojedinačne i posebne zaštite prava pojedinih grupa ljudi ili grupe prava, nego i njihovom integracijom u društvo, »jer je Srbija kao društvo raspadnuto, fragmentirano, socijalno, ekonomski, re-gionalno, i zapravo sve manje funkcioniра kao jedna cjelina«.

»To je taj glavni političko-strategijski razlog zašto mislim da je to dobro. Drugo, imamo poglavlje 23 i djelomično 24 koja u prethodnoj podjeli vlasti nisu imala korespodentno ministar-stvo. I onda se time bavilo Minsitarstvo za lokalnu upravu, a zna-te: u Srbiji čim povežete neku manjinu s teritorijem i lokalnom samoupravom, odmah dobijate strahove od secesije i odmah kreće opstrukcija prava. I zbog toga je to dobro«, kaže Janjić.

I na kraju, smatra on, nije samo pitanje tko je ministar već i kakva će biti unutarnja struktura, »oslanja li se to ministarstvo još uvijek na onu postavku iz Ustava i manjinskog zakona, što će se vidjeti po institucijama koje napravi po dubini«.

»Hoće li uvažavati lokalnu inicijativu umjesto oslanjanja na administrativni aparat u općinama, hoće li se oslanjati na nacio-nalnomanjinska vijeća i međunacionalne savjete, to ćemo vidjeti. Ili će, toga se pribojavam, ono ići dovršiti onu politiku koja je od 2018. na djelu, a to je ta politika reciprociteta. To je vrlo opasno ali nije isključeno, jer je to u prirodi naprednjačkih i populističkih politika. To je Mađarska uvela. Što znači – ako je Srbija u nekom momentu dobra s vlastima u Zagrebu, onda u redu. Sve ćemo to-lerirati i hrvatsku nacionalnu manjinu, dat ćemo joj nešto. Ako nije dobra, onda ćemo naplaćivati naše nesporazume sa Zagrebom preko manjine. To je, nažalost, bila praksa od 2018. potpuno, a od 2016. do 2018. djelimično. I mi smo upravo, kad smo predlagali to ministarstvo, željeli presjeći tu praksu«, kaže Janjić.

Ministarstvo iz kuta nacionalnomanjinskih vijeća

Po prirodi stvari, i Zakonu, ovo će novo Ministarstvo imati ve-likog značaja za nacionalnomanjinska vijeća.

Predsjednik Mađarskog nacionalnog vijeća **Jenő Hajnal** kaže kako su iz iskustava koje su stekli od 2008. do 2011. godine smatrali potrebnim formiranje Ministarstva za ljudska i manjinska prava:

»Postojanje posebnog ministarstva ne samo da jasno pokazuje koji značaj se daje ovom pitanju u Vladi već znamo da je period postojanja posebnog ministarstva bio praćen najznačajnijom zakonodavnom aktivnošću vlade – tokom tog perioda je 2009. godine usvojen Zakon o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina. Budući da je pred nama dalji period usuglašavanja našeg zakonodavstva iz područja osnovnih prava (tzv. Poglavlje 23) s tekovinama Europske unije, postojanje ovog ministarstva je svakako dobro došlo.«

Novo Ministarstvo neće samo zamijeniti Ured za ljudska i manjinska prava već će i preuzeti određene nadležnosti Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave, kaže Hajnal te ocjenjuje kako će »ovo objedinjeno rukovanje ovim važnim područjem svakako pridonijeti efikasnijoj komunikaciji s najvažnijim akterima«, jer usprkos izuzetnoj suradnji u proteklom periodu i s ministarstvom i s uredom, po pojedinim pitanjima je upravo nedostajalo ovo ujednačeno rukovanje pitanja na nivou najvišeg državnog tijela.

»Vjerujemo da će prednost koju će nam ovo ujednačeno postupanje dati nadomjestiti eventualne mane, koje za sada vidimo u izdvajanju manjinskog pitanja iz resornih ministarstava – Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave, Ministarstva kulture i informiranja i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, ili njihovih sljedbenika, te udaljavanje ovog pitanja iz mjesta neposrednog odlučivanja o sustavnim pitanjima iz nama važnih područja«, kaže Hajnal.

Na pitanje što očekuju od novog Ministarstva, on kaže:

»Očekujemo od Ministarstva za ljudska i manjinska prava da pitanje manjinskih prava održava stalno na 'dnevnom redu' Vlade Srbije, što će moći efikasnije od dosadašnjeg Ureda za ljudska i manjinska prava, čija ravnateljica nije bila ujedno i članica Vlade, a istovremeno i efikasnije od ministra državne uprave i lokalne samouprave, koji je osim manjinskog pitanja bio zadužen za dva veoma obimna pitanja – državnu upravu i lokalnu samoupravu. Ipak, usprkos svom položaju, Ured je u proteklom periodu uvijek bio za suradnju u interesu ostvarivanja ljudskih i manjinskih prava, a vjerujemo da je svoj zadatak obavljao uspješno. Nadamo se da će suradnja s budućim ministarstvom biti u istoj meri uspješna.«

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** naglasila je multikulturalnost srbijanskoga društva:

»Srbija je država u kojoj etničke, religijske, jezične i kulturne razlike predstavljaju jednu od najznačajnijih sveukupnih društvenih procesa. Unaprjeđivanje prava manjinskih skupina ne podrazumijeva samo puko normiranje i donošenje zakonskih obveza, multikulturalnošću treba i upravljati, a upravljanje podrazumijeva odgovarajući institucionalni okvir. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava jest nešto što je dugo nedostajalo u institucionalnom ustroju izvršne vlasti, i njegovo ponovno ustrojavanje je više nego ohrabrujuće.«

Jasna Vojnić smatra kako će Ministarstvo, kao dio izvršne vlasti, biti jedno od mjesta gdje se ne samo donose odluke već i

planiraju konkretne strategije i aktivnosti koje imaju i obvezujuću težinu.

»Ured za ljudska i manjinska prava ne može se uspoređivati s Ministarstvom, jer Ured je samo koordinacijsko tijelo koje je bilo zaduženo praktički samo za prikupljanje podataka (posebno onih vezanih za Akcijski plan za nacionalne manjine) koje je poslije prosljeđivalo Savjetu za nacionalne manjine Vlade Srbije i koji nije mogao donositi obvezujuće odluke, biti predlagачem zakonskih ili strategijskih rješenja. Netko bi mogao pomisliti kako je prethodno naznačeno da Srbija posjeduje razgranat institucionalni okvir za zaštitu nacionalnih manjina, ali dosadašnja praksa je pokazivala da to nije točno. Potrebna je institucija koja je u cijelosti opredijeljena za rad na unaprjeđenju položaja nacionalnih manjina i koja ima zakonsko utemeljenje za donošenje svojih odluka i čije će odluke biti obvezujuće, a to je upravo Ministarstvo«, ocijenila je Vojnić.

Što se tiče očekivanja od Ministarstva, Vojnić kaže kako je još rano o tome govoriti:

»O tome je još rano govoriti, moramo sačekati s njegovim ustrojem. Ministarstva unutar sebe jesu cjeline koje posjeduju veliki broj operativnih jedinica, odnosno sektora, i važno je vidjeti kako će se posložiti. Sasvim sigurno je to da će sva otvorena pitanja, koja još uvijek opterećuju i usložnjavaju položaj hrvatskoga naroda u Srbiji biti delegirana i Ministarstvu i da ćemo nastojati da se razvije aktivna i konstruktivna komunikacija, kao što smo, recimo, imali s Ministarstvom obrazovanja ili Ministarstvom državne uprave i lokalne samouprave. Podsjetila bih da su se ključne stvari za hrvatsku zajednicu rješavale upravo kada je postojalo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, jer je upravo tada sada već pomalo davne 2002. osnovano Hrvatsko nacionalno vijeće. Naravno, mi smo određena pitanja rješavali i s drugim ministarstvima, kako sam već prethodno istaknula, jer svako od njih posjeduje sektor koji je posvećen i ostvarivanju prava nacionalnih manjina. Sada je važno da se Ministarstvo posveti i dodatnome unaprjeđenju sustava zaštite nacionalnih manjina, a tu podrazumijevam i donošenje novoga zakona kojim bi se uredio položaj nacionalnih manjina i odredila njihova uloga u sveopćem razvoju srbijanskoga društva, više pažnje posvetiti pripadnicima novih nacionalnih manjina, zalaganju za zakonsko uvođenje garantiranoga mandata. Dakle, od Ministarstva mnogo toga očekujemo, jer Ured nije apsolutno niti jedan problem našega naroda riješio. Ured za ljudska prava i manjine će ostati upamćen kao institucija koja je jedino organizirala javna predstavljanja kvartalnih izvješća za Akcijski plan i s čijim smo uposlenicima kontaktirali putem e-maila, dakle institucija bez praktički ikakvoga značaja, čak ni simboličkog.«

Na koncu, na pitanje bi li prihvatili neku od dužnosti u ovom ministarstvu, Vojnić je odgovorila:

»Kako sam već rekla, važno je sačekati s ustrojem Ministarstva i njegovih sektora. Nama je od imena koja bismo delegirali značajnija stručnost. Nije važno da se samo uposli pripadnik hrvatske manjine na neku poziciju kako bi se ispunile etničke kvote. Važno je da unutar Ministarstva i na operativnim pozicijama budu osobe koje razumijevaju manjinsko pitanje, poznaju zakonodavni okvir, standarde i mehanizme zaštite nacionalnih manjina.«

J. D.

Socijalistima mjesto predsjednika parlamenta

Dačić vodi Skupštinu

Konstitutivna sjednica parlamenta Srbije, započeta formalno 3. kolovoza, nastavljena je 22. listopada, izborom vođe Socijalističke partije Srbije Ivica Dačića za predsjednika zakonodavnog doma

Dosadašnji srbijanski ministar vanjskih poslova **Ivica Dačić** izabran je prošloga tjedna za predsjednika Skupštine Srbije, nakon što je prethodno dužnost šefa diplomacije predao premijerki **Ani Brnabić**. Konstitutivna sjednica parlamenta Srbije, započeta formalno 3. kolovoza, nastavljena je 22. listopada, izborom vođe Socijalističke partije Srbije Ivica Dačića za predsjednika zakonodavnog doma, a za njegov izbor glasovalo je 225 od ukupno 250 zastupnika.

Za izbor Dačića glasali su zastupnici Srpske napredne stranke, Socijalističke partije Srbije, Jedinственe Srbije, SPAS-a (Srpskog patriotskog saveza), Stranke pravde i pomirenja i Saveza vojvođanskih Mađara.

Protiv se izjasnio samostalni zastupnik **Vladan Glišić**, dok zastupnici liste Ujedinjena dolina – SDA, koji su ranije najavili da neće podržati lidera socijalista nisu nazočili glasanju. Izbor predsjednika parlamenta je obavljen javnim glasanjem, odnosno pojedinačnom prozivkom zastupnika.

Jedini kandidat

Šef zastupničke grupe SNS-a **Aleksandar Martinović** izjavio je kako je SNS podržala kandidaturu Ivica Dačića za predsjednika Skupštine Srbije, imajući u vidu njegovo veliko političko iskustvo i dobre rezultate koje je postigao kao ministar vanjskih poslova. Dačić je bio jedini kandidat za predsjednika Skupštine Srbije.

Dačić je u prvom obraćanju poručio da je za njega izbor za predsjednika parlamenta čast. Podsjetio je da je u Skupštinu Srbije prvi put ušao 1992. godine i da se sada vratio kući. Zahvalio je svima koji su podržali njegov izbor na visoku dužnost, kao i predsjedniku Srbije i SNS-a **Aleksandru Vučiću** zato što ga je predložio da bude predsjednik parlamenta. Ocijenio je da samo ujedinjena Srbija može odgovoriti izazovima.

Navodeći da je bio predsjednik Vlade Srbije, zamjenik predsjednika Vlade, ministar unutarnjih poslova, ministar vanjskih poslova, Dačić je naglasio da je funkcija predsjednika Skupštine najveća koju je do sada obavljao.

Narodna Skupština izabrala je **Veljka Odalovića** s liste Socijalistička partija – Jedinственa Srbija za generalnog tajnika, a u nastavku sjednice formirani su i skupštinski odbori. Odalović je izabran većinom glasova zastupnika na prijedlog predsjednika Skupštine Dačića. Za šest potpredsjednika Skupštine izabrani su **Vladimir Orlić** iz SNS-a, **Stefan Krkobabić** iz PUPS-a, **Radovan Tvrdišić** iz SPAS-a, **Marija Jevđić** iz Jedinственe Srbije, **Muamer Zukorlić** iz Stranke pravde i pomirenja i **Elvira Kovács** iz Saveza vojvođanskih Mađara.

Savez u »nešto izmijenjenom formatu«

Nastavak sjednice bio je najavljen za subotu, kada se očekivalo usvajanje izmjena zakona o Vladi i ministarstvima, budući da je najavljeno osnivanje dva nova resora, a najavljena je i posebna sjednica na kojoj će mandatarka za sastav nove Vlade i dosadašnja premijerka Ana Brnabić zastupnicima predstaviti plan rada Vlade i buduće ministre čiji izbor Skupština treba potvrditi.

Zakonski rok za izbor nove vlade Srbije je 1. studenog, kad ističe 90 dana od potvrđivanja mandata zastupnika.

Na parlamentarnim izborima u lipnju uvjerljivu pobjedu s više od 60 osvojenih glasova ostvarila je koalicija predvođena Srpskom naprednom strankom aktualnog predsjednika Srbije **Aleksandra Vučića**.

Premda po broju osvojenih mandata SNS realno nema potrebu za koalicijskim partnerima, Vučićevi naprednjaci odlučili su održati dosadašnji savez s Dačićevim socijalistima, a Vučić je najavio da će to biti »u nešto izmijenjenom formatu« u odnosu na dosadašnju raspodjelu ministarskih portfelja.

Dačić i normalizacija odnosa

Zagrebački *Jutarnji list* konstatirao je kako je predsjednik Srbije Vučić na nedavnoj konferenciji za novinare dao nekoliko, kako to vidi taj list, važnih i dobrih informacija za Hrvatsku, a prije svega da Ivica Dačić neće više biti u Vladi i da će u Vladi biti predstavnici hrvatske manjine u Srbiji.

To što u budućoj Vladi neće biti lider SPS-a i što će ta stranka imati manje resora, uz citiranje Vučića s konferencije da je Vlada »mogla i bez njih«, list vidi kao »dobru vijest za Zagreb« i navodi kako »nije tajna da je Dačić bio prepreka u normalizaciji odnosa. Na Hrvatskoj je (pre)često jačao svoj politički imidž u Srbiji. I Vučić je, ali on je već više puta pokazao da je spreman na kopernikanske obrte«.

Jutarnji list konstatira da će u Vladi biti i predstavnici hrvatske manjine u Srbiji i podsjeća i da je hrvatski veleposlanik u Srbiji **Hidajet Biščević** izjavio kako je dobio obećanja Beograda da će predstavnici hrvatske zajednice sudjelovati u radu Vlade, kao i pokrajinskih i lokalnih vlasti.

Z. Sarić

Aleksandar Tolnauer, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH

Integracija manjina sa svojim identitetom

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Savjet za nacionalne manjine RH je autonomno tijelo osnovano na osnovu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina koji je donio Hrvatski sabor na sjednici 13. prosinca 2002. godine. Osnovan je s ciljem što učinkovitijeg sudjelovanja nacionalnih manjina u javnom životu Republike Hrvatske, posebno u domeni razmatranja i predlaganja uređivanja i rješavanja pitanja u svezi s ostvarivanjem i zaštitom prava i sloboda nacionalnih manjina.

Savjet je krovno tijelo nacionalnih manjina na državnoj razini koji povezuje institucije i interese nacionalnih manjina na državnoj razini. To je tijelo koje se bavi cjelovitom manjinskom problematikom u okviru Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i svih ostalih zakona koji se tiču nacionalnih manjina.

Od osnutka do danas na čelu tog Savjeta je **Aleksandar Tol-**

nauer. S njim smo razgovarali o radu Savjeta, ostvarivanju prava nacionalnih manjina, te financiranju kulturne autonomije nacionalnih manjina.

HR **Savjet za nacionalne manjine RH u smislu organiziranja i rada ne može se usporediti sa sličnim tijelom u Srbiji, pa bi za naše čitatelje bilo zanimljivo reći što je Savjet za nacionalne manjine. Kako je organiziran i kako funkcionira?**

Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, koji je donesen 13. prosinca 2002. godine ustanovljen je Savjet za nacionalne manjine kao krovno tijelo nacionalnih manjina, a radi sudjelovanja nacionalnih manjina u javnom životu Hrvatske. To znači da osigurava sudjelovanje nacionalnih manjina u javnom, političkom i kulturnom životu i nalazi se pri Vladi RH. Savjet je

Ima nacionalnih manjina u drugim strankama, ali pripadnici nacionalnih manjina u tim strankama ne brane interese nacionalnih manjina već politiku svoje stranke. Zato je još uvijek potrebno da pripadnici nacionalnih manjina imaju svoje zastupnike

neovisno tijelo u koje ulazi, sukladno odredbama Ustavnog zakona, sedam članova pripadnika nacionalnih manjina koje predlažu vijeća nacionalnih manjina, pet članova su istaknuli znanstveni i kulturni, vjerski djelatnici koji dolaze iz udruga, pravnih osoba ili reda građana pripadnika nacionalnih manjina. Članovi Savjeta su i zastupnici nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru, a podsjetit ću vaše čitatelje, njih je osam. Tako su na jednom mjestu zastupljene sve nacionalne manjine u Hrvatskoj, a 22 ih je, kako bi se kroz Savjet aktualizirala pitanja koja se tiču svih nacionalnih manjina. Savjet je pri Vladi i može utjecati na pitanja koja se tiču nacionalnih manjina. Kao predsjednik Savjeta ja ponekad sudjelujem na zatvorenoj sjednici, sjednicama, u užem kabinetu, ovisi o pitanjima. Načelno, veoma je bitno da smo mi članovi Savjeta prisutni kada se raspravlja o pitanjima koja se tiču nacionalnih manjina. Držim da je važno što smo to uspjeli, jer morate uzeti u obzir da Hrvatska ima iskustva Domovinskog rata i sudjelovanja nacionalnih manjina u svim tim zbivanjima, što je iziskivalo posebne napore da se to prevlada.

Što su nadležnosti Savjeta za nacionalne manjine?

Savjet predlaže državnim tijelima razmatranje pitanja koja su od značaja za nacionalne manjine, predlaže državnim tijelima mjere za unaprjeđenje položaja nacionalnih manjina, daje mišljenje o programima javnih televizija i radio postaja o programima koji su namijenjeni nacionalnim manjinama, može predlagati poduzimanje gospodarskih i socijalnih mjera u područjima gdje žive nacionalne manjine, zatim tražiti i dobiti od državnih tijela podatke i izvješća potrebna za razmatranje svih tih pitanja, što mi često i radimo. Ustavni zakon je takav da mi

odgovore moramo dobiti. Savjet surađuje sa svim nadležnim tijelima međunarodnih organizacija i institucijama matičnih država naših nacionalnih zajednica. I sada dolazimo do onoga kroz što nas najčešće promatraju, a to je raspodjela sredstava koja se u državnom proračunu osiguravaju za potrebe nacionalnih manjina radi ostvarivanja kulturne autonomije.

Kako to radite?

Te 2002. godine bili smo među prvima koji su uveli kriterije i metodologiju praćenja utroška sredstava, jer radi se o državnom novcu. Počeli smo 2003. godine s 20 milijuna kuna, da bismo sada, i u ovoj kriznoj situaciji, dobili najviše sredstava. Tako nam je za projekte kulturne autonomije u 2020. na raspolaganju skoro 43,4 milijuna kuna, ili da bude jasnije samo za potrebe kulturne autonomije udruga nacionalnih manjina dodijeljeno je 5,7 milijuna eura. Kulturna autonomija podrazumijeva pravo na očuvanje i njegovanje kulturnog identiteta u smislu posebnosti jezika, vjeroispovijesti, povijesnog pamćenja. Svake godine raspisuje se javni poziv za dodjelu tog novca po jasnim kriterijima i utvrđenoj metodologiji. Organizirali smo brojne seminare za udruge kako bismo im pomogli pri apliciranju za sredstva, podnošenju izvješća. Pa i za sredstva koja dolaze iz EU. Ali treba znati da EU nema direktni fond za nacionalne manjine. To ne postoji, ali postoji niz natječaja u koje ulaze određeni elementi koji se tiču nacionalnih manjina. Naše manjine, recimo Mađari, Nijemci ili Židovi, to su prepoznali i iskoristili.

Osim novca iz državnog proračuna, mogu li kulturne udruge nacionalnih manjina sudjelovati na natjecajima koje objavljuju recimo županije ili općine?

Nema zapreke. Ali nekada se dešavalo da udruge s istim programom sudjeluju na više natječaja. Sada koordinirano radimo s Ministarstvom financija, gradovima i općinama i prati se kako se ne bi isti projekt pojavio na više natječaja. To ne znači da se sredstva za neki veliki projekt ne mogu tražiti iz više izvora kako

bi se dobila ukupna svota potrebna za realizaciju projekta. Dalje, općine i gradovi financiraju udruge nacionalnih manjina za projekte koji ne mogu biti financirani iz tih 5,3 milijuna eura.

Imate li podatak koliko onda ukupno sredstava dobivaju nacionalne manjine?

Kada se sve zbroji, to je oko 200 milijuna kuna. U tom iznosu su i stavke koje nisu isključivo vezane za kulturnu autonomiju, kao što su stambena i neka druga pitanja. Podatci su javno dostupni i mogu se pronaći u izvješćima na stranicama hrvatske Vlade.

Kao predsjednik Savjeta nazočite sjednicama Vlade, što je za nas u Srbiji također zanimljiv podatak.

Rekao sam Vam na koji način se biraju članovi Savjeta i takav način izbora osigurava da imamo Savjet koji artikulira pitanja od značaja za nacionalne manjine. U to nitko nije vjerovao. Mislili su osniva se jedno tijelo koje je potrebno samo da bi Hrvatska ušla u Europsku uniju. Participacija svih dijelova stanovništva u donošenje odluka je od velikog društvenog značaja, a efektivna participacija pripadnika nacionalnih manjina u različitim sferama javnog i političkog života osigurava integraciju nacionalnih manjina ili još važnije koheziju i razvoj društva. Manjine u svojim sredinama mogu utjecati na odluke koje se donose i to je onda integracija kojoj težimo.

Hrvatska ima drugačiji izborni zakon od Srbije. Takav izborni zakon osigurava predstavnicima nacionalnih manjina zastupnička mjesta. Je li to dobar način uključivanja nacionalnih manjina u politički život i uopće dobar način zaštite manjinskih prava?

Etnička raznolikost je temeljno obilježje u većini zemalja u svijetu. Upravljanja tom raznolikošću etničke većine uvijek se mijenjaju, pod utjecajem povijesnih, političkih i sigurnosnih pitanja. Upravljanje različitostima uvijek je u rukama većine koja treba imati odgovornost da u javnim politikama primjenjuje doktrinu multikulturalnosti i uključivosti. Nažalost, uvijek postoje pokušaji nastraja na stečena prava. Recimo, u svakom predizbornom razdoblju. Mi svi bili bismo presretni da nema ni manjinskih zastupnika, ni Savjeta, što znači da bi onda sva manjinska pitanja bila riješena. To znači da onda ne bi bilo kulta tradicije u ovom društvu, odbacivanja, straha od razlika, što su sve posljedice Domovinskog rata i niza neriješenih pitanja, naročito na područjima gdje je on bio intenzivan. Sve to skupa još uvijek determinira potrebu da nacionalne manjine imaju svoje zastupnike. Ima nacionalnih manjina u drugim strankama, ali pripadnici nacionalnih manjina u tim strankama ne brane interese nacionalnih manjina već politiku svoje stranke. Zato je još uvijek potrebno da pripadnici nacionalnih manjina imaju svoje zastupnike. Prošli smo mi različita razdoblja. S ovom Vladom i premijerom **Plenkovićem** prvi puta smo potpisali operativni plan za nacionalne manjine za razdoblje od 2020. do 2024. godine. Precizno je uneseno što treba raditi, tko treba raditi, kolika su sredstva. I ono što je nama veoma važno je ulazak nacionalnih manjina u vladajuću koaliciju i mi sada iz redova nacionalnih manjina imamo i potpredsjednika hrvatske Vlade. U društvu se mora voditi dijalog. A dijalog podrazumijeva ravnopravnost, spremnost da se sasluša što druga strana ima za reći, pristojnost, kulturu, argumente i toleranciju.

Od 2002. godine kao predsjednik Savjeta surađivali ste s nekoliko vlada, nekoliko premijera. Tko je napravio

Hrvatska i njene manjine

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u Hrvatskoj je popisano 4.284.889 stanovnika od čega je 328.738 pripadnika nacionalnih manjina. Albanaca 17.513 (0,41%), Austrijanaca 297 (0,01%), Bošnjaka 31.479 (0,73%), Bugara 350 (0,01%), Crnogoraca 4.517 (0,11%), Čeha 9.641 (0,22%), Mađara 14.048 (0,33%), Makedonaca 4.138 (0,10%), Nijemaca 2.965 (0,07%), Poljaka 672 (0,02%), Roma 16.975 (0,40%), Rumunja 435 (0,01%), Rusa 1.279 (0,03%), Rusina 1.936 (0,05%), Slovaka 4.753 (0,11%), Slovenaca 10.517 (0,25%), Srba 186.633 (4,36%), Talijana 17.807 (0,42%), Turaka 367 (0,01%), Ukrajinaca 1.878 (0,04%), Vlaha 29 (0,00) i Židova 509 (0,01%).

najveći pomak, koja je vlada najviše uradila za nacionalne manjine?

Početak uvođenja nacionalnih manjina u politički život bio je za vrijeme Vlade **Ive Sanadera**. Razdoblje pred ulazak u Europsku uniju bilo je razdoblje kada su nacionalne manjine postale integrativni dio društva. Bilo je to vrijeme kada su najveće podjele bile ne samo ideološke već i podjele na uplašene i neuplašene ljude u društvu. Pripadnici velikog broja manjina bili su pod takvom vrstom pritiska, što se danas ne može kazati. Otvorio se tada veliki prostor ne samo za integraciju nacionalnih manjina već i njihovu afirmaciju. I tako je bilo sve do ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Još pod Vladom **Jadranke Kosor** je ta stvar »hodala«, a nakon toga su na red došle priče kako je Hrvatska jedina na svijetu koja ima takvu zastupljenost nacionalnih manjina, što naravno nije točno, s jednom kampanjom za smanjivanje manjinskih prava. Manjine su se spominjale kao potrošači javnog novca, a nitko nije spominjao da 380.000 ili 400.000 pripadnika nacionalnih manjina plaća porez u ovoj zemlji i valjda ima neka prava. Čak se išlo i do toga da zastupnici nacionalnih manjina ne glasuju za proračun. Dakle, oni koji uplaćuju u taj proračun ne bi mogli glasovati, a oni koji su vani u dijaspori i ne izdvajaju u taj proračun mogu. Mogao bih navoditi još primjera, ali bitno je da je dolaskom Andreja Plenkovića urađeno mnogo po pitanju prava i pozicije nacionalnih manjina. Upravo prema Ustavnom zakonu da manjine želimo integrirati u hrvatsko društvo, ali sa svojim identitetom.

Pri kraju ovog razgovora voljela bih čuti Vaš komentar prvo na odlazak Borisa Miloševića u Knin, zatim odlazak premijera Plenkovića u Varivode, pa i na dešavanja u Srbiji. Mislim pri tome na posjet ministra Gordana Grlića Radmana hrvatskoj zajednici, na susret s predsjednikom Aleksandrom Vučićem.

Rekao bih da se konkretnim potezima pokazuje da se odnosi i položaj manjina mogu poboljšati. Istaknuo bih tu najavu predsjednika Vučića da će u novoj Vladi Srbije biti zastupljeni i predstavnici hrvatske manjine. To je korak koji je u hrvatsko-srpskim odnosima jedan veliki pomak. Međutim, u Srbiji ne postoji obveza zastupljenosti manjina u parlamentu. Sigurno je da Hrvati u Srbiji zaslužuju jedno takvo mjesto u parlamentu. Isto tako, bitan je dogovor oko pronalaženja nestalih, što također opterećuje međusobne odnose. Dešavaju se neke pozitivne stvari i jasno je da imaju potporu Savjeta za nacionalne manjine Hrvatske.

Kašnjenja, pravdanja i čudne odluke u lokalnoj jezičnoj politici

Bač na kineskom i arapskom, ali ne i na službenim jezicima

Posjetitelji službenih internetskih stranica Općine Bač, koje se nalaze na adresi www.bac.rs, nailaze već dugo na, reklo bi se, neobičnu primjenu višejezičnosti. Odabrani sadržaj o djelatnostima koje su u nadležnosti općine i poduzeća koje je općinska vlast utemeljila predstavljen je na srpskom jeziku (ćirilicom), te na arapskom i kineskom jeziku. U šarolikosti scene ovdašnjih lokalnih samouprava to je jedinstven slučaj, no on vjerojatno ne bi bio fenomen da se ovaj suvremeni i često korišteni način obavljanja ne provodi na ostala dva jezika koja su u službenoj uporabi u ovoj općini – mađarskom i slovačkom. Također bi bilo manje neobično da službe ove općine provode odluku o službenoj uporabi hrvatskoga jezika u Plavnoj i Bođanima, što je obveza po statutu Općine Bač od početka 2019. godine.

O tome smo pokušali komentar dobiti od predsjednika Općine Bač **Steve Panića**.

»Na prijedlog tadašnjeg općinskog rukovodstva, prigodom izrade internetskih stranica Općine Bač, neki sadržaji prevedeni su na arapski i kineski jezik budući da se smatralo da će na taj način biti pristupačniji potencijalnim investitorima. Ovi sadržaji, koji se prije svega tiču općih informacija, te se kao takvi odnose isključivo na dio sadržine vezan za gospodarstvo i mogućnosti poslovnih ulaganja u Općinu Bač i dalje su vidljivi jer smatramo da je svaki potencijalni investitor vrijedan naše pozornosti. Značajan broj turista dolazi nam iz Kine i do sada smo dobivali samo riječi hvale od njih, jer internetske stranice mnogo većih i

razvijenijih gradova i općina nemaju sadržine na ovom jeziku«, kaže Panić.

Odgovor o službenoj uporabi jezika onih manjina koje zaista žive, već stotinama godina, u ovoj općini, predsjednik općine, međutim, povezuje s financijama.

»Prijevod na slovački i mađarski će biti jedan od ključnih ciljeva i planiramo ga realizirati koncem ove ili najkasnije počet-

kom iduće godine. Glede ispisivanja naziva tijela koja vrše javne ovlasti, naziva općine, trgova i ulica i drugih toponima u Bođanima i Plavnoj, oni još uvijek nisu ispisani hrvatskim jezikom i u 2021. godini se planira promjena ovih ploča«, izjavio je za naš list predsjednik Općine Bač.

Temeljem usklađivanja statuta lokalnih samouprava sa Zakonom o službenoj uporabi jezika i pisma hrvatski je uveden kao službeni tijekom 2019. godine u četiri seoska naselja u Vojvodini gdje po posljednjem popisu živi više od 15% Hrvata – u Gradu Somboru, općinama Bač i Inđija. Ipak, ni u jednom od ta četiri sela (Lemeš, Plavna, Bođani, Stari Slankamen) zakonska i statutarne obveza o službenoj uporabi hrvatskog jezika još nije provedena.

M. Tucakov

Suradnja fondacija *Cro-fond* i *Prosperitati*

Predstavnici Fondacije za razvoj hrvatske zajednice *Cro-fond* sastali su se 20. listopada s predstavnicima mađarske regionalne fondacije za zajednički razvoj u Vojvodini *Prosperitati*. Na ovome sastanku nazočili su: u ime Fondacije *Cro-fond* upravitelj **Lazar Cvijin** i dopredsjednik Povjerenstva za promicanje gospodarske suradnje HNV-a **Miroslav Kujundžić**, a u ime Fondacije *Prosperitati* direktor **Bálint Juhász** i voditeljica Odjela za strategiju **Zita Nagy**.

Po riječima Lazara Cvijina, cilj sastanka je bio upoznavanje s iskustvima Fondacije *Prosperitati* na području potpore gospodarstvenicima mađarske zajednice. Direktor Juhász je predstavnike Fondacije *Cro-fond* upoznao s procedurom osnutka i ciljevima

Fondacije, izradom strategije o gospodarstvu, ustroju i programima Fondacije *Prosperitati*.

»Najvažniji dio nama su zapravo njihovi početni koraci, te izrada strategije za razvoj. Upoznali su nas i s njihovim sadašnjim projektima, te su bili izuzetno susretljivi. Važne su nam bile informacije koje smo na tom sastanku dobili, kako mi sada u našim počecima ne bi lutali. Također, iskazali su spremnost za daljnju pomoć oko ustroja programa koji *Cro-fond* planira ustrojiti za oblast gospodarstva hrvatske zajednice«, kaže Cvijin koji je ovaj sastanak ocijenio izuzetno kvalitetnim, te je napomenuo kako je sada u planu serija tribina na kojima bi se promovirala sama ideja, te ujedno i izrada registra gospodarstvenika i same strategije razvoja hrvatske zajednice.

Ž. V.

Sastanak u novom prostoru u Beogradu

Položeni temelji Fondacije *Antun Gustav Matoš*

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji **Jasna Vojnić** održala je u utorak radni sastanak s predstavnicima hrvatske zajednice koji će biti uključeni u pokretanje rada i funkcioniranja prostora kojega je hrvatska zajednica nedavno dobila u Beogradu. Sastanku su prisustvovali opunomoćeni ministri veleposlanstva Republike Hrvatske u Beogradu **Maja Bogdan** i **Stjepan Glas**, predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**, upravitelj zaklade *Spomen dom bana Josipa Jelačića* **Goran Kaurić**, vlč. **Jozo Duspara**, vlč. **Marko Kljajić**, vijećnik HNV-a **Josip Čačić**, predsjednik povjerenstva za odnose s crkvom HNV-a **Mato Princip**, elektor iz Zemuna **Bran-ko Kajić**, elektorica iz Surčina **Irena Obradović**, predsjednica HKD-a *Hrvatski kulturni centar* iz Beograda **Ljiljana Crnić** i dopredsjednik istoimene udruge **Aleksandar Alač**, predsjednica Hrvatske čitaonice *Fischer* **Katica Naglič** i predsjednik Društva hrvatske mladeži Zemun **Petar Dujić**.

Na sastanku je bilo riječi o načinima i modelima funkcioniranja i upravljanja dobivenim prostorom u Beogradu, ciljevima i zadacima rada i načinu uključivanja pripadnika hrvatske zajednice. U tom kontekstu, predloženo je osnivanje Fondacije *Antun Gustav Matoš*.

»Nadam se da će Beograd biti ponos svih Hrvata jer znam da će ova ekipa koja je večeras bila dati srce da budemo jedno, da pokažemo da nismo *dica* i da je svima u interesu da mislimo isto. Naravno, *uvik* može biti oscilacija ili malih nesporazuma, ali znajući ih, jer sam često radila s njima i uz njih ili putovala kao izvje-

štač *Radio Kruga* i *TV Jadrana*, nekada i *Hrvatske riječi*, znam da bolju ekipu teško da se može sastaviti. Nema jala, nema mržnje, nema sujete, a to je predznak da cilj ostvarimo i sve što je zacrtano«, kazala je nakon sastanka predsjednica HKD-a *Hrvatski kulturni centar* iz Beograda **Ljiljana Crnić** koja je uz **Aleksandra**

Alača bila i inicijator ideje i vizije o funkcioniranju prostora u Beogradu.

Prijedlog osnivanja Fondacije *Antun Gustav Matoš* bit će iznijet na usvajanje pred vijećnike Hrvatskog nacionalnog vijeća na sljedećoj sjednici Vijeća.

(HNV)

Obrazovanje

Izborni predmet – hrvatski jezik

Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture – upoznaj i voli svoje, a poštuju tuđe naziv je projekta kojim je Udruga *Naša djeca* osigurala sredstva putem natječaja Ministarstva prosvjete, znanosti i tehnološkog razvitka Republike Srbije. Kroz ovaj projekt u narednom periodu u planu su izrada promotivnog materijala za djecu i aktivnosti na terenu, koje obuhvaćaju obuku nastavnika koji izvode nastavu predmeta *Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture*, te će za sve njih biti osigurana potpora u vidu materijala za izvođenje nastave. Nastavni kadar će također dobiti nove programe nastave i učenja koji su odobreni od Ministarstva prosvjete, nauke i tehnološkog razvitka. Po riječima predsjednice Odbora HNV-a za obrazovanje **Margarete Uršal** programi su široko postavljeni, te obuhvaćaju 30 posto takozvanog nacionalnog dodatka što podrazumijeva da predmetni

nastavnik može dopuniti i prilagoditi realizaciju programa, kao i obuhvatiti tradiciju, kulturu i baštinu Hrvata s prostora u kome se realizira sam program.

Sredstva za ovaj projekt su većim djelom osigurana iz gore spomenutog natječaja, a za provedbu projekta u cijelosti bit će uključeno i Hrvatsko nacionalno vijeće, koje će osigurati nedostajući dio sredstava iz svoga proračuna. »Smatramo da je to projekt od iznimne važnosti i značaja za hrvatsku nacionalnu zajednicu. S aktivnostima se planira započeti i prije nego li dobivena sredstva budu uplaćena, jer projekt zahtijeva obilazak svih mjesta u kojima se izučava predmet *Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture*, a to su: *Srijemska Mitrovica, Monoštor, Bereg, Bezdan, Vajska, Plavna, Sot, Sonta, Sombor, Golubinci i Petrovaradin*«, kaže **Uršal**.

Ž.V.

Retuširanje prošlosti i sadašnjosti

Retuširanje (od francuske riječi *retouche*) se zove postupak kod fotografije. Doslovce znači popravku kvalitete foto snimke, bilo da se radi o negativu ili o već izrađenoj slici – pozitivu. U početku su se otklanjale neke točkice, fleke i oštećenja na slikama. U doba staljinizma pojavila se posebna vrsta retuširanja: brisanje nekih »nepodobnih osoba« s tada čestih kolektivnih slika grupe rukovodilaca, i to na već izrađenim slikama. Tako se u tadašnjem tisku često pojavila snimka rukovodilaca s često neobjašnjivim prazninama, u inače zbijenim redovima čelnika. Tako je **Trocki** nestao sa slika, čak i kad je bio u društvu **Lenjina**. Mnogi optuženi i likvidirani »drugovi« također su brisani s postojećih fotografija. Ova metoda je korištena i u našoj zemlji poslije sukoba sa SSSR-om; drugovi koji su se izjasnili da podržavaju odluke Informbiroa završili su na »preodgoju«, najčešće na Golom otoku, a kolektivne slike na kojima su bili također su »popravljanje«, što znači da su tehnikom retuširanja izbrisani. Mi arhitekti, inženjeri, u nekim slučajevima također pribjegavamo tehnici retuširanja, naročito ako je originalni crtež crtan na prozirnom paus papiru, zbog umnožavanja crteža. U početku smo to radili žiletom, pažljivo smo grebali površinu pausa. Kad sam bio apsolvent, zahvaljujući mom cimeru, koji je dobio posao u jednom institutu, retuširanje sam radio profesionalno i za to sam bio vrlo dobro plaćen: za tri dana i noći sam zaradio iznos jedne moje mjesečne stipendije. Kada sam radio u građevinskoj tvrtki, također sam morao »profesionalno retuširati« crteže jedne stambene zgrade za potrebe mojih pretpostavljenih koji su željeli da se potkrovlje prepravi kako bi oni došli do jeftinih stanova na moru, s tim da sam ja docrtavao originalan projekt. Budući da su šefovi imali različite želje, isti crtež sam prepravljao nekoliko puta i na koncu papir je postao tako tanak da sam se bojao da će se pocijepati i zato sam odbio daljnji rad na njima. Naravno, proglašen sam neradnikom i ljenjivcem.

Moderne tehnike retuširanja

Uvođenje električnih računala neminovno je stvorilo programe za tehničko crtanje i u tim programima »popravljanje« je već bilo mnogo lakše, a ni papir se nije »istanjio«. Stvoreno je nekoliko programa za retuširanje, popravljanje već snimljenih crno-bijelih ili kolor fotografija. Mogućnosti ovih raznih »photoshopova« su praktično neograničene. Čovjek se može pomladiti na slici ili se može izraditi »projekcija« vašeg lika u budućnosti: kako ćete izgledati nakon deset, dvadeset i više godina. U suvremenim tiskanim medijima praktično svaka objavljena

slika se »popravlja«. Suvremena tehnika omogućava da na slici budete u društvu nekog drugog, da vas »umontiraju« recimo u društvo predsjednika SAD-a, i onda se vode beskrajne debate je li dotični predsjednik bio u društvu neke starlete ili nije. Metode diskreditiranja političke osobe su beskrajne. Danas se koristi metoda recimo »skraćanja« neke video snimke, koja se emitira u elektroničkim medijima do one točke dokle »naručitelju«, prije svega u propagandne svrhe, odgovara. Poslije se ovakav, u suštini lažni, dokument bezbroj puta replicira, slijedeći izreku čuvenog nacističkog propagandista: »Sto puta ponovljena laž postaje istina«.

Ehna-aton i žena obasjani suncem

Retuširanje prošlosti

Ova »konstatacija« nije nikakva nova tehnika, jer je već bila poznata i u starom vijeku. U starom Egiptu, faraon **Ehna-aton** je želio »reformirati« vjeru da se umjesto mnogo bogova štuje jedan bog, bog sunca Aton, umjesto tada smatrano najmoćniji bog Amon. Napuštanje tradicionalne vjere nije prihvaćeno u širokom krugu; poslije njegove smrti građevine, spomenici su porušeni, njegovi kipovi su uništeni ili sakriveni, brisan je i s liste kraljeva (faraona). Naravno, srećom za našu civilizaciju, u tome nisu uspjeli. Poslužiti ću se primjerom iz našeg grada. Nakon Trijanonskog mira, Subotica je postala pogranični grad nove države. Prvi spomenik koji se nije svidao novim vlasnicima bio je spomen-obelisk podignut ispred Gradske gospodarske kasine. Prvo je s njegovog vrha uklonjena mađarska totem-ptica »turul« (stepski sokol), malo su izbrisana imena poginulih, pa je proglašen »spomenikom oslobođenja«. Kada su određeni čelnici izmislili za grad »važnu povijesnu ličnost«, ostatak

spomenika je srušen i podignut je spomenik lažnom caru **Jovanu Nenadu** i njegovim suradnicima, stvoriteljima »slobodne Vojvodine«. Kada je Bačka ponovo (privremeno) postala teritorij Mađarske kraljevine, ubrzo je spomenik srušen i sklonjen u jedno dvorište (nije uništen). Željeli su postaviti ponovo srušeni obelisk i vratiti prvobitna imena na njega. Konstatirano je da su imena poginulih slavenska (logično, u bitci su 1849. sudjelovali većinom Hrvati iz Subotice). Odustali su od realizacije. Spomenik Jovanu Nenadu (u povijesti se spominje i kao **Ivan Crni**) je restauriran i ponovo podignut 1991. godine (istina, ne na istom mjestu, jer je tamo bila zelena fontana), s »malo promijenjenim« natpisom »tvoja misao (koja?) je pobedila«, izostavljeno je »slobodna Vojvodina« o kojoj se u to doba nije smjelo ni javno govoriti, jer ste proglašeni »autonomašem« (što ni danas nije poželjna osobina).

Komentar u perspektivi

Drugo lice SUBOTICE

Kada bi netko proveo anketu s pitanjem »može li se komentirati događaj koji se još nije odigrao«, najveći broj odgovora najvjerojatnije bio bi negativan. Međutim, kada se malo zaviri ispod ovog stupice-pitanja i dođe do njegove pragmatične suštine, dolazi se do iznenađujuće činjenice: da, pa to je gotovo svakodnevna praksa. Trebaju primjeri? Pa, evo: gotovo svaka najava koncerta **Marka Perkovića Thompsona**, i u Hrvatskoj i izvan nje, predmet je brojnih komentara. Ili, recimo, najava koncerta mađarske grupe *Kárpátia* prije devet godina u Kanjiži bio je povod za traženje zabrane istog zbog njihove »glazbeno-scenske orijentacije«, slične Thompsonovoj. Ili nešto blaže: najava vjenčanja uzorne djevojke s momkom koji nema nijednu manu, osim što voli lagati, predmet su svakodnevnih komentara, a da se događaj, naravno, još nije niti odigrao.

E, jedan takav događaj, koji se odigrava možda upravo u trenutku dok čitate ovaj tekst, predmet je današnjeg komentara. Naime, na Kelebiji, ali onoj u Mađarskoj, danas je na programu treći spomen-dan na **Gézu Siflisa**. Mjesni stadion i Osnovna škola *László Farkasa* bit će poprište natjecanja četiri lokalna sportska društva, a nakon toga Gézi Siflisu bit će svečano otkrivena spomen-ploča, dok će tamošnji svećenik dr. **László Pribitek** blagosloviti i imenovanje sportske dvorane i uličice po njemu. O Gézi Siflisu istom će prilikom govoriti i ravnatelj Muzeja Sportskog društva *Ferencváros* **Csaba Tobak**, kao i subotički redatelj, dobitnik prestižne mađarske strukovne nagrade *Béla Balázs Zoltán Siflis*.

Tko je bio Géza Siflis i kakve sve to veze ima sa Suboticom?

Najposjećenija, ali i po istinitost informacije najrizičnija internetska stranica, *Wikipedia* na srpskom, donosi tek četiri-pet redaka o njemu. Piše da je rođen 1907. u Krsturu i da je umro 1948. u Baji. Za taj razmjerno kratki životni vijek uspio je u svojoj biografiji upisati da se kao vratar 1927. nogometom počeo baviti u subotičkom SAND-u, da je iste godine postao reprezentativac Kraljevine SHS za koju je branio šest puta i da je bio sudionik Olimpijade u Amsterdamu 1928., da je karijeru od 1929. do 1931. nastavio u *Ferencvárosu*, a od 1931. do 1933. u ništa manje čuvenom *Újpestu*. O Gézi Siflisu podatci se mogu naći i na službenom sajtu *Reprezentacija.rs*, na lokalnim portalima; o njemu je pisao i *Magyar Szó*, a o njemu je, bar na srpskom, najdetaljnije pisao **Vasa Stojković** u knjizi *Beli orlovi 1920 – 1941*, koja je 1999. objavljena u Beogradu.

Ono što je, međutim, manje poznato o, sada već vidimo Subotičaninu, Gézi Siflisu otkrio je entuzijast s Kelebije, član uprave Kelebijskog omladinskog sportskog društva i član tamošnje lokalne samouprave **Marcell Kovács**. Otkrio je Kovács, recimo, da je Siflis, nakon što se iz Budimpešte preselio u Kelebiju – kako bi

bio što bliži deset kilometara udaljenoj i granicom razdvojenoj Subotici – osnovao tamošnji nogometni klub. Otkrio je Kovács i da je povorka s lijesom Géze Siflisa 1948., dakle u vrijeme najžešćeg *Informbiroa*, skrenula i došla na 200-300 metara od granice kako bi se rodbina i prijatelji s jugoslavenske strane makar na taj način mogli oprostiti od njega.

Već i ova dva detalja, koja se ne mogu pronaći o njemu, otkrivaju koliko je bio vezan za Suboticu. Ali, ova dva detalja – mnogo više nego što je to slučaj s nedavno opisanim **Lajosem Vermesom** – otkrivaju i koliko je Subotica upoznata s njim i koliko joj je do njega stalo. Dok se na njegovo ime po ovdašnjim nogometnim albumima sedamdesetak godina slijegao sve deblji sloj prašine, njegov krajnji zavičaj skupljao je podatke o njemu, ne zaboravljajući doprinose koji je dao sportskom životu sela s oko dvije tisuće stanovnika, a prije dvije godine, zahvaljujući upravo Marcellu Kovácsu, počelo je održavanje spomen-dana Gézi Siflisu. Zahvaljujući njemu, na Kelebiji je uz ime Géze Siflisa ušao i pridjev **Szabadkai (Subotički)**, što je njegov tamošnji i službeni naziv. Zahvaljujući njemu i tamošnjoj lokalnoj samoupravi ovdašnja lokalna samouprava redovito dobija pozive da prisustvuje spomen-danu, ali se nekako, zbog ranije preuzetih obveza, prethodna dva

puta nitko od čelnika našeg grada nije pojavio na svečanosti. Kao dobri domaćini, čelnici kelebijske lokalne samouprave i ove su godine uputili poziv predsjedniku Skupštine grada **Bálintu Pásztoru**, a hoće li ga tamo i biti bit će poznato dok čitate ovaj tekst.

Što bi, na koncu, bila poanta nakon izrečenog? Da se Géza Siflis ubraja među najveća sportska imena grada? Ne, naravno. Pa bilo je tu mnoštvo reprezentativaca svih fela, nositelja najznačajnijih državnih, europskih, svjetskih i olimpijskih odličja, koji su manje ili više također zaboravljeni. Da je Géza Siflis zadužio Suboticu da ga se pompezno sjeća? Ne, naravno. Pa bilo je u ovom gradu velika- na koji dijele sudbinu neznanih junaka, dok se veličaju lažni carevi i kraljevi koji ni kročili nisu u nju, primjerice.

Što, onda, ipak jest poanta?

Možda činjenica da se sredine poput Kelebije, koje upravo zbog toga što su male lako uočavaju veličinu među sobom, znaju dostojno odužiti imenima koja su nešto učinila za nju. Iz ovog primjera nešto bi mogla naučiti i naša lokalna samouprava. Kao prvo, da se makar odazovu ljubaznim pozivima. I kao drugo: da razmisle o podizanju neke vrste muzeja ili bar spomen-sobe zaslužnih subotičkih sportaša. Tek tada možda bi se u nekom kutu moglo naći mjesto i za fotografiju Géze Siflisa s potpisom njegova imena i primjerenim životopisom. Nešto slično poput muzeja *Ferencvárosa*.

Z. R.

Infostud grupa

Stipendije za studente

Četvrtu godinu zaredom, Infostud grupa dodjeljuje stipendije studentima završnih godina Visoke tehničke škole strukovnih studija i Ekonomskog fakulteta u Subotici. Stipendija obuhvaća novčani iznos od 15.000 dinara u razdoblju od godinu dana, praksu u nekom od timova u okviru kompanije, kao i mogućnost zaposlenja poslije završenog fakulteta.

Na natječaj se mogu prijaviti studenti druge i treće godine VTŠ-a i treće i četvrte godine EF-a, bez obzira na smjer.

»Kako je jedna od naših najvažnijih vrijednosti da stalno učimo i razvijamo se, želimo pomoći i mladima u njihovom profesionalnom razvoju i izboru karijernog puta. I ove godine dodjelom stipendija želimo potaknuti studente koji se žele razvijati zajedno s nama, da uče o digitalnim proizvodima, ali i da daju svoj doprinos u razvoju usluga i sajtova Infostud grupe«, objašnjava **Anja Balažević** iz tima Ljudskih resursa Infostud grupe.

Osim što će studenti imati priliku da svoje prve poslovne korake naprave u oblasti internet biznisa, uz iskusne mentore i kolege, razvijat će

svoje vještine komunikacije i timski rad, a nakon završetka prakse postoji mogućnost zaposlenja.

Natječaj je otvoren do 8. studenoga, a više informacija dostupno je na sajtu www.infostud.com.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Podnositelj zahtjeva »JADROPLAST« d.o.o., Subotica, Čantavirski put bb, podnio je Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: »Postrojenje za obavljanje djelatnosti tretmana, odnosno skladištenja, ponovnog iskorištenja neopasnog otpada od polietilena«, zaveden pod brojem IV-08/I-501-248/2020, a koji se planira na katastarskoj parceli 35947/4 K. O. Donji grad, u Ulici Čantavirski put bb, u Subotici (46.057316^o; 19.680552^o).

Uvid u podatke, obavijesti i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128).

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš, osobno ili poštom na gore navedenu adresu, ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Đurđinka Francišković, nekadašnja hostesa poslovnog vlaka Subotica – Beograd

Lijep i dinamičan posao

kabinskog prostora za ugodno putovanje, tadašnjom vrlo respektabilnom brzinom i do 160 km na sat. Jedna od prvih hostesa ovog poslovnog vlaka bila je **Đurđinka Francišković** iz Subotice, a svoja sjećanja iz toga vremena pristala je podijeliti za ovo lijepo pisano putovanje u romantičnu prošlost putovanja željeznicom nekadašnje zajedničke države.

»Prijavila sam se na natječaj Jugoslavenske željeznice koji je nudio trideset radnih mjesta za djevojke. Budući da sam bila dijete djelatnika željeznice, otac je bio strojovođa, imala sam prednost pri upošljavanju i bila primljena u radni odnos. Isprva smo od ožujka išli na obuku za putnog blagajnika kako bismo mogli obavljati sve potrebne kondukterske poslove, sastavni dio posla hostese budućeg poslovnog vlaka. Nakon nekoliko mjeseci intenzivne obuke i položenih ispita dobila sam stručnu kvalifikaciju putničke blagajnice i bila spremna za početak rada u modernom poslovnom vlaku na relaciji Subotica – Beograd«, sjeća se Đurđinka svojih radnih početaka.

Koncem srpnja danas već pomalo daleke 1986. godine na redovitoj liniji Subotica – Beograd počeo je prometovati novi, moderni poslovni vlak. Putnička kola Bt tipa Z, koje je proizvela tvornica šinskih vozila Goša iz Smederevske Palanke, imala su 80 sjedećih mjesta suvremenog dizajna i dovoljno

Dan u vlaku

Svaka putnička kola ovoga vlaka imala su svoju hostesu koja je prije polaska stajala ispred ulaznih vrata i dočekivala putnike na redovitoj, svakodnevnoj liniji prema Beogradu. Prva dva va-

gona su bila rezervirana za putnike prema glavnom gradu, treći i četvrti su bili namijenjeni onima koji su putovali do usputnih stanica Žednika, Bačke Topole i Vrbasa, potom je slijedio buffet vagon i konačno peta i šesta kola za putnike na relaciji do Novoga Sada. Inače, vlak je stajao i na stanicama u Čortanovcima, Indiji, Staroj Pazovi i Novom Beogradu. Ali prije službenog otvorenja ove prometne željezničke linije uslijedila je tzv. probna vožnja za 150 uglednih uzvanica iz ondašnjeg društveno-političkog života, te predstavnika tvornica *Rade Končar* i *Goša*, kao i Zajednice JŽ.

»Bila sam jedna od nekoliko djevojaka koje su odabrane da budu hostese za tu promotivnu vožnju kojom je praktično i započeo željeznički vijek ovoga poslovnog vlaka i nova stranica šinskog prometovanja na ovim prostorima. Kako je poslovni vlak prometovao svakoga dana i radno vrijeme hostesa je bilo prilagođeno u specifičnom djelatnom režimu. Radila sam u turnusu: prvi dan dva odlaska do Beograda i nazad, drugi dan samo poslijepodnevni odlazak i povratak, a treći dan je bio slobodan. I tako je to bilo punih pet godina, od sredine 1986. do sredine 1991. godine, kada sam otišla na rodiljsko *bolovanje*. I više se nisam ni vraćala...«, nasmijala se Đurđinka prilikom prisjećanja na jedan dio njezine radne karijere.

Brzina i točnost

Pored svoje brzine i točnosti stizanja u zakazano predviđeno vrijeme, poslovni vlak je imao, za ono vrijeme i određene ekstra pogodnosti.

»U ponudi je bio dnevni tisak, oglašavanje svake naredne stanice, ali i određeni vid potrebne asistencije (korisne informacije, popravka i zatezanje sjedala, ali i usluga donošenja pića i napitaka iz buffet vagona) kako bi putnici što više uživali u vožnji do željenog odredišta. Isprva su u pratnji vlaka išla i dva konduktera zadužena za pregled i prodaju karata, ali budući da smo mi, hostese, pregledale rezervacije sjedala ubrzo smo preuzele i kondukterski posao. Naime, došlo se do zaključka da se putnici nepotrebno deranžiraju dvostrukom kontrolom; mnogi su

nakon pregleda rezervacije zaspali jer je vlak prometovao iz Subotice u ranojutarnjem terminu polaska u 6.02 h, pa ih je buđenje konduktera znalo poprilično smetati. Budući da smo sve imale završeno kvalifikacijsko osposobljavanje za putničkog blagajnika, nije bilo nikakvih zapreka da preuzmemo kompletan posao prodaje i kontrole putničkih karata i rezervacija sjedala.«

Moderni vlak i njegova brzina i točnost bili su preporuka za veliki broj putnika koji su vožnje koristili za razne svrhe.

»Udarnim danima, na početku i kraju radnog tjedna,

bile su i najveće gužve zbog velikog broja radnih ljudi i studenata koji su redovito putovali ovim vlakom. Vlak je povremeno znao biti krcat i navijačima koji su odlazili na sportske događaje u Novi Sad ili Beograd, ali i organiziranim školskim i turističkim grupama na putu prema istim destinacijama. Poslovnim vlakom iz Beograda za Suboticu i natrag često su putovali i poznati glumci na privremenom radu u našem Narodnom kazalištu poput, primjerice, **Radeta Šerbedžije** i **Miodraga Krivokapića**. Svi su rado putovali ovim vlakom, jer je bio izrazito točan i gotovo nikada nije kasnio.«

Vrijeme ovog, u svoje vrijeme revolucionarnog prijevoznog sredstva, je s nadolazećim godinama prošlo, baš kao i zaposlenje na željeznici Đurđinke Francišković. Danas je privatna poduzetnica koja zbog prirode posla često putuje u Beograd, ali ne više vlakom.

»Zbilja često putujem u smjeru glavnoga grada, zbog posla, ali i privatnih razloga, no uvijek je to automobilom. Iskreno govoreći, nisam se vlakom vozila već gotovo dvadeset godina, ali mi je zato velika želja otići u neku od europskih zemalja kojom prometuju suvremeni super brzi vlakovi. I voziti se ponovno zasigurno najudobnijim i najkomfortnijim prijevoznim sredstvom na svijetu.«

Pri pomisli na ponovnu vožnju vlakom naša sugovornica se nasmijala, sjetivši se još jednom svojih godina koje je provela kao hostesa poslovnog vlaka na relaciji Subotica – Beograd.

D. P.

TEHNIKALIJE VLAKA

Najveća brzina: 160 km/h

Broj sjedala u putničkim kolima: 80

Širina kola: 2825 mm

Dužina preko odbojnika: 26400 mm

Visina vrha krova: 4050

Vlastita masa kola: 39000 kg

Farma magaraca u Mirgešu

Blagotvorno mlijeko

Nadomak Subotice, u Mirgešu, postoji nesvakidašnja farma na kojoj **Blaško Šimoković** uzgaja magarce. Ovakvih farmi je tek nekolicina i za njih su čuli uglavnom oni koje su zdravstveni problemi natjerali da potraže alternativu u liječenju kože i respiratornog sustava.

Česta asocijacija na uzgoj magaraca i proizvodnju sira i mlijeka je visoka cijena, što nerijetko za posljedicu ima izmišljene i poluprovjerene informacije, koje daju nepotpunu ili iskrivljenu sliku o ovakvoj proizvodnji mlijeka. Noviji trendovi koji populariziraju alternativnu medicinu kao isključivu zamjenu suvremenoj medicini dodatno mistificiraju i bacaju sjenu sumnje na magareće mlijeko kao nesumnjiv lijek mnogim respiratornim bolesnicima koji su imali sumorne dijagnoze. Međutim, Blaško Šimoković ima sasvim drugačije iskustvo i magareće mlijeko i drugi proizvodi s njegove farme tražena su roba.

Za početak jedna magarica

Blaškov put u formiranju farme na kojoj se uzgajaju magarci nije bio obilježen željom za profitom. Nakon što je prije 12 godina uspio pobijediti leukemiju, zadesila ga je podjednako teška briga za unukom koja je imala zdravstvenih problema s bronhijama i nakon mnogih odlazaka liječnicima i mnoštva lijekova, odlučili su probati magareće mlijeko. U početku su ga kupovali i po njega odlazili u Novi Sad, ali je Blaško ubrzo shvatio da bi mogao i sam postati proizvođač. Motiva mu nije nedostajalo, i pored toga što nije imao iskustva, niti pristup informacijama kako najbolje započeti ovaj specifični uzgoj.

Farmu je započeo kupnjom jedne magarice i njenog puleta, misleći da će mu biti dovoljno svega nekoliko magaraca. Blaško je u međuvremenu izgradio prisan odnos s ovim plemenitim životinjama i njihov broj se očekivano popeo na dvadeset:

»Do sada bih ih imao šezdeset da ih nisam prodavao. U početku su ljudi očekivali manju cijenu za magarca, ne shvaćajući da je meni potrebno više od dvije godine hranjenja kako bi magarica dosegla plodne godine. Magarci u prosjeku žive do 40 godina, ali je potrebno čekati godinu do 13 mjeseci da se magarica opuli. Potrebno je bar dva puta godišnje rezati kopita, jer moji magarci ne hodaju po kamenu već po pijesku, pa im se zbog toga kopita ne troše i treba paziti da ne izrastu, jer od kopita dolazi zdravlje. Do sada sam plaćao čovjeka koji se time bavi, ali smo sin i ja odlučili da ćemo to ubuduće raditi sami«, kaže Blaško.

Iako se ovim poslom intenzivno bavi već duži niz godina, ne ponestaje mu ideja kako farmu učiniti efikasnijom i boljom za zdrav i pravilan uzgoj magaraca. »Odlučio sam dvorište koje je veličine jednog hektara podijeliti u nekoliko parcela gdje ću posaditi travu. Na taj način ću magarcima osigurati prostor za ispašu od ožujka pa do zime. Osim toga, svake zime moram imati pripremljeno nekoliko stotina bala djeteline, kukuruzovine, si-

jena i slame. Magarci sve pojedu i ako mu ne možeš posvetiti pažnju, onda ga pusti i on će se sam snaći za hranu. Magarac je jedina domaća životinja koja će pojesti ambroziju. Prvo će pojesti sve ostale trave, a ako nema izbora, jest će ambroziju što se jednom prilikom i desilo na mojoj njivi«, tvrdi Blaško.

Iako se magarci vole neometano kretati u polju, nužno je napraviti štale koje će tijekom zime pružati toplinu i prostor u kojem ih je moguće razdvajati. Važno je da u štali magarica u svakom trenutku vidi svoje pule, jer u protivnom može prestati davati mlijeko u vrlo kratkom roku. Što se tiče broja magaraca na farmi, trenutačno ih ima 22 i Blaško ne planira povećavati broj već pomalo i smanjivati. Smatra da je to dobar posao, ali za mlađi bračni par. Postoje poticaji države i oni iznose deset tisuća dinara po grlu što je znatno manje od regionalnog prosjeka, ali je ipak dobrodošla pomoć. Blaškov sin, koji živi i radi u Subotici, ne dozvoljava ocu da rasproda farmu i čini se da će ovo možda postati obiteljski posao.

Osjetljivi na zimu

Zanimljiva je spoznaja da se magarci ne razboljevaju kao ostale domaće životinje na koje smo navikli u našem neposrednom okruženju. Ipak, to ne znači da ih se može zapustiti u tom pogledu. Postoje paraziti koje magarci lako dobijaju, jer su skloni svakovrsnoj biljnoj ishrani na otvorenom. Prvi pokazatelji prisustva parazita u organizmu magarca jest gubitak tjelesne težine i potrebno je hitno reagirati odgovarajućom terapijom kako bi se od istih očistili. Problem oko dijagnoze i liječenja jest što postoji malo informacija na internetu, a veterinari uglavnom ne poznaju tako dobro magarce kao ostale domaće životinje i često se u svojim dijagnozama oslanjaju na poznavanje bolesti kod konja što se ne preklapa i pored činjenice što su ove životinje naizgled vrlo slične. Posebno treba biti oprezan tijekom zimskih perioda, jer su magarci osjetljivi na zimu i tijekom hladnijih dana kada je temperatura ispod nule, treba ih skloniti u štale gdje nema propuha. U protivnom, mogu se smrznuti i uginuti što se na nekim farmama u Vojvodini i desilo. Koliko su počeci s uzgojem magaraca bili izazovni, govori i činjenica da veterinari nisu znali da jednomjesečno pule jede majčin izmet kako bi se njegov digestivni sustav što prije navikao na čvrstu hranu. Naravno, ovakav način prilagodbe je rizičan za pule upravo zbog spomenutih parazita koji se na taj način lako prenose.

Proizvodi i stalne mušterije

Jedna od najprisutnijih informacija o magarećem mlijeku jesu cijene samog mlijeka i proizvoda koji se dobivaju preradom. Šimoković smatra kako su mnoge od tih informacija preuveličane ili neistinite.

»Cijena od tisuću eura za kilogram sira je obična prevara. Pravo sam sir od magarećeg mlijeka i ako računamo da je litra 50 eura, cijena kilograma sira bi bila maksimalno 250 eura, što je daleko ispod onih izjava koje dosežu i tisuću eura po kilogramu. Uostalom, da bi se napravio ovakav sir, nužno je dodati bar 30 procenata kozijeg ili kravljeg mlijeka koje je nesumnjivo jeftinije i time još dodatno smanjuje cijenu sira. Važno je reći da je mlijeko najzdravije kada se konzumira u svježem stanju, jer kada ga prokuhamo, ono u velikoj mjeri izgubi svoja karakteristična ljevkovita svojstva. Neprokuhano magareće mlijeko može stajati na hladnom i do 15 dana i sigurno se neće pokvariti. Litra mlijeka je 2.500 dinara i ja ga često prodajem u manjim količinama upravo zbog cijene. U Subotici je cijena tri tisuće, a u Beogradu i do 50 eura. Nakon što sam vidio unuku kako se muči s kašljanjem nisam mogao naplaćivati više onima koji uzimaju mlijeko za svoju djecu. Kod mene su dolazili nositi mlijeko i za Rusiju, Španjolsku, Južnoafričku Republiku, podosta njih je nosilo za Hrvatsku gdje je cijena dostigla i 100 eura«, kaže Blaško.

Kada ima viška mlijeka, pravi sapune za koje tvrdi da blagotvorno djeluju na kožu i oštećenja kože zbog velike koncentracije vitamina C. Njihovo djelovanje sam potvrđuje, jer otkako pravi sapune, samo njih i koristi. S plasmanom sapuna nije imao problema, jer se sve rasprodalo. Trenutno najmlađi konzument je tromjesečna beba: prva mušterija magarećeg mlijeka koje

porizvodi Blaško na farmi je bila njegova unuka, ali se vijest brzo pročula i broj konzumenata je porastao. On svjedoči da je nakon deset dana konzumiranja mlijeka njegova unuka prestala koristiti lijekove za bronhije i nastavila normalno živjeti. Još uvijek ga uzima radi jačanja imuniteta i prilikom prehlade kada je kašalj prateća nuspojava.

Dubravko Bilinović

Od starog Egipta do suvremenog doba

Konzumiranje magarećeg mlijeka nije suvremena praksa. Predanja ukazuju na to da se ono koristilo u periodu starog Egipta u liječenju kožnih bolesti. Izrazita sličnost humanom mlijeku je dovela do toga da se koristilo u ishrani novorođenčadi kao najadekvatnija zamjena majčinom mlijeku. U kolikoj mjeri je magareće mlijeko zdravo, mogu svjedočiti oni koji ga aktivno konzumiraju zbog spomenutih zdravstvenih teškoća, ali kao dopuna osobnim svjedočanstvima govore i znanstveno provjereni podaci koji ovo mlijeko svrstavaju u sam vrh po kvaliteti i zdravstvenim karakteristikama. Udio masti je vrlo nizak i sadrži visok udio bjelancevine surutke. Također je veći udio zasićenih omega 3 i omega 6 masnih kiselina u odnosu na nezasićene masne kiseline. Udio kalcija, željeza i fosfora je veći u odnosu na humano mlijeko, a veliko prisustvo lizozima pogoduje zaštiti digestivnog sustava od infekcija. Svi ovi podaci govore o magarećem mlijeku kao hrani vrhunske kvalitete, ali bi bilo pogrešno smatrati ga savršenim lijekom za mnoge bolesti. Nesumnjivo je dokazano da ovo mlijeko ima vidljive i brze utjecaje na ozdravljenje osoba s respiratornim i kožnim bolestima i ta značajka je mnogima dovoljna da magareće mlijeko s pravom svrstaju u kategoriju lijekova.

Gdje je sahranjen Jovan Mikić Spartak?

Subotica je u Drugom svjetskom ratu oslobođena 10. listopada 1944. godine i povodom ovog dana na Spomenik palim borcima i žrtvama fašističkog terora svake se godine polažu vijenci. Tako je bilo i ove godine.

U akciji oslobođenja Subotice svoj život su izgubili te tako zaslužili ulazak u povijest i istaknuti partizani – komandant Subotičkog partizanskog odreda **Jovan Mikić Spartak** (rođen 1914. u Opovu u Banatu u obitelji Hrvata) i **Tivadar Felegi Radenko**, koji je dan ranije postavljen za komandanta II. partizanskog bataljona.

Zbog toga su kao heroji, Jovan Mikić Spartak i Tivadar Felegi Radenko s još s dva ruska vojnika pokopani na središnjem gradskom trgu (današnjem Trgu slobode) uz vojne počasti. Na sprovodu su govorili kapetan Crvene armije **Železnij** te paroh pravoslavne crkve **Dragutin Simić** (govorio na ruskom), tadašnji predsjednik NOO grada **Lajčo Jaramazović** i **Kata Đanić**.

Crkveni ritual sprovoda obavio je svećenik **Stipan Vujković** uz koncelebriranje još dva svećenika, a prota **Đorđe Nikolić** opojao poginule narodne junake koji su dali svoje živote za oslobođenje grada.

Spomen na junaka

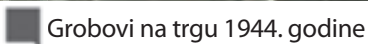
Spomen na junaka Jovana Mikića Subotičani su kasnije memorirali na različite načine, po njemu je recimo nazvano lokalno sportsko društvo, poznati *Spartak*.

Povodom dvogodišnjice Mikićeve smrti, 1946. godine, građani IV. kvarta su kod igrališta Sand (na Paličkom putu) postavili bijelu mramornu spomen ploču veličine 60x38 cm na fasadi nekadašnje osnovne škole (kasnije vrtić), gdje je živio i radio više godina Jovan Mikić.

Uz prigodni govor o životu i radu Jovana Mikića Spartaka i o razlozima zbog kojih je postavljena ova spomen ploča govorio je profesor **Josip Pančić**. Spomen ploču je otkrio **Antun Kopilović Šogor**, tadašnji predsjednik Narodnog odbora I. Rajona.

Danas ove zgrade, na kojoj je bila postavljena spomen ploča, više nema – srušena je.

Bez imena na spomeniku

Spomenika palim borcima i žrtvama fašističkog terora. Na tom spomeniku, čiji je inače autor poznati skulptor **Toma Rosandić**, stoji sljedeći tekst: »U ovoj spomen-kosturnici počivaju istaknuti borci i prvoborci Subotice, članovi Saveza komunističke omladine i Komunističke partije Jugoslavije koji su ubijeni, streljani, obešeni ili poginuli u borbi za slobodu ovog kraja. Spomen-kosturnicu im podižu večno zahvalni građani Subotice«.

Povodom toga bio sam u Udruzi boraca, uredu župe Svete Terezije, JKP-u *Pogrebno* i nisam uspio dobiti nikakav zadovoljavajući odgovor zašto na spomeniku nema imena dvojice heroja koji su dali svoj mladi život za ideale kojima su oslobađali naš grad.

Ljudevit Vujković Lamić

Naši gospodarstvenici (XIV.)

Goran i Tanja Vukadinović

Babys i Dvor – vrhunška riba i majstori kuhinje

Privatni biznis u okviru kojeg je prije dvanaest godina **Goran Vukadinović** počeo s vođenjem restorana koji je jedini u Subotici u ponudi imao isključivo ribu i riblje specijalitete, od prije oko dvije i pol godine proširen je u obiteljski, kada mu se pridružila supruga **Tanja**, i to otvaranjem još jednog restorana koji je također, što po ponudi što po programima koje nudi svojim gostima, bio jedinstven u gradu. Riječ je o ribljem restoranu *Babys* i restoranu *Dvor*, koji svojim gostima-gurmanima, osim kvalitetne ribe i izvornih recepata, pružaju priliku upoznati se s vrhunskim majstorima kuhinje s prostora bivše Jugoslavije i okusiti njihove specijalitete.

Ponuda »grčkog ribara«

Mogućnost da preuzme riblji restoran *Babys* (čita se babis i ime je jednog grčkog ribara) koji je svojedobno radio na Radijalcu, Goranu Vukadinoviću ponuđena je 2008. godine. On je to i iskoristio i počeo ga je voditi pod svojom firmom.

»To je bio jedan mali, skromni restoran, ali je bila velika sreća što sam uspio zaposliti izuzetno dobrog kuhara **Olivera Cindrića**, koji je i danas s nama, a koji je imao ogromno iskustvo iz rada u paličkoj *Maloj gostioni*. On jako voli raditi s ribom, pa je napravio nekoliko specijaliteta koji su privukli goste i tako je započela priča s ribljim restoranom. Budući da je taj prostor bio veoma mali, a imao je izuzetno kvalitetnu hranu i finu klijentelu, odlučili smo pronaći veći i ljepši, i tako smo se 2013. preselili u ovaj sadašnji, na početku Prozivke. U ugodnijem ambijentu smo nastavili s kvalitetnom kuhinjom uz sjajnog kuhara i njegovu ekipu i gosti su

počeli dolaziti«, priča nam vlasnik *Babysa*, koji je, kako dodaje, razmišljao o promjeni naziva restorana, da bude neki tipičniji za ove prostore, »ali to su, s jedne strane bili dodatni troškovi, s druge, ljudi su navikli na prvobitni naziv, a i mene su mnogi već oslovljavali s 'gospodine Babys'«.

Goran ističe kako je u Subotici jedino *Babys* isključivo riblji restoran, i to je tako svih 12 godina otkako postoji. Budući da je specijaliziran samo za jela od ribe, znači da ih, kako kaže, i najbolje priprema, jer su i kuhari i kompletna kuhinja fokusirani samo na njih i sve je prilagođeno pripremi te vrste hrane. A u ponudi je 17 vrsta ribe.

»Riječnu i morsku ribu nabavljamo od distributera iz Novog Sada i Beograda. Imamo neke vrste koje nema nitko u gradu, poput škarpine za koju mnogo njih ne zna, a puno je bolja od oslića. Jedan dio morske ribe nam dolazi na ledu (nije zamrznut), šaran nam stiže živ pa ga sami radimo. Nabave su na tjednoj razini tako da je riba uvijek svježja, osim one koja je duboko zamrznuta, poput lignji i oslića koje nemamo u okruženju i moraju biti dostavljeni na taj način. Morske ribe (npr. brancin i orada – bijele morske ribe) su najčešće iz Grčke i Hrvatske, losos dolazi na ledu iz Sjevernog mora, pastrva iz Bosne, a šaran je iz našeg okruženja. Jedno vrijeme sam u prvom restoranu na Radijalcu imao i morskog psa, koji je fantastičnog ukusa, nešto slično teletini, ali ga Subotičani iz nekog meni nepoznatog razloga, možda zato što ih asocira na nešto strašno, nisu htjeli jesti. Nudimo i morsku riblju čorbu (bijela čorba s rižom, bez paprike), a Subotičani najviše vole jesti riblju čorbu, riblji paprikaš, šarana, pastrvu i lignje, koje više jedu mladi. Naš kuhar Oliver Cindrić, zahvaljujući dugogodišnjem iskustvu,

zna prepoznati svježiu ribu i neće ju raditi ako nije svjež», kaže Vukadinović.

Od samog početka rada restorana obavlja se i besplatna dostava hrane na kućnu adresu, a prema riječima Tanje Vukadinović 70 posto posla čini upravo kućna dostava.

»Mnogo Subotičana iz zdravstvenih razloga jede ribu. Tu je, primjerice, losos koji čudotvorno regulira tlak (i visok i nizak) pa imamo mušterije koje ga redovito naručuju i jedu jednom-dvaput tjedno. Losos je visokokalorična riba i sasvim je dovoljno pojesti 200 grama«, napominje ona.

A život »na Dvoru« nudi...

Zbog zahtjeva gostiju i za drugom vrstom mesa, a ne želeći mijenjati, odnosno proširivati, jelovnik *Babysa*, Vukadinović su sredinom lipnja 2018. godine odlučili napraviti nešto što Subotičani nemaju.

»Priča s Dvorom počinje zapravo 2016. s predsjednikom Kulinarske federacije Srbije **Dejanom Stankovićem**, koji je inače i naš idejni tvorac jelovnika. Osmislio je meni koji je unikatan, jer nudi jela kojih ima samo kod nas i recepti su originalni. Primjerice, bečka šnicla se radi od teletine, nikada od svinjskog mesa, što je kod nekih drugih slučaj. Karađorđeva šnicla je od svinjskog filea i kajmaka, znači bez ikakvih dodataka. Na tome je Stanković inzistirao. Sva jela se rade po izvornom receptu, a i serviraju se na originalni način. Kada je restoran počeo raditi, naši su kuhari 15 dana kuhali sa Stankovićem sva moguća jela kako bi naučili pripremati ih na taj način«, kaže Goran, koji je Stankoviću predložio da počnu dovoditi kuhare iz zemalja bivše Jugoslavije i predstave ih svojim gostima, što je zahvaljujući upravo Dejanu i realizirano.

»U svakoj od republika imate vrhunske kuhare i zamišljeno je da nam dolaze svaka dva-tri mjeseca.

Prvi kuhar koji nam je došao u studenom 2018. bio je **Saša Mišić** iz emisije *Paklena kuhinja*, koji je trenutno najpoznatiji kuhar u

Jovanovićem, potom *Dane talijanske kuhinje* u kojima je glavni bio idejni tvorac našeg menija i mentor naše kuhinje Dejan Stanković. U rujnu 2019. godine bio nam je najpoznatiji kuhar bivše SFRJ, koji je svojedobno vodio i popularnu emisiju Radiotelevizije Zagreb *Male tajne velikih majstora kuhinje* **Stevo Karapandža**, koji je izazvao najveću pažnju i zanimanje. Nakon njega ugostili smo glavnu šeficu restorana u Brelama i jednu od pet najboljih kuhara u Hrvatskoj **Ružicu Jukičić**.

Goran nam je opisao i kako izgledaju te večeri s vrhunskim kuharima:

»Dejan Stanković s gostom kuharom osmisli meni – dva predjela, glavno jelo i desert. Posjetiteljima, kojih bude oko 80, predstavi se što će jesti te večeri i krene se servirati jelo po jelo na nekih 30-40 minuta. I tijekom jela, a i nakon večere gosti kuhari budu među gostima i razgovaraju s njima. Tijekom dvije večeri za glazbeni su ugođaj bili zaduženi naši tamburaši, jedan dan iz sastava *Hajo*, drugi iz *Ravnice*, a bili su nam i *Biseri*.«

U veljači ove godine, kako dalje navodi Goran Vukadinović, u Dvoru im je bila juniorska reprezentacija Srbije u kuhanju, koji su kasnije osvojili medalju na olimpijadi u Stuttgartu u Njemačkoj.

»Imali su prije toga dvije generalne probe u etno selu Vrdnička Kula, a treća završna proba bila je u Subotici. To je bio također jedan izuzetan događaj, jako posjećen, a gosti su nam bili subotički ugostitelji.«

Bilo je planova i za ožujak. Trebali su biti održani *Dani bosanske kuhinje*, ali su zbog korone otkazani, a zbog nje neće moći biti održan ni veliki događaj planiran za studeni, za koji je Goran osmislio da sudjeluju tri asa kuharstva – već spomenuti Dejan Stanković, kulinarški virtuoz **Hrvoje Zirojević**, trenutno najbolji hrvatski kuhar i banjalučki kuhar **Dragan Šljivić**, nositelj titule najboljeg kuhara ex Jugoslavije.

Ako situacija dozvoli, Vukadinovićima je plan od ožujka sljedeće godine nastaviti s predstavljanjem kuhara, odnosno bosanske, makedonske i slovenske kuhinje.

Ostale ponude, gosti, preporuke

Ugostiteljstvo je jedna od grana privrede koja je u velikoj mjeri osjetila i još uvijek osjeća i trpi posljedice dugotrajne epidemiološke situacije. Kada je restoran Dvor u pitanju, zbog nje nisu samo onemogućeni dosadašnji originalni programi, nego se većina hrane koja se priprema ne služi »živim« gostima već im se isporučuje na kućnu adresu.

»Dvor do ožujka ove godine, tj. do korone, za razliku od *Babysa* nije radio dostavu, niti je to ikada bilo u planu. U travnju, kad je sve bilo zatvoreno, morali smo prijeći na nju. Što se tiče ponude Dvora, imamo i terasu i na njoj mogućnost pravljenja roštilja i jela ispod sača pred gostima. Naš kuhar je obučen u svečanu kuharsku uniformu, priprema hranu pred gostima i servira je čim bude gotova«, kaže Tanja Vukadinović, dodajući kako su im, neovisno o tome je li organiziran neki program ili ne, osim Subotičana, najčešći gosti iz Novog Sada i Beograda.

Na koncu smo od domaćice zatražili i po neku preporuku za pripremu, odnosno konzumiranje ribljih specijaliteta.

»Za riblju čorbu uvjerljivo najbolji je šaran. Za zimsko razdoblje i za borbu protiv virusa preporučujemo riblju čorbu i riblji paprikaš s ribom bez kosti, a u ponudi *Babysa* je 80 posto takve ribe.«

I. Petrekanić Sić

U razgovoru sa Stevom Karapandžom

Srbiji. I njemu i nama i gostima je to bilo nešto novo, ali je sve jako dobro prošlo. Saša Mišić je i inače naš čest gost i očekujemo ga i u studenom, kada je plan da u Subotici snimi emisiju pod nazivom *Balkan express – Saša Mišić*. U tome će sudjelovati i Turistička organizacija grada Subotice, koja će predstaviti naš grad, kao i restoran Dvor. Plan je da ova emisija u narednom periodu obuhvati cijelu bivšu Jugoslaviju, te Bugarsku i Rumunjsku. Nakon toga smo priredili večer *Skadarlija u Subotici* s jednim od najboljih kuhara Europe, predsjednikom UO Asocijacije šefova kuhara Srbije **Milošem**

Uspjeh Ruža na Tamburica festu

NOVI SAD – Ansambl *Ruže* iz Subotice osvojio je nagradu za najbolji orkestar na 13. po redu festivalu *Tamburica fest* koji je održan protekloga tjedna. Po odluci međunarodnog žirija, osim

nagrade za najbolji orkestar festivala, *Ruže* su dobile još dvije nagrade: njihov član **Matija Temunović** osvojio je nagradu za najboljeg basprimaša, a kolega **Sebastijan Kantur** proglašen je za najboljeg vokalnog solista.

I *Tamburica fest* je zbog epidemiološke situacije organiziran u novom, online formatu. Natjecateljski orkestri iz Srbije, Mađarske, Slovenije, Hrvatske i Crne Gore muzicirali su u svojim gradovima, a nastupi su prenošeni na internetu.

Preprekova pjevačka skupina u Sivilari

NOVI SAD – Uz bogat repertoar, Ženska pjevačka skupina HKUPD-a *Stanislav Preprek* iz Novog Sada održala je u subotu, 24. listopada, koncert u Kulturnoj stanici *Sivilara*. Ova pjevačka skupina djeluje osam godina i izvodi hrvatsku folklornu glazbu. *Sivilara* je otvorena 2018. godine u kontekstu projekta *Novi Sad 2021. – Europska prijestolnica kulture* i predstavlja jedan od važnih kulturnih prostora u tome gradu.

Izložba tradicijske obuće u Muzeju Vojvodine

NOVI SAD – U ponedjeljak je u Muzeju Vojvodine otvorena izložba *Ja nosim vas, vi nosite mene* na kojoj je predstavljena obuća iz etnološke zbirke toga muzeja. Analiza zbirke obuće polazna je osnova za priču o različitim kulturnim utjecajima u prošlosti, estetici, modi, načinima proizvodnje, kao i identitetskim i komunikacijskim aspektima različitih vrsta obuće. Predmeti iz ove zbirke potječu uglavnom s kraja 19. i iz 20. stoljeća. U postavu su u velikom broju zastupljeni i predmeti Hrvata iz Hrtkovaca, Starčeva i Monoštora.

Pjesničke posvete Matošu u sunakladi ZKVH-a

ZAGREB – Društvo hrvatskih književnika iz Zagreba organiziralo je u srijedu tribinu na kojoj je predstavljena knjiga *Moderato dolcissimo – Pjesničke posvete Antunu Gustavu Matošu* koja je tiskana u sklopu projekta *Dani Antuna Gustava Matoša* (Plavna – Tovarnik – Osijek – Zagreb). Knjiga je izašla u sunakladi Društva

hrvatskih književnika – Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski iz Osijeka i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice. Prema najavama, na predstavljanju su govorili predsjednik DHK-a **Zlatko Krilić**, dopredsjednik DHK-a **Mirko Čurić** i ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov**. Snimka tribine može se pogledati na YouTube kanalu DHK-a.

Virtualni koncert Škrinja našega blaga

DUISBURG – Tamburaški sastav HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice sudjeluje na prvom virtualnom koncertu izvandomovinskih Hrvata pod nazivom *Škrinja našega blaga* koji će biti prenošen sutra (subota, 31. listopada) u 20 sati, na kanalu Adria Duisburg YouTube te na Online LIVE TV Croatia www.online-livetv.com. Tamburaši iz Subotice predstavljaju se s tradicijskim svatovskim pjesmama bunjevačkih Hrvata. Pokrovitelji virtualnog koncerta na kojem sudjeluju mnogobrojni hrvatski umjetnici, folklorasi i glazbenici iz osam zemalja i s pet kontinenta su Savez Hrvata u Duisburgu i Hrvatska katolička misija Duisburg.

Premijera predstave Avaške godine

SUBOTICA – U iduću nedjelju, 8. studenoga, premijerno će biti izveden poetski prikaz *Avaških godina* koje je napisao **Milovan Miković**. Djelo je dramatisirala i režirala **Nevena Mlinko**, a izvest će ga glumci Književno-teatarskog kružoka HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice. Premijera će biti održana u velikoj dvorani Centra, s početkom u 19.30 sati.

Ulaznice po cijeni od 300 dinara moguće je rezervirati radnim danima na broj: 024/556-898 ili 064-659-06-35. Izmjene su moguće sukladno promjenama epidemioloških mjera u zemlji.

Zbirka pjesama *Avaške godine* Milovana Mikovića iz 1991. napisana je na bunjevačkoj ikavici i pripada vrhunskim djelima dijalektalne književnosti Hrvata. Bavi se identitetskim, povijesnim, običajnim i mentalitetnim obilježjima bunjevačkih Hrvata u Bačkoj.

»Dramatizacija poetskog djela i njegovo uprizorenje prate osobnu i kolektivnu povijest kroz prikaz dvije generacije u vremenu od naseljavanja Hrvata u Panonsku nizinu do današnjih dana, podcrtavajući kontinuitet izazovnog, ali istrajnog trajanja. Poetskim prikazom revitalizira se i tematizira zavičajni govor u bogatstvu, a suvremenim scenografskim i glazbenim oblikovanjem uz autentičnu kostimografiju postiže se estetska harmonija tradicijskog i suvremenog«, navodi redateljica Nevena Mlinko.

NIU Hrvatska riječ: Poziv za slanje rukopisa!

SUBOTICA – Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice objavilo je javni poziv za neobjavljene rukopise književnih autora iz Srbije koji stvaraju na standardnom hrvatskom jeziku ili na dijalektalnim govorima Hrvata. O uvrštenju rukopisa u nakladnički plan *Hrvatske riječi* za 2021. godinu odlučivat će peteročlano nakladničko vijeće. Rok za slanje rukopisa je do 31. prosinca 2020. godine. Rukopise je potrebno poslati u elektroničkom formatu (MS Word) na e-mail: naklada@hrvatskarijec.rs.

Marijanski pučki festival u Monoštoru**U slavu Majci Božjoj**

Pučke pjesme posvećene Blaženoj Djevici Mariji njeguju se i danas, prenoseći se s generacije na generaciju. Jedna od manifestacija koja ih promovira jest *Marijanski pučki festival* u Monoštoru kojega organizira mjesni KUDH *Bodrog*. Četrnaesti po redu *Marijanski pučki festival* održan je u subotu, 24. listopada, u monoštorskoj crkvi sv. Petra i Pavla.

Sudjelovale su pjevačke skupine HKPD-a *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega, HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Sombora, KUD-a *Carza* iz Apatina te KUDH-a *Bodrog* (*Kraljice Bodroga*).

Zbog epidemiološke situacije uvjetovane koronavirusom, Festival je održan bez prisustva publike, ali je zato prenošen uživo na Facebook stranici KUDH-a *Bodrog*. Unatoč prilikama i odsustvu sudionika iz inozemstva, organizatori ističu važnost održavanja kontinuiteta manifestacije. Organizaciju ovogodišnjeg Festivala pomogli su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Grad Sombor.

Z. V.

Manifestacije Šokci i baština i Srijemci Srijemu**Počelo snimanje video materijala o udrugama**

Manifestacije *Šokci i baština* i *Srijemci Srijemu*, koje spadaju među najveće godišnje događaje u hrvatskoj zajednici, ove će godine, zbog epidemiološke situacije, biti održane u novom, virtualnom formatu, kao snimka video prezentacije rada udruga koje spomenute manifestacije okupljaju. Snimanje filmova o udrugama šokačkih Hrvata iz Podunavlja za potrebe manifestacije *Šokci i baština* počelo je 22. listopada. Toga dana snimljen je materijal za UG *Urbani Šokci* iz Sombora i UG *Tragovi Šokaca* iz Bača. Prema najavama, snimanje je nastavljeno jučer, 29. listopada, u KPZH-u *Šokadija* u Sonti te u HKU-u *Antun Sorgg* u Vajskoj.

Za danas (petak, 30. listopada) planirano je snimanje vezano za manifestaciju *Srijemci Srijemu*, a odvija se u Zemunu, s udrugama ZHZ *Ilja Okrugić* i Društvo hrvatske mladeži Zemuna.

Snimaju se polusatni promotivni filmovi, a od svakog filma će se sačiniti desetominutni prilog za potrebe filmova o udrugama šokačkih, odnosno srijemskih Hrvata.

Nositelji projekta su Hrvatsko nacionalno vijeće i *Crofond*, a potporu njegovoj realizaciji daju Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ*.

H. R.

»Godina hrvatskih velikana u Vojvodini«: 100 godina od rođenja likovnog umjetnika Željka Kujundžića (1920. – 2003.)

Svestrana umjetnička osobnost

Važno mjesto u njegovom stvaralaštvu imaju murali, fontane, vitraži i skulpture izrađeni u različitim tehnikama i materijalima kao što su drvo, keramika, slikarske i grafičke tehnike, metal i tkanje

Željko Desider Kujundžić, rođen 23. listopada 1920. u Subotici, ostao je poznat kao kipar, slikar, keramičar, likovni pedagog. Diplomirao je na Kraljevskoj umjetničkoj školi u Budimpešti 1944. godine. Tijekom nacističke okupacije Mađarske Kujundžić je postao aktivan u studentskoj ćeliji otpora. Kao takav postao je 1944. godine zatočenik nacističkih radnih logora u Ukrajini, odakle je pobjegao i vratio se u Jugoslaviju. U poslijeratnoj Subotici od 4. siječnja 1945. do 20. kolovoza 1945. radio je kao nastavnik crtanja u Državnoj muškoj realnoj Gimnaziji. Iste godine u srpnju na zajedničkoj izložbi s **Lászlóm Szilágyijem** izlaže u Državnoj muzičkoj školi u Subotici svojih 19 slika i 8 skulptura. Nakon razrješenja s dužnosti nastavnika u Državnoj muškoj realnoj Gimnaziji nastavlja studij u Budimpešti. Diplomu magistra likovnih umjetnosti stekao je na Institutu likovnih umjetnosti u Budimpešti 1946. godine.

Desetljeće u Škotskoj

Razočaran ograničenjima umjetnika pod **Titovim** režimom, 1946. godine odlazi na Zapad. Prešao je prvo u Mađarsku, a potom u Austriju, odakle odlazi u Škotsku gdje dobiva priliku na temelju natječaja Škotske akademije znanosti i umjetnosti izraditi seriju medalja o škotskim kraljevima. Ondje živi i radi narednih deset godina. Godine 1948. oženio se s **Annom**

Johnson s kojom je imao šestoro djece, od kojih je preživjelo petero: **László, Kate, Claire, Judy, Andrew**. S drugom suprugom **Elizabeth** imao je sina **Natanisa**.

Tijekom deset godina boravka u Škotskoj surađivao je s pjesnikom **Ianom Hamiltonom Finlayom**, izrađujući nekoliko naslovnica te ilustracije njegovih knjiga. Suradivao je i s kiparom **Charlesom d'Orvillea Pilkington Jacksonom**, a kao predavač je radio na Odsjeku za mural na Sveučilištu u Edinburgu. Kao kritičar pisao je za *Weekly Scotsman*. Članak *Art in the Modern World* objavljen mu je 1956. godine u publikaciji *Young Artists of Promise*, u kojem predstavlja 120 britanskih modernih umjetnika. Godine 1957. objavio je svoju autobiografiju *Torn Canvas*.

Odlazak u Kanadu

U Kanadu se seli s obitelji 1958. godine, te se zapošljava u srednjoj školi Mount Baker u Cranbrook. Već naredne 1959. realizira svoje prve radove u tom gradu: Fink fontanu i murale u Regionalnoj bolnici. Iste se godine preselio u Nelson, gdje se zapošljava kao umjetnički voditelj u L. V. Rogers High School. Tu je bio i prvi ravnatelj Kootenay School of Art od 1960., a na tom će položaju ostati do 1964. godine. Svoje radove je izlagao s avangardnom grupom *Spokane*. Zajedno su imali značajan utjecaj na poslijeratnu umjetnost tog područja. Godine 1964. preselio se u Kelownu,

Skulptura *Duh zemlje* koju je poklonio subotičkom Gradskom muzeju

Vrt ljubavi iz 1976. godine

gdje je osnovao *Umjetnički centar* koji je služio kao galerija, atelje i učionica. Od jeseni 1964. do proljeća 1966. radio je kao nastavnik likovne umjetnosti u srednjoj školi Rutland. Organizirao je i prvi Okanagan ljetni umjetnički festival 1967. godine. Čitavo njegovo stvaralaštvo odražava veliki interes za lokalnu izvornu umjetnost općenito te je često boravio, proučavao i stvarao diljem Okanagana.

Od 1968. godine predaje na Državnom sveučilištu u Pennsylvaniji i vodi novi Odsjek za umjetnost za Campus Fayette u Uniontownu. Tijekom tog razdoblja primio je nekoliko stipendija i priznanja za proučavanje umjetnosti drugih autohtonih kultura, uključujući i područja Meksika i Gvatemale, te umjetnost plemena Hopi i Navajo u SAD-u kao i keramiku indijanskog plemena Pueblo. Čitavo njegovo stvaralaštvo obilježeno je utjecajem autohtonih likovnih elemenata starosjedilaca sjevernoameričkog kontinenta.

Izumitelj

Kujundžić se okušao i kao izumitelj. Godine 1976. osmislio je i usavršio radnu solarnu peć. Bio je to projekt na kojem je radio više od dvadeset godina nakon što je inspiriran solarnim generatorima u Francuskoj i Kolumbiji.

Keramika *Astronaut* iz 1975. godine

U svjetskim kolekcijama

Godine 1971. izabran je za punopravnog člana Međunarodne akademije za keramiku u Švicarskoj, a narednih godina je intenzivno izlagao diljem SAD-a i Europe. Godine 1982. otišao je u mirovinu, no nastavlja svoj stvaralački rad. Od tada izlaže i u Europi: u Parizu 1982., u Firenci 1985., a 1987. izlaže na VII. Međunarodnoj izložbi skulptura u Budimpešti, nakon koje poklanja subotičkom Gradskom muzeju skulpturu *Duh zemlje*.

Istaknuto mjesto u njegovom stvaralaštvu imaju murali, fontane, vitraži, skulpture izrađeni u različitim tehnikama i materijalima kao što su drvo, keramika, slikarske i grafičke tehnike, metal i tkanje. Među njegovim radovima na otvorenom ističu se skulpture na UBC-ovom *Thunderbird* stadionu, a autor je i spomenika *The Gate of Life* u Židovskom centru u Uniontownu u Pennsylvaniji posvećenom sjećanju na poginule u holokaustu. Njegovi radovi nalaze se u brojnim javnim i privatnim kolekcijama širom svijeta, uključujući Palazzo Medici-Ricardi u Italiji, Smithsonian u Washingtonu, Sveučilištu Edinburgh, Državnom sveučilištu Pennsylvania, Nacionalnoj zbirci skulptura u Torontu i Nacionalnom muzeju Kyoto u Japanu.

Posljednih godina života bolovao je od Alzheimerove bolesti. Preminuo je u Osoyoosu, u Kanadi, 23. siječnja 2003. godine. Na internetskoj stranici www.tornccanvas.com mogu se pogledati fotografije njegovih radova u različitim tehnikama i materijalima.

Ljubica Vuković-Dulić

Novi zemunski župnik, osnutak *Bunjevačkog momačkog kola*

24. listopada 1920. – *Neven* javlja da je Subotički nogometni podsavez zaključio da izabere *Neven* svojim službenim glasilom.

24. listopada 1929. – *Neven* javlja da je **Josip Vuković Đido** oslobođen optužbe za klevetu, koju je protiv njega podigao **Svetozar Udicki**, učitelj, školski nadzornik, upravitelj Šegrtske škole i ravnatelj Zaklade Marije Tošinice.

25. listopada 1940. – *Bunjevačke novine* demantiraju pisanje *Subotičkih novina* da se država bunjevačkom rodoljubu **Ivanu Malagurskom Tanaru** odužila tako što ga je otpustila iz prosvjetne službe. Objašnjavaju da je Tanar sam dao otkaz.

26. listopada 1930. – *Hrvatska straža* javlja da je đakovački biskup **Antun Akšamović** 19. listopada svečano ustoličio novog zemunskog župnika **Ivana Šulca**. Svečanosti su prisustvovali predstavnici vlasti i cjelokupno katoličko stanovništvo. Katolička društva su priredila svečanu akademiju na kojoj je proslov držao odvjetnik **Živko Bertić**.

27. listopada 1917. – Zagrebačka *Hrvatska njiva* prenosi pismo, koje je napisao »jedan čitatelj, vojnik, Bunjevac, a osjeća-jem Hrvat«. Tu između ostalog piše: »Prije trideset do četrdeset godina posjedovali su Bunjevci i Šokci mnogo, mnogo zemlje, ali za ovo nekoliko godina izmaklo im se imanje ispod nogu tako, da one porodice, koje su nedavno imale 20-30 jutara zemlje, nemaju sad više od 1-2 jutra.«

27. listopada 1939. – *Subotičke novine* javljaju da je **Josip Đurić**, bivši vajštanski župnik, pušten na slobodu i oslobođen svake krivnje.

27. listopada 1939. – *Subotičke novine* javljaju da je 26. listopada u prostorijama *Hrvatske žene* u Zagrebu Društvo bačkih Hrvata priredilo prijateljsku večer pod nazivom *Bunjevačko-šokački razgovor*.

27. listopada 1939. – *Subotičke novine* javljaju da je u Rimu prikazao svoju prvu svetu misu **Ladislav Marković** rodnom iz Monoštora, koji je tamo proveo već tri godine na studiju na Karmelskom učilištu *Teresianum*.

28. listopada 1938. – *Subotičke novine* javljaju da je 22. listopada odvjatnički vježbenik **Ivan Malagurski** položio ispit pred novosadskom odvjatničkom ispitnom komisijom.

28. listopada 1938. – *Subotičke novine* javljaju da je 23. listopada u Somboru održan sastanak radnog odbora HSS-a za Bačku, Banat i Baranju. Na sastanku su bili prisutni među inim **Josip Vuković Đido**, **Miće Skenderović**, **Mihovil Katanec**, **Grgo Vuković** i drugi. Zaključili su da HSS istupi samostalno u srezovima Sombor, Subotica, Apatin, Odžaci, Daruvar i Batina.

29. listopada 1920. – *Neven* javlja da je **Matija Evetović**, nastavnik Velike gimnazije u Subotici, položio profesorski ispit iz hrvatsko-srpskog jezika i književnosti na Sveučilištu u Zagrebu.

29. listopada 1920. – *Subotičke novine* javljaju da je 24. listopada održana osnivačka skupština *Bunjevačkog momačkog kola*, katoličke prosvjetno-odgojne i zabavne organizacije mladeži.

30. listopada 1918. – Zagrebačke *Novine* donose dopis jednog suradnika iz Bačke pod naslovom *Banat, Bačka i Baranja pripada Jugoslaviji*, gdje piše da su od 2,1 milijuna stanovnika Bačke, Banata i Baranje polovica, odnosno 1.022 milijuna, Jugoslaveni.

30. listopada 1920. – *Neven* javlja da je podgradonačelnik Subotice **Joso Prčić** položio u Zagrebu odvjatnički ispit s odličnim uspjehom.

Dvije nove knjige u povodu *Dana hrvatske knjige i riječi*

Nastavak obrade Balintova sakupljačkog opusa

U povodu XIX. *Dana hrvatske knjige i riječi* – dana Balinta Vujkova, u sunakladi Hrvatske čitaonice i ZKVH-a iz Subotice objavljene su dvije knjige. Prva je *Pripovitke 1*, četvrta knjiga u ediciji *Izabrana djela Balinta Vujkova*. Knjiga sadržava 167 pripovjedaka, najviše ih je na ikavici bunjevačkih Hrvata iz Vojvodine i Mađarske. Izbor pripovjedaka sačinio je novinar

Zlatko Romić iz Subotice, recenzentica je dr. sc. **Sanja Vulić**, a knjigu je uredila **Katarina Čeliković**. Isti sastav radio je na pripremi i triju ranijih knjiga u ediciji a kada su obrađivane bajke iz Vujkovljeva bogatog sakupljačkog rada.

»Kada je starim bunjevačkim Hrvatima bilo nešto jako zanimljivo ili po nečemu drugom važno, izražavali su to frazomom *bit za pripovitku*, odnosno govorili su da je nešto *za pripovitku*. Upravo taj frazem izvršno pokazuje koliko su narodne pripovijetke bile važne u životu bunjevačkog puka. Zbog toga vjerujem da će ova knjiga čitatelje ponovno podsjetiti na način života koji upravo u ovo naše doba zauvijek nestaje ili je već nestao«, zapisala je recenzentica Vulić.

Druga knjiga je zbornik radova s međunarodnog znanstveno-stručnog skupa održanog u okviru prošlogodišnjih *Dana hrvatske knjige i riječi*, a čija je tema glasila *Od narodne književne do suvremene kulturne baštine*. U zborniku se nalazi 17 radova, među kojima je značajan dio onih koji tematiziraju narodnu književnu baštinu i pasionirane sakupljače ovog blaga, dok je drugi dio vezan uz književnike i jezičnu baštinu. Urednica zbornika je Katarina Čeliković koja u pogovoru ocjenjuje da organizatori skupa »mogu biti zadovoljni kakvoćom ovdje objavljenih radova«.

D. B. P.

Predstavljeno tiskano izdanje *Leksikona hrvatskoga iseljeništva i manjina*

Leksikografska priča o izvandomovinstvu

U Zagrebu je prošloga tjedna promovirano tiskano izdanje *Leksikona hrvatskoga iseljeništva i manjina*, objavljeno ove godine u sunakladi Instituta društvenih znanosti *Ivo Pilar* i Hrvatske matice iseljenika.

Leksikon na 1096 stranica i s 3464 natuknica, opisuje fenomen hrvatskih migracija s naglaskom na one u protekla dva stoljeća. Djelo predstavlja leksikografsku građu relevantnu za hrvatski nacionalni korpus i kulturu izvan domovine, uključujući pokrete, organizacije, događaje i ljude iz 45 zemalja svijeta. Urednici su dr. sc. **Vlado Šakić** i dr. sc. **Ljiljana Dobrovšak**.

Hrvatske manjine u susjednim zemljama (gdje spadaju i Hrvati u Srbiji) obrađivala je Ljiljana Dobrovšak s posebnim naglaskom na sintetskim makropedijskim natuknicama.

Među ostalima, suradnici *Leksikona* i autori natuknica bili su i **Ivana Andrić Penava**, **Mario Bara** i **Zlatko Žužić**.

Najava biskupskog ređenja mons. Slavka Večerina

Pripreme u tijeku

Slavlje biskupskog ređenja novoimenovanog subotičkog biskupa mons. **Slavka Večerina** bit će na blagdan sv. Nikole Tavelića, 14. studenoga, u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske, s početkom u 11 sati. Glavni zaređitelj bit će zrenjaninski biskup i predsjednik Međunarodne biskupske konferencije mons. **László Németh**, a suzaređitelji umirovljeni subotički biskup **Ivan Péntes** i biskup grkokatoličke eparhije sv. Nikole u Ruskom Krsturu mons. **Đura Džudžar**.

U okviru bliže duhovne pripreve za ovo veliko slavlje u petak, 13. studenoga, s početkom u 19 sati, u katedrali će biti pjevana večernja molitva. Po riječima tajnika Subotičke biskupije preč. mr. **Mirka Štefkovića** u svrhu pripreve za ređenje formiran je Odbor za pripravu ređenja, kojeg čini desetak svećenika i katedralni orguljaš, koji su na sjednici održanoj 21. rujna u Biskupskom ordinarijatu podijelili uloge i odgovornosti u pripravi liturgijskih slavlja, gostoprimstva i medijskog praćenja događaja.

Za ovu prigodu, točnije za večernju molitvu i misu ređenja bit

će tiskane knjižice sa svim tekstovima i pjesmama, kao i kratkim objašnjenjima o pojedinim dijelovima obreda. U knjižicama će biti i opis biskupskog grba, kao i biografija novog biskupa, te kratka povijest Katoličke crkve na području Subotičke biskupije.

Koji će grb i geslo sebi uzeti novoimenovani biskup predstoji nam tek vidjeti, a pravilo je da biskup može birati svoj grb i geslo. Ono što nam je pojasnio preč. Štefković jeste da se obično na grbu očituje nešto vezano za biskupiju, kao i za samog biskupa. Što se tiče gesla, njime novi biskup izražava poruku kojom doživljava svoje novo poslanje. Više o samome grbu i geslu bit će objavljeno u danima prije ređenja.

Zbog nepovoljne epidemiološke situacije i aktualnih mjera u borbi protiv pandemije koronavirusa još uvijek se ne zna točno hoće li ovome velikom događaju moći nazočiti i vjernici. Jasno je da će svi sudionici slavlja morati nositi zaštitne maske i poštivati propisanu međusobnu udaljenost, te da će slavlju nazočiti ponajprije biskupi, svećenici, uzvanici i zbor. Za očekivati je da će se aktualne mjere još postrožiti, te će o svim izmjenama vjernici, kao i uzvanici, biti na vrijeme obaviješteni od Subotičke biskupije.

Ono što se već sada zna jest da će se cijeli događaj ređenja i preuzimanja službe dijecezanskog biskupa mons. Slavka Večerina prenositi putem radio i TV postaja. Tako će misno slavlje biti prenošeno na RTV-u 1 s komentarima na hrvatskom jeziku, kao i na Radio Mariji Srbije, dok će prijenos na RTV-u 2 i Pannon

NAPOMENA! Zbog aktualne epidemiološke situacije i uz poštivanje svih datih mjera, potrebno je rezervirati mjesto u dvorani. Na broj telefona 063/276 833 ili preko društvenih mreža (Josip Šarčević)

»Noć hramova« u Novom Sadu

U subotu, 31. listopada, bit će održana prva »Noć hramova«, po ugledu na festival »Lange Nacht der Kirchen« (Duga noć crkava) iz Beča (u mnogim zapadnoeuropskim zemljama se zove: Noć crkava). U večernjim terminima bit će priređeni koncerti i predavanja u crkvama i drugim vjerskim objektima na više lokacija širom grada. U programu će sudjelovati crkveni zborovi, izvođači duhovne glazbe i drugi glazbeni sastavi koji će predstaviti kulturu i tradiciju svoje zajednice, ali i povijest objekata u kojima će koncerti biti održani. Koncerti će se moći pratiti od 18 sati putem live-streama na Youtube kanalu *Color Media Communications*. Program će se odvijati u novosadskoj sinagogi, kapeli na židovskom groblju, grkokatoličkoj konkatedrali sv. Petra i Pavla, slovačkoj evangeličkoj crkvi, reformatškoj kršćanskoj crkvi, župnoj crkvi Imena Marijina i sabornoj crkvi Svetog Nikole u Srijemskim Karlovcima. Festival organizira udruga *HBO Color Media Events*, u suradnji s tvrtkom *Color Media Communications* i uz financijsku podršku Gradske uprave za kulturu Grada Novog Sada i Pokrajinskog tajništva za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama.

M. T.

RTV-u biti s komentarima na mađarskom jeziku.

Podsjetimo se da je posljednje biskupsko ređenje u Subotičkoj biskupiji bilo prije više od 30 godina, točnije 18. lipnja 1989. godine, kada je za biskupa zaređen i ustoličen sada umirovljeni biskup Ivan Pénzes. S obzirom na navršenu kanonsku dob mons. Pénzes je podnio svoje odreknuće sv. Ocu papi **Franji** koji ga je prihvatio i 8. rujna ove godine imenovao mons. Večerina trećim subotičkim biskupom.

Ž. V.

Svi sveti i Dušni dan

Katolička crkva 1. studenoga slavi svetkovinu Svih svetih, kada se na poseban način prisjećamo svih svetih, kako onih koji su kanonizirani, tako i onih koji su na glasu svetosti.

Sutradan, 2. studenoga, je Dušni dan, kada se na poseban način kroz molitvu i svetu misu prisjećamo naših pokojnika.

Svetkovina Svih svetih i Dušni dan su i dani oprosta kada se može dobiti potpuni oprost za vjerne mrtve. Tih dana potrebno je pričestiti se i po potrebi ispovjediti, pohoditi crkvu ili groblje, izmoliti Vjeronjanje i Oče naš na nakanu sv. Oca. Tim činom može se izmoliti potpuni oprost grijeha za jednoga pokojnika i na taj način duši u čistištu otvoriti vrata raja.

Također, tko prvih osam dana u studenome pohodi groblje i pomoli se za pokojne, a onda se pričesti i moli na nakanu svetoga Oca, dobiva potpuni oprost za pokojnika.

U susret blagdanima

1. studenoga – Svi sveti
2. studenoga – Dušni dan
4. studenoga – Karlo Boromejski
8. studenoga – Gracije Kotorski
9. studenoga – Posveta Lateranske bazilike
11. studenoga – Martin biskup
14. studenoga – Nikola Tavelić

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Sveci su naši uzori

Svako razdoblje od početka Crkve do danas obilježeno je nekim svetačkim likovima koji su se svojim životom istakli među kršćanskim mnoštvom. Mnogi od njih, naoko ni po čemu posebni, neugledni, neobrazovani, siromašni, postali su posebni po svojoj sposobnosti uočavanja onog važnog u nasljedovanju Krista. Oni se nisu oglašili na Kristove pozive da budemo sveti nego su živjeli tako da su u svakoj situaciji tražili način da žive svetost na koju smo svi pozvani. Svetkovina Svih svetih želi nas podsjetiti na mnoge primjere običnih ljudi koji su svojim načinom života zaslužili da ih danas častimo kao svece; želi nas potaknuti da u njima pronađemo uzore, te da u našim poteškoćama na putu svetosti od njih molimo zagovor.

Blaženstva

Za svetkovinu Svih svetih Crkva čita evanđelje o Blaženstvima (usp. Mt 5,1-12a). To nije slučajni izbor, jer nas upravo ona usmjeravaju putem svetosti. Isus ih spominje na početku svojega Govora na gori. Među njima nema nikakvih opomena ili zapovijedi. Ona su svojevrsna pohvala svima koji su, unatoč poteškoćama i različitim životnim opterećenjima, ostali na putu pravednosti. Pravednost i savršenost imaju isto značenje još od Staroga zavjeta. Savršen je onaj koji vrši volju Božju. I dok su farizeji isticali vršenje Zakona, Isus naglašava vršenje volje Božje. Tako za Isusove učenike ideal prestaju biti neke zapovijedi nego Božja savršenost koju čovjek nastoji dostići svojom pravednošću: »Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski!« (Mt 5,48).

Prvo blaženstvo je upućeno »siromasima duhom«. Isus je upravo takvima poslan najestiti Radosnu vijest. Još Stari zavjet siromahe prepoznaje kao Božje miljenike. Oni su često i gladni i žedni pravednosti i ožalošćeni, ali su krotki i ponizni pred Bogom, pouzdajući se u njega potpuno. Izraz »siromasi duhom« pored siromaha u materijalnom smislu, podrazumijeva i one koji nisu materijalno siromašni, ali im bogatstvo nije idol već dijeleći siromašnima stječu blago na nebu. Blagoslivljanje mirotvoraca, koji će se »sinovi Božji zvati« (Mt 5,9), obuhvaća cijelu skupinu blaženstava koja u sebi ujedinjuje stav koji doprinosi stvaranju mira: tu su milosrdni, oni koji su čista srca, kod kojih

nema dvoličnosti i licemjerja, tu su progonjeni zbog pravednosti.

Prvi kršćani bili su svjesni da je u naravi njihovog poziva i poslanja svetost. Poslanice u više navrata podsjećaju kršćanske zajednice da ne zaborave to uzvišeno poslanje i život svetosti: »Zaodjenite se dakle – kao izabranici Božji, sveti, ljubljani – u milosrdno srce, dobrostivost, poniznost, blagost, strpljivost...« (Kol 3,12). Svetost je dar koji poziva na život primjeren tome daru. »Kao što je svet onaj koji vas poziva, i vi budite sveti u svome življenju« (1Pt 1,15).

I mi smo pozvani na svetost

Proslavljajući svetkovinu Svih svetih zapitajmo se o svome nastojanju da živimo svetim životom. Nemojmo to odbaciti kao nemoguće i smiješno, jer poziv na svetost upućen je svakom kršćaninu. Razmislimo o Blaženstvima. Možemo li se pronaći u nekima od njih? Životne prilike su, nažalost, takve, da se mnogi mogu prepoznati kao siromašni. Kao takvi, gladni smo i žedni pravednosti, ožalošćeni zbog onoga što gledamo i doživljavamo. No, živimo li svoje siromašno tako da bi nam ono bilo put u svetost? Svet čovjek prihvaća volju Božju. Naravno, teško je pomiriti se s takvim stanjem, ali u Bogu treba gledati jedinu nadu i spas. S povjerenjem u njegove ruke predati situaciju u kojoj smo se našli. Mnogi zbog ogorčenosti i nezadovoljstva svojim siromaštvom prestaju biti mirotvorci. To svakako nije put koji vodi u svetost.

Sveci koje slavi ovonedjeljna svetkovina nadahnjivali su se na Isusovim blaženstvima. Ni u njihovo vrijeme nije bilo lako ustati protiv nepravde, ljubiti neprijatelje, biti mirotvorac i nasljedovati Krista, ali oni se nisu dali smesti društvenim trendovima. Oni nisu bili neki nadljudi nego obični ljudi iz različitih staleža, različitih uzrasta i zanimanja. Nisu to bili samo redovnici, svećenici, pape, za koje mislimo da lakše žive bliže Kristu. Toliki laici, majke, očevi, studenti, mladi, djeca... Svi oni su u svome okruženju pronašli putove koji vode u svetost. Neka nas ova svetkovina potakne da u slobodno vrijeme iskoristimo nove tehnologije za istraživanje života sveca, te pronađemo one koji su imali slične probleme koji tište i nas, pa od njih naučimo kako odgovoriti izazovima života na Kristov način.

»Ugostili« biskupa

*Nismo znali ni kako će to biti, niti kako se radi spomenik ili što zahtijeva *Danas nam je drago da smo imali tu mogućnost i mogli primiti u naš dom Bernarda Pešordu*

Nakon otkrivanja spomenika biskupu **Antunoviću**, prilikom dodjele zahvalnica, među prozvanima bili su i **Marija i Ivan Kujundžić**. Skromni, jednostavni ljudi velikog srca. Tako bi ih ukratko mogli opisati, ali naša priča počinje tek kada su nas, poput mnogih, primili u svoj dom.

Garaža kao »atelj«

Još prije nekoliko godina, kada su se osigurala sredstva i kada se planirao raditi spomenik Antunoviću, Marija i Ivan su otvorili svoj dom umjetniku iz Zagreba, kiparu **Bernardu Pešordi**. Tako je njihov dom postao »atelj« u kom je nastajalo ovo umjetničko djelo.

»Kada je vlč. **Ivica Ivanković Radak** bio u posjetu našoj obitelji, kroz razgovor se obratio Ivanu i kazao mu da je u nevolji, da ne zna gdje bi se mogao raditi spomenik biskupu Antunoviću. Nismo znali što je njima potrebno, mora li to biti posebna prostorija. Ponudili smo naš dom, a s njim i garažu koja još nije niti dovršena. Ali ona im je ovom prilikom odgovarala baš takva. Ponudili smo i smještaj kiparu, ali to su već riješili na drugi način«, kaže brižna domaćica Marija.

»Nismo znali ni kako će to biti, niti kako se radi spomenik ili što zahtijeva. Jednostavno smo se upustili u to, pa kako Bog da, a na kraju je bilo sve dobro«, kaže Ivan Kujundžić i dodaje da kada je Bernard Pešorda stigao iz Zagreba, prvo je došao vidjeti garažu.

»Bilo nam je čudno da naša nedovršena garaža odgovara, ali eto bilo je to mjesto nastanka spomenika biskupu Antunoviću. U pomoć kiparu priskočila su i braća **Mario i Marko**, te najviše **Matiša Bonić**. Marko i Mario su donosili materijal, a Matiša je bio šegrt. Pomagao sam i ja kad god sam mogao.«

Od blata do bronce

Kompletan spomenik se radio u nekoliko navrata, a po riječima naših sugovornika, iz Kanjiže je doneseno oko 900 kilograma gline. Prvo je od dasaka napravljen kostur i postolje uz pomoć kojeg se spomenik mogao okretati. U prvoj fazi je rađen od blata, pa tek onda od gline i na kraju je urađen odljev u bronci.

»Veliki je to posao i dugačak proces. Ako se dobro sjećam, Pešorda je u naš dom prvi puta došao u rujnu 2017. godine. Na početku je to sve bila velika gomila blata. Rado sam mu pomagao, ali sam mu kazao da tako nešto nikad nisam radio, niti sudjelovao u tome, pa neka kaže što i kako trebam raditi, pa ću tako i napraviti. Iskreno, nikad do sada nisam vidio kako nastaje jedan spomenik. Moj zadatak je bio da polijevam i špricam spomenik, koji se trebao iznutra sušiti, a izvana, kako ne bi napuknuo je morao biti vlažan. Ono što je bilo potrebno jest zrak i propuh kako bi se glina mogla sušiti. Također bitno je bilo da prostor u kom se radi ima svjetlosti, zraka i visinu, a da nije na suncu«, pojašnjava domaćin Ivan.

Njima je, kako su rekli, dolazak ovoga umjetnika postala radost.

»Naša djeca su se razišla i nama ovo nije bilo opterećenje nego radost. Svaki dan kad bi došli sa salaša ili večernje mise, mi bismo pravili društvo Bernardu. Gledali kako on radi, razgovarali i družili se. Puno smo razgovarali i jedni drugima pričali

o svome životu, teškoćama, radostima. Dolazili su i susjedi, rodbina, župljani, vidjeti kako se radi i tko radi spomenik biskupu. Bilo je raznih komentara i pitanja, ali najupečatljiviji komentar bio je od jedne starije žene iz crkve. Kada ju je kipar Pešorda pitao kako joj izgleda spomenik biskupu, je li dobro?, ona je kazala: „A, ko je biskupa poznavo da bi znao jel dobro?“ Svi smo se tome nasmijali i to smo dugo prepričavali. Istina je da nitko od nas nije poznavao biskupa Antunovića i da njegovih sačuvanih fotografija ima svega dvije«, priča nam kroz smijeh Marija.

Nakon što je spomenik završen do faze izlivanja, odnesen je u livnicu *Antal* gdje je i izliven, no, po riječima naših sugovornika, i tada je Pešorda još imao posla na njemu.

Otkrivanje spomenika Marija i Ivan su čekali s velikim veseljem i ushićenjem.

»To je ko kad vam kogod odnese štogod vaše iz kuće. Danas nam je drago da smo imali tu mogućnost i mogli primiti u naš dom Bernarda i da smo mogli „ugostiti“ biskupa«, kaže s ponosom Marija i pojašnjava kako su se međusobno povezali, produbili zajedništvo, te da su u protekle tri godine ovoga umjetnika doživljavali kao dio svoje obitelji.

Kako bi zahvalili na suradnji i zajedništvu Marija i Ivan su u nedjelju nakon otkrivanja spomenika priredili i zajedničku *užnu* (ručak) i to nazvali svojom *dužijanom*. Imali su i dodatnog povoda, te su uz ovu zahvalu proslavili i imendan najstarijem unuku **Luki**, te počastili najbliže, jer su četvrti puta postali *majka i dida*.

Plodovi odgoja i zajedništva

Marija i Ivan aktivni su članovi svoje župne zajednice, te je Ivan pročelnik pastoralnog vijeća, a Marija redovito pomaže u spremanju i uređivanju crkve. Uz to, kad god mogu, a to je uglavnom svaki dan, idu i redovito na mise, ali kako je Marija kroz razgovor rekla, imaju za koga moliti.

U braku su punih 44 godine, te imaju sina **Marina** i kći **Durđicu**. Marin sa suprugom **Ivanom** ima tri sina: Luku, **Dominika** i **Dražena**, a kći **Durđica** sa suprugom **Larsenom** ima nedavno rođenu **Paulinu**.

»Hvala Bogu, imamo dobru *dicu* i unučad. Vidimo da su složni, da su u vjeri, da *dica idu* na vjeronauk. Nama je to sve bitno, jer smo ih u tome duhu odgajali, a sad vidimo da ima i ploda. Mi sada već možemo kazati da smo *lipo živili*. *Uvik* smo se slagali i s *dicom* smo imali dobar odnos. Jasno je da se *triba volit, poštivat i molit*«, kaže Marija o njihovom braku.

»*Uvik* i u svakom braku i u svemu u životu ima poteškoća, bez žrtve nema nikakvog rezultata. I kod nas je bilo odricanja i dok smo kuću gradili i dok smo radili u tvrtkama, i teškog je bilo, ali i *lipog*. Ali je ponekad *tribalo i znat i čutit*. Ne možeš *uvik* kazat baš sve što misliš, *triba* kat-kad birat *riči*«, kaže kroz smijeh Ivan.

Tako su nam Marija i Ivan dali i savjet za uspješan brak, a ono što smo mogli zaključiti jeste da je pred njima sada vrijeme uživanja u svojim plodovima rada i zajedništva.

»Sad smo došli do toga da naša *dica* imaju svoju *dicu*. Kći i zet žive u Americi u mjestu Nashville u državi Tennessee i dugo nisu mogli imati bebu, a prije tri tjedna nam se rodila unučica. Mi smo u šali kazali da nam je Ivan (kako smo mi zvali spomenik biskupu) donio unuku. Jasno da nije on, ali je to sve Božji blagoslov. To su sada naše radosti kad momci dođu kod *majke* i *dide* ili kad kći pošalje fotografije unučice. Dovoljno nam je da vidimo da su svi zdravi i *sritni*, nema većeg blaga od tog«, kaže sa sjetom u očima ponosna *majka* Marija.

Ž. V.

RECEPT NA TACNI

Kolač od batata

Prije par godina da mi je netko spomenuo slatki krumpir, ne bih imala pojma o čemu govorimo, niti da li se gleda, jede, oblači ili nešto četvrto, a sada o tome govorim kao o obaveznom sastojku u kuhinji bez kojeg ne mogu zamisliti tjedni meni. Zsigurno je to zbog činjenice da je postao zastupljeniji i pristupačniji do te mjere da sada imam vlastitog dobavljača koji uzgaja slatki krumpir bez pesticida, na finom tlu, daleko od svega. I upravo mi je taj dobavljač donio veću količinu batata i sada je vrijeme za nove recepte. Naravno, batat na mediteranski način, za koji sam već podijelila recept, i dalje ostaje moja omiljena kombinacija za ovu čudnovatu biljku i ovog tjedna želim mu pridružiti poslasticu.

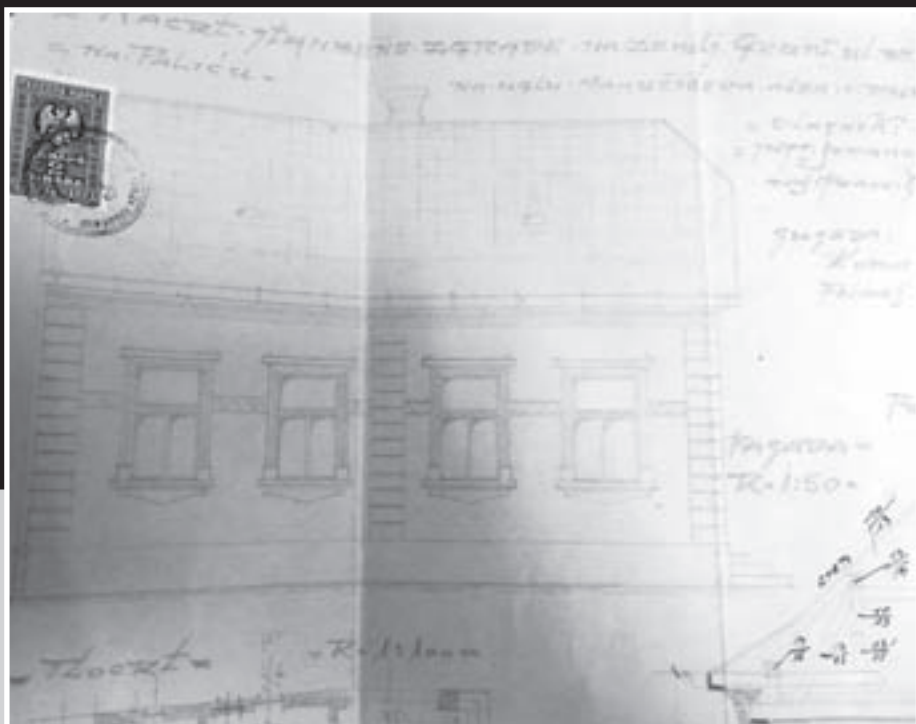
Potrebno: 600 g batata / 1 jabuka (slatka) / 3 jajeta / 2 žlice meda / 50 g zobenih pahuljica / 50 g kakao praha / 1 vrećica praška za pecivo.

Postupak: Batat oguliti i nasjeckati, pa peći ili skuhati dok ne omekša. Kada je gotov, batat zgnječiti tako da od njega postane kao pire. Jabuku naribati pa pomiješati jaja, batat, jabuku i med i sve fino sjediniti. Zobene pahuljice samljati u miješalici tako da od njih nastane brašno, pa ih pomiješati s kakaom i praškom za pecivo. Pomiješati suhe sastojke s umućenom smjesom od jabuke, jaja, batata i meda. Sve sastojke dobro umiješati i sjediniti, pa izliti u obložen pleh. Peći u pećnici pola sata na 200 stupnjeva. Čačalicom provjeriti je li gotovo. Gotov kolač preliti otopljenom crnom čokoladom, ili kokosom, ili nečim drugim po izboru.

Savjet: Raspitajte se, sigurno znate nekoga tko gaji batat, mnogo je bolji od onoga koji se prodaje na veliko.

Dobar tek!

Gorana Koporan

Žene biraju Palić

U svibnju 1929. godine supruga **Jánosa Juhásza, Franciska**, rođena **Batta**, podnijela je molbu Gradskom senatu za izdavanje dozvole za gradnju kuće na Paliću, na lijepoj lokaciji, na kutu Dubrovačke ulice i Mamužičeve aleje, a danas široke i zelene Zelengorske ulice. Spomenuti osobni podaci navedeni su u molbi, gdje se ona potpisuje imenom **Janosné Juhász**, te prilaže i projekt u dva primjerka, sačuvan i danas u Povijesnom arhivu Subotica (F 47. III 530/1929). U molbi iznosi osnovne podatke o budućem stambenom objektu: »Kuća će se sastojati od 2 sobe, 1 kuhinje i 1 komore. Biće sazidana od opeke i pokrivena crepom...«. Precizira i susjede; to su **Géza Komor** i **Samu Feldes**.

Kuća koju je podigla gospođa Juhász prije devedeset godina postoji i danas u autentičnom obliku, te ju je bilo moguće prepoznati u, sada već, izmijenjenom okruženju, no neophodna joj je obnova. U to vrijeme desna strana Zelengorske ulice, gledano od Horgošskog puta, bila je znatno manje naseljena nego danas, i postojalo je manje ulica, što je dokumentirano na karti Subotice i Palića iz 1928. godine, čiji je isječak u prilogu.

I letimičnim uvidom u molbe za izdavanje dozvola za gradnju na Paliću nakon 1925. godine, u fondovima Arhiva grada, uočljivo je sudjelovanje žena među graditeljima i financijerima objekata u banji, čiji se razvoj u to vrijeme, opet, intenzivira. Trgovkinja »u Varoškoj kući«, kako je istaknuto u potpisu u molbi, **Berta Pudler**, na primjer, 1925. godine obraća se Senatu za dozvolu za gradnju ljetnikovca. Iste godine **Krista Dulić** želi graditi vilu u tadašnjoj Benešovoj ulici (vidi se na priloženom dijelu karte)... Mnoge žene i danas biraju Palić za mjesto stanovanja, seleći se iz gradskih sredina u zelenu oazu uz jezero.

Seljačka sloga u Starčevu

Jačanju hrvatskog nacionalnog identiteta umnogome je pridonio događaj iz 1919. godine, kasnije poznat pod nazivom Starčevačka republika. Tada je došlo do pobune Hrvata koji su oštro odbili pozive za regrutaciju upućene im od novih mjesnih vlasti

Sve do šezdesetih godina prošloga stoljeća Starčevo je bilo selo čiji su se stanovnici bavili pretežito poljoprivredom. U odnosu na ostala mjesta pančevačke okolice moglo bi se reći da je ono bilo srednje veličine, jer je do polovice pedesetih brojalo do 3.500 duša. Nacionalna struktura oduvijek je na ruku išla srpskom življu, mada je pripadnika hrvatskog naroda do kraja Drugog svjetskog rata i kasnije bilo oko tisuću. Do velikih demografskih promjena došlo je nakon 1945. uslijed iseljavanja Nijemaca, a osobito od 1968. kada su nedaleko od Starčeva s radom počele prve tvornice za preradu nafte. Tada dolazi do masovnog priljeva radnika iz svih krajeva bivše Jugoslavije, naglog rasta populacije i povećanja stambenog prostora, da bi već osamdesetih godina ovo mjesto bilo kategorizirano kao naselje gradskog tipa. Samim tim je jasno da se prijeratne političke i društvene okolnosti u Starčevu i one aktualne u socijalizmu veoma teško mogu usporediti. Nastanak Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, a kasnije i Jugoslavije, označio je početak posve novog razdoblja. Očekivanja konstitutivnih naroda bila su opravdano velika. Starčevački su Hrvati u političkom pogledu u doba Austro-Ugarske bili doista neprimjetni. Ukoliko je među njima i postojao sloj inteligencije ili bar nekolicina pojedinaca koji su se na bilo koji način izdvojili iz uskih okvira svoje sredine, svi su oni podlegli mađarizaciji i tako zatajili pripadnost svome narodu. Pismenih i nacionalno svjesnih hrvatskih seljaka bilo je u Starčevu i prije Prvog svjetskog rata, nalazili su se na popisima pretplatnika *Danice*, godišnjaka Svetojeronimskog društva, a pojedinima je na adresu stizao i zagrebački tjednik *Prijatelj naroda*. Čini se da je jačanju hrvatskog nacionalnog identiteta umnogome prido-

nio događaj iz 1919. godine kasnije poznat pod nazivom *Starčevačka republika*. Tada je došlo do pobune Hrvata koji su oštro odbili pozive za regrutaciju upućene im od novih mjesnih vlasti. Umorni od rata koji se tek završio, smatrali su da vojničke odore moraju ravnomjerno biti podijeljene svim mještanima, a ne samo jednoj nacionalnoj skupini. Nakon tih burnih događanja dolaze dvadesete godine kada **Miša Brajac**, sin starčevačkih ratara, u političkom i kulturnom smislu artikulira interese svojih sunarodnjaka i pokreće brojne inicijative za njihovo uključanje u društveni život hrvatske zajednice u Jugoslaviji. Brajčev je osobni angažman u svemu tome igrao veoma veliku ulogu. Hrvatsko kulturno društvo *Napredak* tih godina dobiva podružnicu u Starčevu, kao i *Hrvatski radiša*. Prvo je davalo stipendije mladim studentima, a drugo skrbrilo o namještanju naučnika u trgovine i obrte. Brajac je predano radio na širenju

utjecaja Hrvatske seljačke stranke u Banatu, iza čijih je ideoloških načela čvrsto stajao. Stoga je pored zastupanja partijskih interesa u Starčevu inicirao osnutak ogranaka njezinih kulturno-prosvjetnih i ekonomskih udruga poput *Seljačke sloge* i *Gospodarske sloge*. Jedan od materijalnih dokaza koji svjedoči o aktivnostima starčevačke podružnice jest i ova fotografija iz albuma obitelji **Grgić**. Na njoj se nalaze sudionici kazališnog komada pod nazivom *Graničari* autora **Josipa Freudenreicha**. On je u sklopu seoske zabave i igranke prikazan 19. svibnja 1929. u Starčevu u organizaciji mjesnog odbora *Seljačke sloge*. Na slici se, pored ostalih, može prepoznati upravo Miša Brajac, prvak HSS-a u Banatu, koji u srednjem redu pozira s knjigom u ruci.

Dalibor Mergel

Etnokamp za učenike od 1. do 4. razreda

U duhu kazališta

Listopadski *Etnokamp* za učenike nižih razreda osnovne škole započeo je u poslijepodnevnim satima u petak, 23. listopada, a nastavljen je u subotu tijekom dana. Petak poslijepodne se strpljivo čekao već mjesec dana, od proteklog – rujanskog kampa koji je okupio starije učenike.

Ovoga puta okupila se sjajna ekipa učenika od 1. do 4. razreda osnovne škole, istina uz ograničenja u broju, ali to nije umanjilo sjajne radionice i atmosferu koja je vladala u ovomjesečnom *Etnokampu*.

Kao i uvijek, djecu je okupila Hrvatska čitaonica na čelu s predsjednicom **Bernadicom Ivanković** i ekipom radioničara – učiteljica i odgojiteljica, koji su ova dva dana provela s djecom.

Uz dobru zabavu i druženje dvadesetak djece je uživalo u duhovnoj radionici, igri *čika bike*, te brojnim manualnim radionicama. Upoznali su se s kazalištem općenito, te su djeca imala prilike upoznati se s *kamišibajem* (papirnato kazalište ili kazalište iz kofera). No, to nije sve. Tijekom manualnih radionica djeca su od filca i drugih materijala sama izrađivala lutkice za prste.

Da, da. Bilo je tu i kazališnih predstava koje su sami osmislili, te su se kao glavni likovi u njima našli sv. Nikola, krampus, panda, žaba, duh, medvjedi... Bila su to prava umjetnička djela na lut-

karskoj pozornici. Osim toga, za ovo kratko vrijeme uspjeli su i reciklirati plastiku, te su od plastičnih boca nastale *kasice-prasice*. Od papira u boji pravili su rasklopivu trodimenzionalnu zvijezdu, magnete u obliku snjegovića i pingvina, relaksirajuću bilježnicu koja na prednjoj stranici ima prozirnu podlogu za crtanje i opuštanje. Od vunice su nastali pravi mali čupavi privjesci... Bile su tu i druge igrice, pa i ozbiljni razgovori, a sve svoje uratke ponijeli su doma.

Pravila igre čika bika

Čika bika je skupna igra s najmanje četiri igrača, pa sve do 44. Dakle, i u vrijeme kada ste doma sa svojom obitelji možete ju igrati, a pravila su sljedeća:

Na četiri papira treba napisati: čika bika, sudac, lopov i policajac. Papiriće presavijete tako da se ne vidi što je napisano. Ako je više igrača, ostali su papirići prazni. Stavite ih u šešir ili posudu i svaki igrač izvlači papirić i u tajnosti čita koju ulogu je izvukao. Onaj tko izvu-

če papir na kom piše čika bika govori na glas: »Čika bika, ukrali mi bika, sa dva roga i četiri noga, sumnjam, sumnjam na...« i kaže ime onoga na koga sumnja. Ako je pogodio tko je lopov (onaj tko je izvukao papir s ulogom lopova), sudac izdaje »kaznu« koju »lopov« mora uraditi. Ako je čika bika pogriješio tko je »lopov«, onda on izvršava zadanu »kaznu«. Policajac nadgleda je li zadana »kazna« i izvršena. Nakon toga igra ponovno kreće ispočetka.

Primjeri za »kaznu«: popiti čašu vode, napraviti tri čučnja, pospremiti obuću, hodati na prstima...

S dječjeg lica se radost i zadovoljstvo nisu skidali. I ovaj *Etnokamp* je po riječima djece imao jedan »problem« – trajao je kratko.

»Djeca su željna druženja i zabave, igre i jedni drugih. Zbog epidemioloških mjera morali smo ograničiti broj djece, te i u ovim uvjetima uživati. Činjenica je da je s manjim brojem djece lakše raditi i da se možemo svakom ponaosob posvetiti, ali i *Etnokamp* na koji smo do sada naviknuli ima svoju čar. Nedostaju nam druga djeca, izleti, mješovite skupine, druženje«, kaže Ivanković.

I ovomjesečni *Etnokamp* pomogli su DSHV, koji je dao prostor za rad, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i sponzori.

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Teodora Gorjanac**

IDEM U ŠKOLU: OŠ Moša Pijade, Bereg – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: nemam

VOLIM: plesati

NE VOLIM: rano se buditi

U SLOBODNO VRIJEME: se igrati

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: učiteljica

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.	Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.
Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od grada, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupaonice, tri štale, svinjci, dvije garaže. Tel.: 064 247-09-49.	Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.
Primam u radni odnos zubnog tehničara s iskustvom u Županji, R. Hrvatska. Smještaj osiguran. Informacije na tel.: 00385-95-366-17-67.	Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m ² , parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.
Prodaje se građevinska parcela površine 844 m ² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.	Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m ² . Tel.: 064 18-39-591.
U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.	Hitno i povoljno prodajem zemlju u Subotici, 1 h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.
Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šimanovačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građevinskom području, ukupne površine 25a i 14m ² . Dragan 063-509-902.	Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinovoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.
Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m ² , parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063-509-902.	Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perne punjene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570
Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabant), motor. Tel.: 024/528-682.	Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.
Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, viran-goši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marame, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.	Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Krnjačevac 30 kw. Tel.: 024 528682.
Dvobrazni plug 14, roleri, bunjevačka ruha, papuče, marame i slično, starinska kolijevka. Tel.: 024/528-682.	Izdajem u zakup 8,3 katastarskih jutara livade u Žedniku kod dola. Nela 063 8765 071.
	Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m ² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Natječaj za dodjelu sredstava za poticanje razvitka darovite mladeži Grada Subotice

Povjerenstvo za dodjelu sredstava za poticanje razvitka darovite mladeži Grada Subotice dana 22. listopada 2020. godine objavilo je Natječaj za dodjelu sredstava za poticanje razvitka darovite mladeži Grada Subotice.

Tekst natječaja i obrazac za prijavu dostupni su na službenoj internetskoj stranici Grada, www.subotica.rs/natjecaji i oglasi. Rok za podnošenje prijava je 6. studenog 2020. godine.

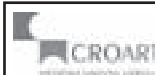

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 3. 11. 2020.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

Astra Telekom

STANDARD
MIX PAKETI

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Autor KRISTIJAN SEKULIĆ 29	Dio povijesne hrvatske trojedinice uz more	Pokušati nešto novo	Dio povijesne hrvatske trojedinice u Panoniji	Ticino	Spodobe, zli duši, grozote	Tsuga (njem.)	Ugjik Nacionalni centar za digitalizaciju		Kovanice (eng.) South Jersey Industrie	Modni brend odjeće
Koliko je dovoljno, dostaje										
Drugo ime za računalni program										
Lord's Resistance Army				Planina u Šumadiji 3. samoglasnik						
Filmovi (eng.)							Sumpor Omotač oko vrata		Kevin Klin za kačenje	
Novi srpski brend obuće u Beogradu				Vrsta ribe Vrsta datoteke za računala				Kotor		
Krčma, gostiona, kantina (tal.)								Uranij Afrčko muško ime		Ruska prvakinja u umj. klizanju 2018. godine ... Zagitova
Individual Taxpayer Identification Number					Vlas, majka					
Indijski filmski redatelj Purnooose					Organizirana skupina dužnosnika		Mitski ratnik u Perziji Fiktivni junak ... Skins			
Argentinska šnica u umaku						Osobna zamjenica Drage volje, voljno			Italija Koji ima velike oči	
	9. slovo Rimski pozdrav		Vrsta ljute paprike iz Perua ... Charapita	Ala, zmaj (eng.)						
1. slovo		Austrija Olga Rajković		Montažna kuća od drva Vinko Tomaš						
Europska podunavska regija										13. slovo
Crvena knjva zmica										

COINS, AZIGANI, SJI, KUKA, OKAT, TAKKO, ALINA, I

OKOMITO: DALMACIJA, AVE, OPROBATI SE, OR, SLAVONIJA, AJI, TI, I, TNOD, VT, AKREPI, ODBOR, TAUSEND, RADO, NCD, ŠAL, TARIC, I, E, DRAGON, A, A, BARAKA, VOJVODINA, ERITROCITI

VODORAVNO: C, DOSTATNOST, APLIKACIJA, LRA, RUDNIK, MOVIES, S, K, ABO, PEŠ, KO, CANTINA, U, ITIN, DLAKA, JIJO, ZAL, ASADO, TI,

RJEŠENJE

Nogomet Srpska liga Vojvodina

Preokretom prekinuli crnu seriju

SUBOTICA – U 14. kolu *Bačka 1901* je u Subotici ugostila jednu od ekipa iz opasne zone, *Bečej 1918* i rezultatskim preokretom zabilježila zlata vrijednu pobjedu 2:1 (0:1). Utakmica nije dobro počela za domaćine. Već u 5. minuti nesmotrenost **Lazića** i **Durovića** omogućila je Bečejcima lagani dolazak u minimalnu prednost. U idealnoj prigodi za poravnanje bio je najefikasniji igrač Subotičana **Šljivančanin** u 18. minuti, međutim, udarac mu je blokirao gostujući vratar, a odbijenu loptu ponovno je zahvatio s tri metra i prebacio vrata. Nakon ove propuštene prigode igra *Bačke 1901* je splasnula, pa se na pauzu otišlo s pogotkom prednosti za goste. Domaćini su u nastavku pojačali tempo, a nekoliko izmjena je osvježilo ekipu i znatno podiglo razinu igre. Poravnanje pogotkom Šljivančanina u 63. minuti dodatno je motiviralo Subotičane, a puni rezultatski preokret uslijedio je 11 minuta kasnije, prvijencem **Matijevića**. U narednom kolu Subotičani će gostovati u Staroj Pazovi kod osmoplasiranog *Jedinstva*.

Lider pao u Čonoplji

ČONOPLJA – Nogometaši zahuktale *Sloge* u 14. kolu su na domaćem travnjaku svladali lidera, *Mladost* iz Novog Sada, rezultatom 1:0 (1:0). Čonopljanci su od prve minute igrali napadački, bez osobitog respekta favoriziranih Novosađana. Jedini pogodak na utakmici pao je u 27. minuti. U pravoj šahovskoj akciji **Vuković** je izveo korner, **Makar** ubacio loptu u gužvu, a **Bojić** ju prosljedio u mrežu gostujućeg vratara. U nastavku utakmice lider je pojačao tempo i sve karte bacio u napad. Domaća ekipa je čvrstom obranom napade Novosađana zaustavljala na sigurnoj udaljenosti od vratara **Bulovića**, a prigode stvarala iz brzih kontri. Kako se mreže više nisu tresle, *Sloga* se s nova tri boda priključila ekipama iz sredine ljestvice. U narednom kolu Čonopljanci će gostovati u Staroj Pazovi, kod *Feniksa 1995*.

Podjela plijena

SOMBOR – Nogometaši somborskog *Radničkog 1912* u 14. kolu su na gostovanju u Novim Banovcima kod devetoplasiranog *Omladinca* u igri bez pogodaka osvojili bod. U ne toliko lijepoj, koliko borbenoj igri, gosti su imali blagu terensku inicijativu, no, izrazitih prigoda za promjenu rezultata nije bilo. Domaćini su igrali oprezno, s pojačanom obranom, jer zbog nezavidne pozicije na ljestvici ne bi smjeli gubiti bodove na svojem travnjaku. U derbiju narednog kola Somborci će ugostiti ekipu OFK *Vršca*.

Vojvođanska liga Sjever

Crna serija Somboraca

PRIGREVICA – Somborski *Radnički* je u 12. kolu u Prigrevici ugostio trećeplasiranu *Mladost* iz Turije i zabilježio poraz rezultatom 0:2 (0:2). Gosti su bolje otvorili utakmicu, a njihov prvi ozbiljniji udarac s dvadesetak metara bio je neobranjiv za **Zorića**. Svega

nekoliko minuta kasnije **Žeželj** je propustio stopostotnu prigodu za poravnanje. U poziciji 1 na 1 s protivničkim čuvarem mreže šutirao je pored vrata. Odličnu prigodu imao je i **Kolarić** nakon kornera, a u 42. minuti gosti su ove promašaje kaznili realizacijom kaznenog udarca, za kojega Somborci tvrde da je prestrogo dosuđen. Iako su gotovo sat vremena imali igrača više, domaćini nisu uspjeli niti jedanput svladati protivničkog vratara, a u najozbiljnijim prilikama bili su **Žeželj**, **Knežević**, **Lučić** i **Čuljak**. U narednom kolu *Radnički* će gostovati u Lovčencu, kod *Njegoša*.

Tavankučani tuširali doprvaka

TAVANKUT – *Tavankut* je u utakmici 12. kola ugostio doprvaka, *Mladost* iz Bačkog Petrovca i zabilježio pobjedu rezultatom 3:1 (1:0). U odličnoj utakmici igralo se obostrano napadački, a domaćini su bili spretniji pred protivničkim vratima. Jedini pogodak u prvom poluvremenu postignut je u 27. minuti udarcem s bijele točke. U solo prodoru oboren je **Vojnić**, dosuđen je penal, kojega je isti igrač i realizirao. Do odmora su domaćini imali još dvije nerealizirane prigode, gosti jednu. U nastavku, već u 47. minuti, **Bursač** je efektnim pogotkom iz voleja s desetak metara podvostručio prednost domaćina. U 68. minuti gosti su svojim jednim pogotkom tu prednost prepolovili i doveli utakmicu u neizvjesne vode. Svega tri minute kasnije **Šimić** je oboren u kaznenom prostoru Petrovčana i arbitar **Čeranović** je bez dvojbi dosudio novi penal za domaćina. Sigurnim udarcem s bijele točke Vojnić je ponovno zatresao mrežu gostujućeg vratara za zaslužen trijumf i veliku radost Tavankučana. U narednom kolu *Tavankut* će gostovati u Bačkoj Palanki, kod susjeda na ljestvici *Krila Krajine*.

Suci najslabiji akteri derbija

APATIN – U derbiju 12. kola OFK *Mladost Apa* je ugostila četvrtoplasiranog *Tekstilca* iz Odžaka. Rezultatom 1:1 (1:0) takmaci su podijelili bodove. U prvom poluvremenu napadi su se smjenjivali, a domaćini su pogotkom **Mitrovića** došli u prednost u 45. minuti. U nastavku se igralo onoliko koliko je dopuštala jaka kiša i izuzetno klizav teren. U 65. minuti dosuđen je penal za Odžaćane, a zbog žučnih prosvjeda arbitar **Krneta** isključio je **Dulića** i još trojici njegovih suigrača izrekao javne opomene. Udarcem s bijele točke gosti su poravnali. Iako su skoro pola sata imali igrača manje, Apatinci su imali još dvije stopostotne prigode koje nisu realizirali **Jovović** i **Mišković**. U 82. minuti kapetan domaćina **Rapaić** sjajno je izveo slobodnjak s 30 metara, lopta je pogodila mjesto gdje se spajaju greda i vratnica i odbila se u ruke vratara Odžaćana. Najlošiji akteri utakmice bili su suci. Apatinci im spočitavaju izmišljeni penal za goste, te bespotrebno dodijeljenih osam žutih i jedan crveni karton. U narednom kolu OFK *Mladost Apa* će gostovati u Bačkom Petrovcu kod doprvaka *Mladosti*.

Područna liga Sombor

Korak do iznenađenja

SOMBOR, PARAGE – Drastično oslabljena ekipa *ŽAK-a* u 12. kolu je na domaćem travnjaku poražena od *Slavije* iz Pivnica rezulta-

tom 0:2 (0:1). U trenucima nepažnje domaće obrane gosti su zatresli mrežu Somboraca u 37. i 85. minuti i prekinuli im seriju bez poraza. U 13. kolu, na gostovanju u Paragama, ŽAK je od doprvaka *Budućnosti* poražen rezultatom 4:3 (3:1). Utakmica je za Somborce loše počela. Domaćini su zgodicima u 3., 18. i 39. minuti stvorili kapitalnu prednost, koju je pogotkom u 45. minuti ublažio **Sazdanić**. U nastavku, autogolom **Kneževića** u 55. minuti domaćini su ponovno u prednosti od tri pogotka. Potom su se razigrali i gosti i pogocima **Nikića** u 70. i **Savića** u 88. minuti utakmicu učinili neizvjesnom. U nadoknadi vremena Sazdanić nije pogodio mrežu domaćina s nekoliko metara, pa Somborci nisu uspjeli napraviti prvorazredno iznenađenje. U narednom kolu ŽAK će ugostiti ekipu *Kulpina*.

Treći poraz zaredom

BAČKI GRAČAC, BAČ – Ekipa *Tvrđave* iz Bača u 12. kolu, na gostovanju u Bačkom Gračacu poražena je od osmoplasiranog *Borca* rezultatom 6:2 (3:1). Neoporavljeni od katastrofalnog poraza u prošlom kolu, Bačani su na svojem travnjaku doživjeli novi debakl. U derbiju začelja 13. kola zabilježili su poraz od fenjeraša *Omladinca* iz Bukovca rezultatom 2:3. Nakon ovoga poraza Bačani su među tri najugroženije ekipe, sa svega dva boda više od posljednjeplasiranog *Omladinca*. U narednom kolu *Tvrđava* će gostovati u Ruskom Krsturu kod *Rusina*.

Područna liga Subotica

Fenjeraš nokautirao Bajmačane

BAJMAK – U 11. kolu *Radnički 1905* je na domaćem travnjaku poražen od trećeplasiranog *Proletera* iz Ravnog Sela rezultatom 2:4 (1:1). Svega jedan osvojeni bod u posljednjih osam

prvenstvenih utakmica za Bajmačane je znak za alarm. U skupini su ekipa kojima će u nastavku prvenstva svaki bod biti veliki kao kuća. U narednom kolu, u derbiju začelja, *Radnički 1905* će gostovati u Kucuri, kod *Iskre*.

Petarda u mreži Đurđinačana

ZMAJEVO – U 11. kolu *Đurđin* je na gostovanju u Zmajevu poražen od *Obilića* rezultatom 5:2 (0:1). Gosti su dobro otvorili utakmicu i do odmora uspjeli sačuvati svoja vrata, a iz jedne od brzih kontri i zatresti mrežu domaćeg vratara. U nastavku probuđeni domaćini su zaigrali na sve ili ništa i uspjeli pet puta svladati vratara *Đurđinačana*, koji su jedino uspjeli ublažiti poraz. U narednom kolu *Đurđin* će ugostiti ekipu *Tornjoša*.

MNL Sombor – Apatin – Kula – Odžaci 1. razred

Novi poraz za brigu

STAPAR – *Dunav* je u 10. kolu u Staparuu poražen od *Hajduka* rezultatom 3:1. Monoštorci su nakon ovog poraza ostali na 10. mjestu, u skupini ekipa koje će se u nastavku prvenstva boriti za svaki bod, kako bi pobjegli iz opasne zone. U narednom kolu *Dunav* će biti slobodan.

Poraz nekompletnih Berežaca

DERONJE – *Dinamo 1923* iz Berega u 10. kolu je na gostovanju u Deronjama od susjeda na ljestvici *Omladinca* poražen rezultatom 3:0. Berešci su na ovu utakmicu otputovali u oslabljenom postavu, pa poraz nije zabrinjavajući. U narednom kolu *Dinamo 1923* će ugostiti *Hajduka* iz Stapara.

Ivan Andrašić

POGLED S TRIBINA

Europa

U novoj sezoni Europske lige hrvatski klupski nogomet predstavljaju dva predstavnika: *Dinamo* i *Rijeka*, što je već samo po sebi solidan uspjeh. A ako još i rezultati *modrih* i *bijelih* budu razmjerni, eto i novog hrvatskog nogometnog proljeća, kako ga je *Dinamo* uspio prije dvije sezone dohvatiti. No, do proljeća ima još mnogo. I susreta i potencijalnih bodova.

Nažalost, na startu niti jedna hrvatska momčad nije iskoristila prednost domaćeg terena i zabilježila pobjedu. *Dinamo* se na Maksimiru mučio s *Feyenordom* i na koncu, uz puno sreće i umješnost vratara **Livakovića** koji je obranio kazneni udarac, uspio obraniti 0:0. Slijedi gostovanje u Moskvi kod CSKA i ovaj bi susret trebao pokazati kakvi su potencijali *modrih* za tekuću euro sezonu.

Još više može žaliti *Rijeka*, jer je odigrala odličnu utakmicu protiv *Real Sociedad* i, na koncu u posljednjim trenucima susreta, primila nesretan pogodak za minimalni poraz od 0:1. Bez obzira na prvi minus, stječe se dojam da Riječani hrabro

igraju i potvrđuju kako njihov plasman u skupinu nije bio stvar čiste slučajnosti. Slijedi gostovanje AZ *Alkmaaru*, momčadi koja je u prvom kolu neugodno iznenadila favorizirani *Napoli*.

Što se tiče domaćeg nogometa, 1. HNL je protekloga vikenda prvi puta bila ozbiljno ugrožena koronavirusom. Čak tri prvenstvena susreta su odgođena zbog zaraženosti nogometaša, pa će se u naknadnom terminu odigrati susreti *Lokomotiva* – *Hajduk*, *Gorica* – *Rijeka* i *Istra* – *Osijek*. Odigrana su samo dva susreta u kojima je *Slaven* svladao *Varaždin* (2:1), a *Dinamo* je na gostovanju u Šibeniku rutinirano uzeo bodove (2:0). Pogled na tablicu ne daje realnu sliku, budući da mnoge momčadi imaju određeni broj neodigranih susreta, ponajprije *Rijeka* kojoj predstoji nadoknada tri susreta i *Hajduk* s dva susreta manjka.

Konačno, ne možemo izbjeći kratak pogled na po mnogima najveći svjetski nogometni derbi, *El classico* između *Barcelone* i *Real Madrida*, jer pogodak **Luke Modrića** ne samo da je začinio veliku gostujuću pobjedu kraljevskog kluba (3:1) nego je i tko zna koji puta dokazao kako je najbolji hrvatski nogometaš svih vremena još uvijek itekako važan adut u kombinacijama najtrofejnijeg europskog kluba.

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Jesen

Iz Ivković šora

Kako odkaleg

Piše: Branko Ivković

Faljen Bog, čeljadi moja. Al sam ovi dana susto, ne moţem vam ni ispriopovidat. Zauko sam se kugod kaki momćić, kad vam velim. Slaţem niki kamen ispid kapije, dojadilo mi furtom furt čim kapne koja kap kiše a ja se izmaljam kugod svinče. A ajd još i to, al izmeljam i zaglavim biciglu, niko posli iščačkat blato iz šarhanja. Ne bi meni ni palo na pamet već jedan tute čovik divanio da mu smeta kamen u avliji, pa da ga se mora rišit a to sad u novije vrime triba i platit pa ja velim da triba meni. Šta ne bi uzo kad čovik lipo nudi? Doduše, oma sam i bio prvo izruţen. Bilo je od ove moje »ta ti bi sve što kome ne triba dovuko našoj kući«. Puna nam avlija drloga, al kad se štogod zafali onda se samo pri-burla i eto ga. Ne mora čovik oma za buđelar, doduše sad je već i prazan, moţ od njeg opravit fračku, onaj koţni dio. Nećete virovat, a i ne morate, al ja još imam i klinaca što su ispali konjima iz potkovica što i moj bačo pokupio na drumu; oni s kockastom glavčicom i nisu okrugli neg zaušiljasti i na četiri čoše. I tako vam se ja, čeljadi moja, latio pomalo svaki dan po koji saticak pa slaţem kamen i sam sebi divanim. Doduše, obađe me pokadgod i Jela zvat na ručak jel užnu, al ove moje dvojce virni, virniji ne moţ bit pajdaša nema ni od korova. Ni u selo vidim da ne iđu već pošalju ţene. Valjdar se boje da i neću zvat na mobu. Ta neću, ni neću da se brzo završi, ovo mi je spas. Kad sam unutra, samo gledim u televiziju i slušam o ovoj koroni, otac je prokarto, a već nikom ni ne virujem. Jedni vele ima je, drugi da je to niki politički huncutšag. Nije više čovik ni pametan šta mislit. Ne triba mislit, veli moj sin Dančo, neg nosit tu masku jel su velike kazne. Ta nisam ni klapio da mogu toliko bit naopaki i tako odrīt čeljade. Pa ne padaju nama novci s neba, čeljadi moja! Kako i plaćanje napopalo? Ako triba nosit, nosićemo. Ta meni je baš svedno, ionako sam klempav. Manimo mi tu boleštinu, pa da vam ja divanim o ovim mojim poslu. Nije to išlo borme baš stalno olako. Niki dan se meni jedan taj kamenčina pri-lomio u šakama i ispo, a jedan komad od tako dvajst kila mi pao na nogu, i to trevijo baš na palac. Huuu, čeljadi, kako me zabolilo da je sve sivalo. I sad mi skroz poplavio. Kandar će i otpast, ko ga je njegov. Al gura se i dalje, samo više mi puta budne baš i krivo. Kako odkaleg, pa nevolja uvik oplete po sirotom čoviku. Vidim niki dan da su nam opravili kuću od bana Jelačića. Lipo je to, borme, vrlo lipo. Imaće se di svit skupljat. Samo, fajin je to novaca, čeljadi moja, a sve će to bit iz naši buđelara. Jeto, veli mi niki dan čovik ispid dućana da ga baš zdravo briga kolika će bit ova zadnja frtaljčina poreza, oće I je opet dignit u nebesa. »Ja plaćam na vrime«, veli on. A prošli frtalj fajin bio veći od prijašnjeg a i od rešenja. Ja se u to ne petljam, čeljadi moja. Sve sam prido gospoji, pa nek ona lupa glavu. A i bolje da sve štimuje, jel ako ona ode u opštinu... Ajd, zbogom, čeljadi moja. Jevo, smračiva se, pa triba ponamirivat.

Bač Ivin štodir**Više troška
neg što vridi tal**

piše: Ivan Andrašić

Bač Iva se niko jutro probudijo, bilo još dosta rano. Veli, Marka još spava, pa će on i njegova sami, ko i uvik otkako se uzeli, popit prvu kafu. Jedino se te ni tijo ostavit, mada mu doktorica zabranila. Digo se i potpalijo špojer u kujne. Skuvo dvi kafe i odno u pridnju sobu. Taman unišo, njegova se protekla i otvorila oči. Sila na krevet, bač Iva metnijo kafu na natkaslu, pa i on sijo nuz nju. Naslonila mu glavu na rame, a on je samo drugom rukom pogladijo po kike i pricvrljijo se nuz nju. Najedamput u srcu ositijo svu njeznu toplinu. Dugo tako ćutili, a razumili sve što tili jedno drugomu kazat. Samo bi s vrime na vrime jedno malo glasnije izdani. »Moraću danas malo obit mlađu, već dva dana nisam vidla ni nju ni malo. A tako mi prirasu srcu...«, veli njegova. Bač Iva se dugačko zagledo u pender osokaka. Ni mogo ništa ni kazat, proba, alo mu nikaka guka u grlu ne da. »E, istom sad mi je srce na mistu. Samo sam se bojo da neću pri reda otit, a ne dočekat makar jedno unuče. Eto, Bog nas blagosovijo, pa smo dida i baka. To nam vada i pristalo«, najedamput veli bač Iva, lati tacnu i odnese u kujnu. Nusput na obrazu ositijo ništa mokro i slano. Digla se i navukla i njegova, pa se latila pripravljat fruštuk. Utomu se digo i Marka, pa i š njim popili, bač Iva čaj o titrice, njegova još jednu kafu. Marka, otkako juče došo natrag iz varoši, samo izdiše i mrgodi se. Išli on i posestrica, tijo je pripisat tal što mu osto o njegovi stari. Njemu neće tribat, tamo di proživijo skoro cili život vada će se i saranit. Veli, posestrica mu najbliži rod, a oduvik su se pazili, pa nek to bude njezno. Žo mu da propada brez gazde. »Pajto, nikaki si mi o juče svaj ko pokisnit. Kake su ti to muke snašle?«, pita mu bač Iva. »E, moj pajto, da mi vo kogod pripovido, teško bi mu virovo. U ve vaše države ne daj bože štogoda dobit u tal. Eto, juče ošli u varoš, mislim se da to obavimo, pa ću mirne duše otit natrag. Nisam ni sapijo da oko toga može bit toliki procedura, a o troškova da ti ni ne divanim. Triba poplaćat svu silu taksi, obit puno koikaki službenika, koikomu i utrunit štogoda, otit u katastar, u matičnu službu, a na kraj, ka sve poobavljaš, svršiš kod nikakoga notara. A u svemu, taj najskuplji. I vada ću sve uspit posvršavat, makar koidi malo i podmazo. Tude ću bit još samo misec ipo dana. Ne bi voljijo da mi posestrica imade kaki problema ka otidem«, veli Marka i duboko izdane. »Pa dobro, sve ćeš je dat, ne virujem da ona ne bi tila poplaćat što triba. Ope će to ostat njeznima dicama«, veli bač Ivina, pokupi šolje i metne fruštuk nastal. »E, drugo moja, ni to samo tako. Došle nike nove regule, pa no što mi napravijo fiškalj i dva svidoka dala krsta ka mi stari i majka pisali imanje, danas više ne vridi. Krsta moru dat svi koji bi mogli dobit tala, pa makar bili i na kraj svita. Ne poštuje se volja noga koji daje. I na kraj, kad sve isapiš, sve to će ti više koštati, neg što vridi tal. I kako, onda, da dopušćam da ona to plati?«, veli Marka i lati se fruštuka. Tal više nikada ni ni spomenijo.

NARODNE POSLOVICE

- * Šuti ako hoćeš živjeti u miru.
- * Ne traži ni od koga ono što ni sam nisi spreman dati.
- * Tko se naglo popne, naglo i padne.

VICEVI, ŠALE...

Sjedi učenik na satu i piše status na Facebooku:

»Svi uče, samo ja na Facebooku.«

Nakon nekog vremena stiže komentar od profesora:

»Hoćeš ustati da vidiš jedinicu ili da te, tagiram?«

Zove žena muža:

– Hej, možeš li pričati?

– Mogu.

– E, onda slušaj!

MUDROLIJE

* Nekad kada mislite da se sve raspada, možda se to samo sve slaže na svoje mjesto.

* Budite zahvalni na onome što imate, jer ćete na kraju imati više. Ako se usredotočite na ono što nemate, nikada nećete imati dovoljno.

* U krugu života ne postoje ni pobjeda ni poraz. Postoje samo promjene.

Vremeplov – iz naše arhive

Splitaska večer, Beograd, 2006.

**PETAK
30.10.2020.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:11 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:11 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:19 Gorski spašavatelji
11:08 Ekumenizam i religije
12:00 Dnevnik 1
12:31 Diva, telenovela
13:22 Dr. Oz
14:09 Normalan život
15:05 Škotska iz zraka, dokumentarna serija
16:10 Shakespeare i Hathaway - privatni istražitelji
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:09 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Velika igra, američko-kinesko-kanadski film
22:35 5.com s Danielom: Petar Grašo i Judita Franković, zabavni talk show
23:38 Dnevnik 3
00:12 Iskupljenje u New Yorku, britansko-američko-francuski film
01:39 Škotska iz zraka, dokumentarna serija
02:39 Shakespeare i Hathaway - privatni istražitelji
03:23 Dr. Oz
04:05 Dnevnik 3
04:20 Lisičji klan, dokumentarni film
05:11 Dnevnik 2
06:00 Diva, telenovela

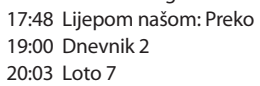
05:28 Kultura s nogu
05:53 Regionalni dnevnik
06:37 Juhuhu
10:25 David Attenborough: Čuda prirode
10:54 Mačji planet: Turska angora, dokumentarna serija
11:25 Veterinar Engel
12:16 EBU: Mediteranska kuhinja Trish Deseine, dokumentarna serija
13:21 Mala ubojstva Agathe Christie: Ubojstvo na svečanosti, francuski film
14:57 Najbolje vrtno kućice
15:46 Planeti izbliza: Jupiter - planet nad planetima,

dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:44 Lisičji klan, dokumentarni film
17:40 'Ko te šiša
18:14 Šlep šou: Darko Rundek
19:08 Alvin i vjeverice
19:21 Izradi sam: Dječji štednjak
19:30 POPROCK.HR
20:05 Serengeti: Sukob, dokumentarna serija
21:00 Endeavour, mladi Morse
22:35 Nezaboravljeni
00:16 Mala ubojstva Agathe Christie: Ubojstvo na svečanosti, francuski film
01:46 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
31.10.2020.**

06:58 Klasika mundi: W.A.Mozart - Requiem iz Gospine katedrale u Burgosu
07:50 Posljednja kola, američki film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:45 Zajedno u duhu
14:20 Prizma, multinacionalni magazin
15:09 Istrage prometnih nesreća
15:37 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:13 Potrošački kod
16:43 Manjinski mozaik: Nikad nije kasno
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kultura s nogu
17:48 Lijepom našom: Preko
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 7
20:10 Zvijezde pjevaju
21:50 Loto 7 - izvještaj
21:56 Dnevnik 3
22:31 Koliba, američki film
00:41 Alpha-mužjak, američki film
02:36 Dnevnik 3
02:51 Vijesti iz kulture
02:59 Posljednja kola, američki film
04:34 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
05:16 Veterani mira
06:01 Dnevnik 2
06:50 Lijepom našom: Preko

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Susjedstvo tigrića Daniela, crtana serija
10:00 Operne legende: Maria Callas, dokumentarna serija
11:00 Vrtlarica
11:35 Dom na kvadrat
12:10 Auto Market
12:40 Planeti izbliza: Jupiter - planet nad planetima, dokumentarna serija
12:55 Carmen, snimka opere
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Serengeti: Sukob, dokumentarna serija
17:25 Košarka PH: Zabok - Dubrava Furnir, prijenos
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Starsky i Hutch, američki film
21:45 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom, dokumentarna serija
22:45 Majka, otac, sin
23:50 Povrh jezera
01:35 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
1.11.2020.**

08:15 Biblija: U početku..., američko-talijanski film
11:07 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Rijeka: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:00 Sloboda iza rešetaka, dokumentarni film
15:30 Mir i dobro
15:57 Mirogoj: Prijenos bogoslužja Svih svetih
17:40 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:10 A Porina dobiva... Arsen Dedić, glazbeno-dokumentarna serija
21:05 Loto 6 - izvještaj
21:11 Biografija: Dinastija Trump, dokumentarna serija
21:56 Dnevnik 3
22:22 Biblija: U početku..., američko-talijanski film
01:07 Nedjeljom u 2
02:02 Dnevnik 3
02:17 Mir i dobro
02:42 Reprizni program
03:52 Najbolji nastupi u Ready Steady Go!, glazbeno-dokumentarni film
04:52 Dnevnik 2
05:41 Rijeka: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
08:30 Top-lista DTV-a
09:10 Luka i prijatelji
09:40 Agatha Raisin
10:30 Umorstva u Midsomeru
12:05 Lidijina kuhinja
12:30 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
13:30 Sjedni odličan
14:00 Klub 7
15:00 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom, dokumentarna serija
15:55 Magazin LP
16:20 Zvijezde pjevaju
18:00 EBU: Telefonska govornica: razgovori nošeni vjetrom, dokumentarni film
19:00 10. Runjićeve večeri 2.dio
20:05 Pogodi tko dolazi na večeru, američki film
21:55 Sajam taštine, serija
22:50 Graham Norton i gosti
23:35 Najbolji nastupi u Ready Steady Go!, glazbeno-dokumentarni film
00:35 Fargo
01:20 Umorstva u Midsomeru
02:50 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
2.11.2020.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:17 Gorski spašavatelji
11:09 Treća dob
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Globalna Hrvatska HTV
14:50 Škotska iz zraka, dokumentarna serija
15:55 Shakespeare i Hathaway - privatni istražitelji
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Nesreća

21:05 Crno-bijeli svijet
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Škotska iz zraka, dokumentarna serija
00:30 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
01:00 Shakespeare i Hathaway - privatni istražitelji
01:50 Dr. Oz
02:35 Dnevnik 3
02:58 Psi s važnim poslovima: Spašavatelji, dokumentarna serija
03:48 Karijski cvijet, telenovela
04:33 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Diva, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
10:08 Dino Dana
10:33 David Attenborough: Čuda prirode
11:05 Sjedni, odličan
11:35 Veterinar Engel
12:25 Biografija: Dinastija Trump, dokumentarna serija
13:35 Bird of the Air, američki film
15:05 Biljno blago, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Psi s važnim poslovima: Spašavatelji, dokumentarna serija
17:40 Auto Market
18:10 Dokumentarna emisija/film - kratka forma
18:20 TV Bingo
19:15 Alvin i vjeverice
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion, emisija
21:00 Glas odluke, američki film
23:00 Domovina
23:55 Zakon i red: Odjel za žrtve
00:40 Bird of the Air, američki film
02:05 Noćni glazbeni program

**UTORAK
3.11.2020.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska

09:00 Vijesti
 09:10 Dobro jutro, Hrvatska
 10:00 Vijesti
 10:17 Gorski spašavatelji
 11:09 Glas domovine
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Diva, telenovela
 13:15 Dr. Oz
 14:05 Znanstveni krugovi
 14:30 Zdrav život
 15:00 Martin Clunes - Otoci Amerike
 15:55 Shakespeare i Hathaway - privatni istražitelji
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:10 Potjera
 19:00 Dnevnik 2
 20:10 U svom filmu
 21:05 Svijet prema Trumpu, dokumentarni film
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:25 Hrvatska za 5
 00:15 Martin Clunes - Otoci Amerike
 01:05 Shakespeare i Hathaway
 01:50 Dr. Oz
 02:35 Dnevnik 3
 02:50 Psi s važnim poslovima: Psi koji spašavaju živote, dokumentarna serija
 03:40 Karipski cvijet
 04:25 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
 04:37 Dnevnik 2
 05:26 Diva, telenovela

05:00 Izvan formata
 05:50 Regionalni dnevnik
 06:34 Juhuhu
 09:47 Alvin i vjevice
 10:32 David Attenborough: Čuda prirode

11:35 Veterinar Engel
 12:30 Ovo je umjetnost
 13:25 Prava ostavština, film
 15:05 Novo ruho stare kuće
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:45 Psi s važnim poslovima: Psi koji spašavaju živote, dokumentarna serija
 17:40 'Ko te šiša
 18:15 Šlep šou: General Woo
 19:18 Alvin i vjevice
 19:30 POPROCK.HR
 20:05 Čarobna Australija: Čovjek, dokumentarna serija
 21:00 Royal Night Out, britanski film
 22:40 Domovina
 23:35 Zakon i red: Odjel za žrtve
 00:20 Prava ostavština, film
 01:55 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 4.11.2020.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
 07:00 Vijesti
 10:17 Gorski spašavatelji
 11:09 Eko zona
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Diva, telenovela
 13:15 Dr. Oz
 14:05 Potrošački kod
 14:30 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
 15:00 Martin Clunes - Otoci Amerike, dokumentarna serija
 15:55 Shakespeare i Hathaway - privatni istražitelji
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:10 Potjera
 19:00 Dnevnik 2
 20:03 Loto 7

20:10 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
 21:00 Loto 7 - izvještaj
 21:05 Mijenjamo svijet: Siromaštvo u najbogatijoj zemlji na svijetu, dok. film
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:25 Martin Clunes - Otoci Amerike, dok. serija
 00:15 Istrage prometnih nesreća
 00:40 Shakespeare i Hathaway - privatni istražitelji
 01:25 Dr. Oz
 02:10 Dnevnik 3
 02:25 Vijesti iz kulture
 02:33 Psi s važnim poslovima: Partneri, dokumentarna serija
 03:23 Karipski cvijet
 04:08 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
 04:37 Dnevnik 2
 05:26 Diva, telenovela

05:20 Što je klasik?
 05:50 Regionalni dnevnik
 06:34 Juhuhu
 09:47 Alvin i vjevice
 10:07 Dino Dana
 10:32 David Attenborough: Čuda prirode
 11:05 Luka i prijatelji
 11:35 Veterinar Engel
 12:30 ??? Svijet prema Trumpu, dokumentarni film
 13:30 Nije lako biti pacijent, francuski film
 15:00 Novo ruho stare kuće
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:45 Psi s važnim poslovima: Partneri, dokumentarna serija
 17:40 Nogomet, Liga prvaka:

Midtjylland - Ajax, snimka
 19:18 Alvin i vjevice
 19:30 POPROCK.HR
 20:05 Nogomet: Liga prvaka, emisija
 20:50 Nogomet - Liga prvaka: Leipzig - PSG, prijenos
 22:55 Nogomet: Liga prvaka, emisija + sažeci
 23:40 Zakon i red: Odjel za žrtve
 00:25 Nije lako biti pacijent, francuski film
 01:50 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 5.11.2020.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
 07:00 Vijesti
 10:17 Gorski spašavatelji
 11:09 Josip Lovrečić, emisija pučke i predajne kulture
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Diva, telenovela
 13:15 Dr. Oz
 14:05 Otkrivamo Hrvatsku: Vid
 14:30 Prometej
 15:00 Martin Clunes - Otoci Amerike, dok. serija
 15:55 Shakespeare i Hathaway
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:10 Potjera
 19:00 Dnevnik 2
 20:03 Loto 6
 20:10 Tko želi biti milijunaš?
 21:00 Loto 6 - izvještaj
 21:05 Puls
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:25 Martin Clunes - Otoci

Amerike, dok serija
 00:20 Shakespeare i Hathaway
 01:05 Dr. Oz
 01:50 Dnevnik 3
 02:13 Psi s važnim poslovima: Zaštitnici, dokumentarna serija
 03:03 Karipski cvijet
 03:48 Josip Lovrečić, emisija pučke i predajne kulture
 04:13 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
 04:37 Dnevnik 2
 05:26 Diva, telenovela

05:20 Knjiga ili život
 05:50 Regionalni dnevnik
 06:34 Juhuhu
 09:47 Alvin i vjevice
 10:07 Dino Dana
 10:32 David Attenborough: Čuda prirode
 11:05 Pozitivno
 11:35 Veterinar Engel
 12:30 A Porina dobiva... Arsen Dedić, glazbeno-američki film
 13:30 Sačuvaj ples za mene, američki film
 15:00 Novo ruho stare kuće
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:45 Psi s važnim poslovima: Zaštitnici
 17:40 'Ko te šiša
 18:15 Šlep šou: Davorin i Bogovići
 19:18 Alvin i vjevice
 19:30 POPROCK.HR
 20:05 Klub 7
 21:00 Osmi povjerenik, hrvatski film
 23:20 Domovina
 00:15 Zakon i red: Odjel za žrtve
 01:00 Sačuvaj ples za mene, američki film
 02:20 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Valovi uživanja

Aloha

Supruga prijatelja je Španjolka i oni su prije par godina odlučili vratiti se u Španjolsku kako bi njihova djevojčica tamo išla u školu. Za sam tekst nije bitan razvoj događaja, ali je bitna izjava koja je skoro uslijedila nakon razgovora o skupom školovanju, o tempu života tamo, o podređenosti poslu i obvezama i zaključku da jedva čekaju mirovinu da konačno uživaju u životu. Oboje imaju oko pedeset godina.

Što znači uživanje u životu? Je li realno čekati umirovljenje da bismo uživali? Je li to onda uživanje u mirovinskom životu? Što je s ovim sada, trenutnim...? Niz pitanja je krenuo da mi preplavljuje mozak i prestala sam sudjelovati u razgovoru kako bih nastavila niz vlastitih dilema. Što je za mene uživanje, uživam li trenutno, što bih mogla poboljšati po tom pitanju...? Što je s ljudima koji ne dožive mirovinu, s onima koji mladi umru? Nadam se samo da su uživali bez čekanja mirovine.

Ne mislim ja da ovdje netko griješi čekanjem mirovine. Oni rade po cijeli dan i ako sam posao nije uživanje, onda je realno da je jedini period uživanja mirovina i onda bi vikend, recimo, mogao služiti kao vježba za uživanje, proba, pronalaženje ili nešto tome slično.

Uživanje na prvom mjestu

Na Havajima je uživanje na prvom mjestu. Primjerice, ako surfer radi neki posao koji nije surfanje i tamo negdje se pojave veliki valovi, on sve ostavlja i ide. I to je njima jako normalno. To im nitko neće zamjeriti, jer zna se što je najvažnije. Najvažnije je uživanje. I zato, idemo na Havaje.

Najveća otočna država koja se nalazi u sklopu Sjedinjenih Američkih Država, jedina država SAD-a koja se nalazi u Oceaniji i jedina država SAD-a koja nije u Sjevernoj Americi. I jedina država SAD-a koja se u potpunosti sastoji od otoka. Državu čini arhipelag od 137 otoka koji se prostiru na površini od preko 28.000 km². Najvećih osam su Niihau, Kauai, Oahu, Molokai, Lāna, Kahoolawe, Maui i najveće Hawaii, poznato kao Big Island (Velik otok), po kome je cijela savezna država dobila ime. Najveći grad je Honolulu na otoku Oahu. Havaji su posljednja država koja je

postala dio SAD-a, 1959. godine. Inače, do 1898. godine bili su neovisna nacija, nakon čega su aneksirani i postali američki teritorij.

Zanimljivosti o Havajima

Podatak koji otkriva kako Havaji cijene uživanje tjera na traganje o ostalim zanimljivostima ovog rajskog otoka, a ono što posebno raduje je da Havaji rastu. Ovaj fenomen se dešava zahvaljujući vulkanskoj aktivnosti koja dovodi do toga da se havajsko kopno godišnje uveća u prosjeku za 1-2 četvorna kilometra. Rast se uglavnom odnosi na Big Island, koji raste zahvaljujući lavi iz vulkana Kilauea, koji se smatra najaktivnijim vulkanom na svijetu jer mu je erupcija počela 1983. godine i traje još uvijek.

Dalje, ovi skroz simpatični ljudi, točnije njihovi preci, bili su odlični navigatori, orijentirali su se prema suncu i zvijezdama, poznavali su i kretanje morskih struja, a izradili su i primitivnu verziju GPS-a.

Aloha, najpoznatija havajska riječ koja se koristi kao odlazni i dolazni pozdrav, izvedena je od proto-polinezijske riječi alofa i može značiti ljubav, suosjećanje ili milosrđe.

Uz poštovanje uživanja, pravi Havajci imaju razvijenu religiju i mitologiju. Vjeruju da se u zemlji, vodi i na nebu nalaze natprirodne sile kao što su bogovi, ali i anđeli čuvari, poznati pod nazivom aumakua. Iako su danas mnogi promijenili svoju vjersku pripadnost, izvorna vjerovanja se održavaju u tradiciji i ceremonijama.

Uz havajski i engleski jezik, na otoku neki ljudi govore i pidgin, samoanski i tonganski jezik. Glazba i ples dio su njihove kulture, pa je tako drevna hula dobila suvremeni oblik plesa, a tradicionalne instrumente su naslijedili gitara i ukulele.

Još su brojne zanimljivosti ovog raspjevanog, zabavnog, romantičnog i prije svega, sklonog uživanju otoka i u tom duhu završavam priču o njemu uz želju da svi imamo neko uživanje toliko vrijedno i divno da zbog njega ostavimo sve i odazovemo se velikom valu užitka, kao pravi surferi. I to prije mirovine.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

5+Plus

Paket SIGURNOSTI

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da **jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.**

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo **3.600 RSD** godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici (oluja, grom, grad, snežna lavina i poplave)

MILENIJUM[®]
OSIGURANJE

www.mios.rs
011/ 715 23 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

